

1976/77: 82

Nr 82

Onsdagen den
9 mars 1977

Onsdagen den 9 mars

Kl. 10.00

*Meddelande om
ändring i den
preliminära tids-
planen*

§ 1 Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

§ 2 Meddelande om ändring i den preliminära tidsplanen

Finansdebatt

Herr TALMANNEN:

Bordlägningsplenum fredagen den 11 mars, som enligt den preliminära tidsplanen skulle börja kl. 15.00, tar sin början kl. 13.00.

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1976/77:82 till kulturutskottet

1976/77:91 till jordbruksutskottet

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1976/77:1415 och 1416 till socialförsäkringsutskottet

1976/77:1417 till konstitutionsutskottet

§ 5 Föredrogs men bordlades åter

justitieutskottets betänkanden 1976/77:17, 19, 21 och 24

lagutskottets betänkanden 1976/77:15–18

kulturutskottets betänkande 1976/77:32

utbildningsutskottets betänkanden 1976/77:13–15

§ 6 Finansdebatt

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1976/77:10 med anledning av i propositionen 1976/77:100 framlagda finansplan och budgetförslag jämte motioner.

skatteutskottets betänkanden

1976/77:22 med anledning av propositionen 1976/77:68 om ändringar i den indirekta beskattningen jämte motioner.

1976/77:23 med anledning av motioner om den allmänna arbetsgi-
varavgiften,

1976/77:24 med anledning av motion angående beskattningen av egen-
företagare m. m. och

1976/77:25 med anledning av motion om ändring i lagen om skogs-
vårdsavgift samt

socialförsäkringsutskottets betänkande

1976/77:16 med anledning av motion om höjd socialförsäkringsavgift
till folkpensioneringen.

Herr TÄLMANNEN:

Finansutskottets betänkande nr 10, skatteutskottets betänkanden nr
22, 23, 24 och 25 samt socialförsäkringsutskottets betänkande nr 16 de-
batteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande samtliga dessa be-
tänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Finansutskottets betänkande nr 10

Punkten 1

Finansplanen

I propositionen 100, bilaga I (ekonomidepartementet), hade regeringen
efter föredragning av statsrådet Bohman föreslagit riksdagen att godkänna
de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i pro-
positionen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:52 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos
regeringen hemställde att prisstoppet utvidgades till att gälla alla dag-
ligvaror,

1976/77:169 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen
som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om
nödvändiga åtgärder – vid sidan om kravet på skärpt monopollagstiftning
– i kampen mot inflationen.

1976/77:595 av herr Feldt m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade att hos regeringen och fullmäktige i riks-
banken anhålla om att arbetet med en förbättring av betalningsbalans-
statistiken fullföljdes.

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att regeringen i varje
finansplan gav riksdagen sin bedömning av den s. k. restpostens sam-
mansättning och inverkan på de utrikes betalningarna,

1976/77:1013 av herr Unckel (m).

1976/77:1014 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga
hemställts att riksdagen beslutade att avslå regeringens finansplan och
godkänna i motionen anförda riktlinjer för den ekonomiska politiken.
och

1976/77:1294 av herr Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hem-
ställts att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för den ekonomiska
politiken som förordats i motionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken att riksdagen skulle
  - a. avslå motionen 1976/77:1014 moment 1,
  - b. avslå motionen 1976/77:1294 moment 1,
  - c. med godkännande av vad som förordats i propositionen 1976/77:100 bilaga 1 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför,
2. beträffande förbättrad betalningsbalansstatistik m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:595,
3. beträffande rapporteringssystem rörande u-ländernas skulder att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1013,
4. beträffande utvidgat prisstopp att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:52,
5. beträffande åtgärder mot inflationen att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:169.

Reservationer hade avgivits

- 1) beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Gradin (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

  - a. avslå motionen 1976/77:1014 moment 1,
  - b. med anledning av regeringens förslag i propositionen 1976/77:100 bilaga 1 och med bifall till motionen 1976/77:1294 moment 1 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anför,
- 2) beträffande förbättrad betalningsbalansstatistik m. m. av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Gradin (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:595 beslutade

  - a. att hos regeringen och fullmäktige i riksbanken anhålla om att arbetet med en förbättring av betalningsbalansstatistiken fullföljdes,
  - b. att hos regeringen anhålla att regeringen i varje finansplan gav riksdagen sin bedömning av den s. k. restpostens sammansättning och inverkan på de utrikes betalningarna.

Punkten 2

Budgetförslaget

I propositionen 100, bilaga 2 (budgetdepartementet), hade regeringen efter föredragning av statsrådet Mundebo såvitt nu var i fråga föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,
2. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1977/78, om arbetsmark-

nadsläget krävde det, besluta om utgifter i enlighet med vad i propositionen förordats intill ett sammanlagt belopp av 1 500 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:1014 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen beslutade att godkänna de i motionen redovisade allmänna riktlinjerna för budgetregleringen, och

1976/77:1294 av herr Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen godkände de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen som förordats i motionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1976/77:1014 moment 2,

b. avslå motionen 1976/77:1294 moment 2,

c. med godkännande av vad som förordats i propositionen 1976/77:100 bilaga 2 moment 1 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande finansfullmakten att riksdagen skulle

a. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1977/78, om arbetsmarknadsläget krävde det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 1 500 000 000 kr.,

b. godkänna vad utskottet anfört beträffande ändrade villkor och ge regeringen detta till känna.

Reservation hade avgivits

3) beträffande de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen av herrar Feldt, Knut Johansson i Stockholm, Jansson, Pettersson i Malmö, Gadd och Nilsson i Visby samt fru Gradin (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1976/77:1014 moment 2,

b. med anledning av regeringens förslag i propositionen 1976/77:100 bilaga 2 moment 1 och med bifall till motionen 1976/77:1294 moment 2 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Skatteutskottets betänkande nr 22

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1976/77:68 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt,

2. lag om ändring i lagen (1961:394) om tobaksskatt,

3. lag om ändring i tulltaxan (1971:920),

4. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),

5. lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
"I propositionen föreslås ändringar i den indirekta beskattningen enligt följande.

Energiskatten på elkraft höjs från 2 öre till 3 öre per kilowattimme i fråga om annan kraft än sådan som förbrukas för industriellt ändamål. Höjningen föreslås träda i kraft den 20 mars 1977.

Tobaksskatten höjs med verkan fr. o. m. den 14 mars 1977 med ca 15 %.

Den i vägtrafikskatten ingående årliga fordonsskatten höjs i vad avser personbilar och motorcyklar med ca 75 % med verkan fr. o. m. den 1 april 1977.

Vidare föreslås att skyldigheten att under färd med fordon medföra gällande kilometerskattekvitto slopas.

Slutligen föreslås ändringar i mervärdesskatten i syfte att undanröja skatt, dels på viss import av dentaltekniska produkter, dels på reparationer som utförs på utländska lastbilar och släpvagnar i samband med yrkesmässiga transporter här i landet."

I detta sammanhang hade behandlats
dels de med anledning av propositionen väckta motionerna
1976/77:1352 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att energiskatten höjdes med 1 öre per kWh för all skattepliktig elförbrukning.
2. att den årliga fordonsskatten höjdes med 40 % för alla typer av fordon,
3. att energiskatten på bensin höjdes med 5 öre per liter,
4. att den särskilda kilometerskatten höjdes med 15 % fr. o. m. den 1 juli 1977,

1976/77:1353 av herr Polstam m. fl. (c),

1976/77:1354 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att avslå förslaget till lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt,
2. att hos regeringen anhålla om förslag till arbetsgivaravgift på energiförbrukning i enlighet med motionens förslag,
3. att avslå förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),

1976/77:1355 av herr Wijkman (m),

dels den under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionen 1976/77:611 av herr Hellström m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande elskatten

a. att riksdagen skulle avslå följande motioner rörande vissa elupp-
värmda byggnader, nämligen

1. motionen 1976/77:611,

2. motionen 1976/77:1353,

3. motionen 1976/77:1355.

b. att riksdagen med avslag på motionerna 1976/77:1352 och 1354 skulle anta det vid propositionen 1976/77:68 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt med de ändringar att 14 § och ikraftträdandebestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande i huvudsak att den i lagförslaget angivna 40 000 kWh-gränsen för beskattningen av elektrisk kraft som förbrukats i industriell verksamhet skulle gälla för år – dvs. period om 12 månader – i stället för kalenderår samt att den nya skattesatsen på energiförbrukning skulle tillämpas fr. o. m. den 1 april 1977.

2. beträffande tobaksskatten att riksdagen skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

a. lag om ändring i lagen (1961:394) om tobaksskatt,

b. lag om ändring i tulltaxan (1971:920).

3. beträffande vägtrafikbeskattningen att riksdagen med avslag på motionerna 1976/77:1352 och 1354 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601) med det tillägget att 37 § vägtrafikskattelagen skulle utgå och att ingressen till följd härav skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

4. beträffande mervärdesskatten

a. att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde att frågan om beskattningen av dentaltekniska produkter (8 § mervärdesskattelagen) skulle överlämnas till mervärdesskatteutredningen (Fi 1971:05) för närmare överväganden i enlighet med vad utskottet i betänkandet anført,

b. att riksdagen skulle anta förslaget i övrigt till lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdesskatt med den ändringen att ingressen till följd av att ändringen av 8 § skulle utgå fick av utskottet föreslagen lydelse.

Reservation hade avgivits av herrar Wärnberg, Johansson i Jönköping, Carlstein och Westberg i Hofors, fru Normark samt herrar Boström och Forslund (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

1. att riksdagen under moment 1 b i denna del med avslag på propositionen 1976/77:68 och på motionen 1976/77:1354 och med bifall till motionen 1976/77:1352 skulle anta utskottets förslag till lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt med den ändringen att 14 § skulle erhålla av reservanterna föreslagen lydelse.

2. att riksdagen under moment 3 i denna del med avslag på propositionen och motionen 1976/77:1354 och med bifall till motionen 1976/77:1352 skulle

dels anta utskottets förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601) med den ändringen att bilaga I till denna lag skulle behållas oförändrad och att i stället ingressen och 12 § skulle erhålla av reservanternas föreslagna lydelse,

dels anta av reservanternas framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1973:602) om särskild vägtrafikskatt.

Skatteutskottets betänkande nr 23

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:86 av herr Werner m. fl. (vpk), vari under punkterna 4 och 5 hemställdes

4) att riksdagen uttalade sig för att den allmänna arbetsgivaravgiften slopades för kommuner och landsting och hos regeringen begärde att förslag härom snarast förelades riksdagen,

5) att riksdagen uttalade sig för en omläggning av arbetsgivaravgifterna så att dessa togs ut i förhållande till företagets omsättning,

1976/77:602 av herrar Adolfsson (m) och Söderström (m),

1976/77:623 av herr Svensson i Skara m. fl. (m),

1976/77:627 av herr Wachtmeister i Staffanstorp m. fl. (m),

1976/77:1031 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade att den allmänna arbetsgivaravgiften skulle vara 4 % inom det inre stödområdet, och

1976/77:1033 av herr Palme (s), vari under punkten 1 hemställdes att riksdagen beslutade att det avgiftsfria belopp på vilket egenföretagarens allmänna arbetsgivaravgift beräknades skulle sänkas till 18 000 kr. att gälla fr. o. m. den 1 januari 1978.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1976/77:86 punkterna 4 och 5,
2. motionen 1976/77:602,
3. motionen 1976/77:623,
4. motionen 1976/77:627,
5. motionen 1976/77:1031,
6. motionen 1976/77:1033 punkten 1.

Reservation hade avgivits av herrar Wörnberg, Johansson i Jönköping, Carlstein och Westberg i Hofors, fru Normark samt herrar Boström och Forslund (samtliga s) som ansett att utskottet under 5 och 6 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionerna 1976/77:1031 och 1033 punkten 1 skulle anta av reservanternas framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift.

Skatteutskottets betänkande nr 24

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:1033 av herr Palme m. fl. (s), vari under punkten 2 hemställdes att riksdagen beslutade att spärreglerna i fråga om uppdelning av inkomsterna mellan makar i gemen-

samt företag och lön till barn från föräldrars företag i princip fick den lydelse de hade före riksdagens beslut den 17 december 1976 och att de nu föreslagna reglerna skulle tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1978.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1033 punkten 2.

Reservation hade avgivits av herrar Wärnberg, Carlstein och Westberg i Hofors, fru Normark, herr Boström samt fru Rönning (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1033 punkten 2 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i kommunal-skattelagen (1928:370).

Skatteutskottets betänkande nr 25

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:1295 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1946:324) om skogsvårdsavgift, innebärande att nuvarande skogsvårdsavgift som utgick med 0,9 promille av skogsbruksvärdet skulle höjas till 2 promille fr. o. m. den 1 april 1977.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1295.

Reservation hade avgivits av herrar Wärnberg, Carlstein och Westberg i Hofors, fru Normark, herr Boström samt fru Rönning (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1295 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1946:324) om skogsvårdsavgift.

Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 16

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:1297 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att socialförsäkringsavgiften under år 1977 skulle höjas med ett belopp som motsvarade 1.5 % av avgiftsunderlaget.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1297.

Reservation hade avgivits av herrar Aspling, Augustsson och Karlsson i Ronneby, fru Håvik, herr Nilsson i Kristianstad, fröken Engman samt herr Larsson i Vänersborg (samtliga s) vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1297 skulle anta av

reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Nr 82

Onsdagen den
9 mars 1977

Finansdebatt

Herr FELDT (s):

Herr talman! Dagens debatt kommer att göra klart att det mellan partierna i Sveriges riksdag gapar en större klyfta än det gjort på mycket länge när det gäller den ekonomiska politiken. Denna klyfta har emellertid inte uppstått därför att det mellan oss råder väsentligt skilda uppfattningar om konjunkturläget eller om de uppgifter som vilar på den ekonomiska politiken.

Finansutskottets borgerliga majoritet slår i sitt utlåtande över finansplanen fast att en stabil konjunkturuppgång bör vara säkerställd. Man konstaterar att svensk industri har goda förutsättningar kapacitetsmässigt att möta denna uppgång, förutsatt att kostnadsutvecklingen kan hållas under kontroll. Man säger att det varit förnuftigt och riktigt att under lågkonjunkturen låna utomlands för att hålla uppe efterfrågan inom landet men att vi nu under bättre konjunkturer måste hålla tillbaka våra anspråk och målmedvetet eftersträva att återställa vår utrikesbalans. Man konstaterar att statsbudgetens underskott är stort och att politiken så snart sig göra låter måste läggas om i riktning mot en begränsning av den inhemska efterfrågan.

Det är emellertid en sak som fattas i majoritetsutlåtandet – viljan och förmågan att föreslå riksdagen den ekonomiska politik som läget, enligt utskottets egen analys, så uppenbart kräver. Klyftan mellan oss uppstår därför att vi socialdemokrater kräver en omedelbar och rejäl åtstramning av finanspolitiken för att industrin skall kunna utnyttja konjunkturförbättringen till ökad export i full utsträckning, för att kostnadsutvecklingen skall kunna hållas under kontroll och för att vi under 1977 skall kunna börja återställa vår utrikesbalans.

Trots att det är sådana åtgärder som finansutskottets borgerliga ledamöter uttryckligen ropar efter i sitt utlåtande, har man inte accepterat ett enda av de förslag till inkomstförstärkningar och utgiftsbesparingar som vi socialdemokrater har föreslagit. I stället finner man sig i att ta ansvaret för en våldsamt ökning av statsupplåningen, ett underskott i bytesbalansen mot utlandet på minst 12 miljarder och en upplåning utomlands på uppemot 20 miljarder under 1977. Om den pris- och kostnadsutveckling som kommer att följa av denna i en uppåtgående konjunktur helt vettlösa finanspolitik tiger man. Men oron över vad man är på väg att ställa till med spåras i uttalandena om behovet av en snar omläggning av finanspolitiken.

Riksdagens tre regeringsplutoner har alltså åtlytt marschordern från sina befälhavare. Och något annat var väl knappast att vänta. Men jag måste säga att jag har läst åtskilliga borgerliga reservationer i anledning av socialdemokratiska budgetpropositioner, som har varit mera fyllda av tillit till den förda politiken än detta första borgerliga utskottsuttalande

i anledning av en borgerlig budgetproposition. Det är med håglöshet och resignation som utskottsmajoriteten ser fram mot de framtida påfrestningar som skapas av den stora utlandsupplåningen. Sin mest entusiastiska uppslutning kring regeringspolitiken presterar faktiskt utskottet när man förklarar: "Enligt utskottet kan något annat val av politik än den som regeringen förordar i finansplanen inte göras."

Samtidigt finns det i utskottsbetänkandet ett inslag av hederlighet och renhårighet. Det bildar en välgörande kontrast till de verklighetsförfalskningar som präglade regeringens finansplan.

I finansplanen och i den åtföljande agitationen lanserade regeringen sin egen dolkstötslegend om arvet från den socialdemokratiska regeringen – hur den borgerliga regeringen till sin oerhörda överraskning fått i arv en sönderkörd ekonomi med stora underskott och en utarmad industri i ett hopplöst konkurrensläge. Finansutskottet har reagerat mot denna historieskrivning.

Det arv som Bohman och Fälldin talat om förvandlar utskottet till en i hög grad gemensam egendom. Man konstaterar att bakom den politik som förts under den gångna lågkonjunkturen har stått en bred majoritet i den svenska riksdagen. Man säger att det varit förnuftigt och riktigt att fylla ut den bristande efterfrågan utifrån med insatser som hållit uppe efterfrågan inom landet, även om det lett till underskott i utrikeshandeln. Man slår också fast att det fanns utrymme för en expansiv politik åren 1975 och 1976 genom det goda utgångsläge för konkurrenskraft och export som hade etablerats år 1974. Utskottsmajoriteten finner också att den förda politiken har lett till en rad positiva resultat. Folkhushållet har 1975 och 1976 kunnat tillföras en ökad mängd varor och tjänster, ett tillskott som annars gått förlorat. Människor har fått behålla sina arbeten, säger man. Även för industrin har politiken varit positiv: kapaciteten har fortsatt att öka, lager har byggts upp och utbildningen inom företagen har vidgats. Herr talman! Vi socialdemokrater skulle knappast själva ha hittat fler positiva omdömen om resultaten av vår politik.

Utskottets borgerliga majoritet är också mycket angelägen om att betona att vad man nu vill göra är att fullfölja den politik som vi – och i detta kollektiv räknar också utskottsmajoriteten in sig – har fört under de gångna åren. Även om man enligt vår, dvs. reservanternas, mening fullföljer politiken på fel sätt, har ändå utskottsmajoriteten gett uttryck åt den enighet och det gemensamma ansvar som gällt de senaste årens konjunkturpolitik.

Finansutskottet gör också en annan väsentlig korrigerig av historieskrivningen i finansplanen. En central tes i regeringens finansplan är att svensk industri befinner sig i en kostnadskris, orsakad av vårt höga löneläge. Som bevisning anförde författaren, ekonomiministern herr Bohman, att Sveriges andel av OECD-ländernas import av färdigvaror sjönk med ca 17 % 1975 och 1976. Det berodde på att de svenska exportvarornas priser steg ca 16 % mer än priserna på andra länders exportvaror. Och att våra priser steg så mycket mer än andra länders berodde, sade man,

i sin tur på att industrins lönekostnader stigit så orimligt mycket. I finansplanen upprepades flera gånger: Den starka kostnadsökningen i Sverige har lett till att svensk industri har tvingats höja sina exportpriser på bearbetade varor mer än andra länders företag.

I vår motion angrep vi det resonemanget från flera utgångspunkter. Och vi avslutade vår kritik med kravet att man redovisar ett underlag och en analys som tar hänsyn till alla inverkanse faktorer och inte så ensidigt framhäver lönekostnadernas roll.

Utskottsmajoriteten har tagit ett visst intryck av detta. Framför allt har man skaffat fram nytt material, som ger en mera nyanserad bild av lönekostnadernas betydelse för konkurrenskraften. Dessutom ödelägger det nästan helt herr Bohmans tes att det var kostnadsutvecklingen som tvingade de svenska företagen att höja exportpriserna snabbare än andra.

Huvudresultaten av finansutskottets undersökning är följande.

1) Den svenska industrins konkurrensläge, mätt som lönekostnad per producerad enhet, var mellan 1970 och 1975 praktiskt taget oförändrad i förhållande till våra 13 viktigaste konkurrentländer. En kraftig förbättring 1974 uppvägdes av en lika stor försämring 1975.

Däremot skulle 1976 ha inneburit att vårt konkurrensläge försämrades jämfört med början av 1970-talet. Lönekostnaden per producerad enhet ökade då drygt 10 % mer än genomsnittet för övriga länder (alla kostnader i enhetlig valuta, svenska kronor).

2) Mellan 1970 och 1976 ökade den totala lönekostnaden (inkl. alla avgifter) i svensk industri med 135 %. Det är mycket. Men av de 13 jämförda länderna hade 7 en större och 6 en lägre ökningstakt. Sverige låg med andra ord exakt i mitten.

Det är värt att notera att av de sex länder som hade en lägre ökning av lönekostnaderna – USA, Canada, England, Italien, Frankrike och Västtyskland – är det åtminstone tre som inte precis har utmärkt sig för ett gott konkurrensläge, nämligen England, Italien och Frankrike. Och inget land står med några framgångar när det gäller sysselsättningen.

I själva verket finns det inte något OECD-land som har lyckats kombinera en så hög sysselsättning med en så pass lugn utveckling av lönekostnaderna som Sverige.

3) Uppgången av den svenska industrins relativa kostnadsläge 1975 och 1976 berodde huvudsakligen på att produktiviteten (produktionen per sysselsatt) ökade mycket svagt i svensk industri, medan den steg ganska snabbt i flertalet andra länder.

Denna olika utveckling av produktiviteten berodde inte på något plötsligt tekniskt sammanbrott i svensk industri. Huvudorsaken var helt enkelt att de svenska företagen under den djupa internationella konjunkturnedgången inte avskedade personal utan behöll arbetskraften i företagen. Den jämförelsevis goda produktivetsutvecklingen i våra konkurrentländer köptes till priset av en hög arbetslöshet. I själva verket erkänns detta också i finansplanen, på det sättet att man konstaterar

att det i svensk industri finns en produktivetsreserv som motsvarar 6 % av totalproduktionen. Så mycket kan alltså industrin öka sin produktion utan att det kostar företagen en enda krona i arbetskraftskostnader.

Det är värt att notera att om industrin bara får den exportökning i år som regeringen har angett, dvs. ca 7 %, går det lätt att räkna ut hur kraftigt konkurrenspositionen på nytt förbättras och hur mycket lönsamheten ökar. Det finns ytterligare en poäng i den här historien, som också skymtar i utskottsmajoritetens betänkande. Den försämring av kostnadsläget, som inträffade 1975 och 1976 därför att arbetskraften stannade kvar i företagen, är delvis skenbar. Företagen fick ju ett frikostigt stöd av staten för att ta på sig extrakostnader genom framför allt utbildningsstöd och lagerstöd.

Hur stämmer då detta med den bild finansplanen ger av en industri, som av stigande kostnader tvingats höja sina priser så att dess produkter trängs ut från marknaderna?

Svaret är att det stämmer inte alls. I finansutskottet har material tagits fram, som visar att företagen har höjt priserna långt snabbare än kostnaderna stigit. Av betänkandet framgår att den svenska exportens relativa pris höjdes med 10 % mellan 1972 och 1975, medan de relativa kostnaderna låg stilla. Det var först 1976 som kostnaderna steg snabbare än priserna. Men för hela perioden 1972-1976 gäller att våra exportpriser steg med ca 14 % i förhållande till världsmarknadspriserna, medan våra lönekostnader per producerad enhet steg med knappt 10 % i förhållande till konkurrentländerna.

Så om svensk industri förlorade marknadsandelar på grund av prisutvecklingen beror det på att exportföretagen lyckades höja sina priser både mer än sina konkurrenter och mer än vad kostnadsutvecklingen motiverade. Finansplanens bild av företagets tvångssituation är alltså falsk.

Detta har lett till att utskottsmajoritetens slutsatser har blivit långt mer försiktiga än regeringens, även om man avstår från att öppet desavouera herr Bohman. Man påpekar att det inte bara är lönekostnaderna som kan tänkas påverka priserna. Man erkänner att förändringar i exportens varusammansättning kan påverka utvecklingen av exportprisindex, såsom också vi sagt i vår motion. Man pekar på prisutvecklingen på insatsvaror i svensk industri som möjlig förklaringsgrund. Och man har t. o. m. djärvheten att antyda att de svenska företagen kan tänkas ha höjt sina priser för att förbättra sina vinster.

Det här har också lett utskottsmajoriteten till att inte gå längre än att säga att "svensk industri generellt sett befinner sig i ett besvärligt kostnadsläge, samtidigt som flera stora branscher har problem som är av mer långsiktig, strukturell natur". Och man tillägger att "en grundförutsättning" för fortsatta exportframgångar är att vi kan "hålla kostnadsutvecklingen under kontroll". Vem kan inte instämma i detta? Det framösta kravet i finansplanen däremot, att lönerna i år inte får stiga

med mer än 5 %, som herr Bohman har gjort ett stort nummer av, nämns inte med ett ord av utskottsmajoriteten.

Sammanfattningsvis på den här punkten, herr talman:

Regeringens centrala budskap om den svenska industrins kostnadskris sågas ganska effektivt sönder av fakta i finansutskottets betänkande.

Lönekostnaderna har i Sverige under perioden 1970–1976 stigit långsammare än i flertalet av våra konkurrentländer.

Försämringen av vårt relativa kostnadsläge åren 1975 och 1976 berodde framför allt på att arbetskraften i vårt land stannade kvar i företagen. Men denna produktivhetsförsämring är ingen oåterkallelig förlust av konkurrenskraft. Det är tvärtom en tillgång när tiderna blir bättre – arbetskraften finns kvar i företagen, människorna är bättre utbildade och produktionen kan öka utan höjda arbetskostnader.

Om svenska varor blivit mindre attraktiva därför att deras priser stigit mer än andra länders, är det företagets pris- och vinstpolitik som har drivit fram detta. Prishöjningarna har gått före lönehöjningarna – inte tvärtom.

Naturligtvis är kostnadsläget inom industrin en viktig fråga för vår ekonomiska framtid. Mycket höga krav måste ställas på kontroll över kostnadsutvecklingen i det läge när vi tänker behålla den fulla sysselsättningen, medan andra länder accepterar en stor arbetslöshet.

Men jag anser att det är helt grundlöst och närmast destruktivt att som ekonomiministern och andra regeringsledamöter framställa svensk industri som mer eller mindre utslagen från världsmarknaden. Finansutskottets undersökningar visar i själva verket att svensk industri i vissa grundläggande avseenden har ett gott utgångsläge inför konjunkturuppgången.

Det allmänna omdömet hindrar inte att flera industribranscher i dag har allvarliga problem, men de beror på förändringar i efterfrågan och teknologi och på strukturförändringar som redan genomförts utomlands. De kan inte lösas genom en kortsiktig kostnadsanpassning utan bara genom en teknisk och strukturell förnyelse.

Gösta Bohman – ekonomiministern – skall om en stund tala i den här debatten. Det är nästan så att man önskar att det fanns någon att hålla vad med. För vad skall herr Bohman göra? Vågar han än en gång i den här kammaren dra sin vals om arvet från den socialdemokratiska regeringen, om den sönderkörda ekonomin och den utarmade industrin? Vågar han än en gång påstå att svensk industri förlorat sin konkurrenskraft därför att våra lönekostnader stigit mer än andra länders? Vågar han upprepa sitt utfall mot löntagarna och höja pekpinnen med krav på att lönerna inte får stiga mer än 5 %?

Herr Bohmans politiska metod har så länge varit svartmålningen och den destruktiva kritiken att jag kan förstå om han nu har svårt att göra det han egentligen borde göra: komma med positiva besked om hur han tänker ta ansvar för Sveriges ekonomi. Men jag skulle ändå i all anspråkslöshet vilja gratulera herr Bohman till den enorma tur han haft.

när hans svartmålning av den svenska ekonomins tillstånd inte vunnit allmän tilltro. För vad är det egentligen landets ekonomiminister nu i två månader talat om för hela världen? Jo, att den svenska kronan är övervärderad och att det inte längre lönar sig att köpa svenska varor.

Om herr Bohman hade haft den auktoritet och den trovärdighet som en del tidigare finansministrar i det här landet ägt, skulle hans illa genomtänkta påståenden ha utlöst en spekulation mot den svenska kronan, som hade skapat den kris som ännu bara existerar i herr Bohmans finansplan. Men till herr Bohmans och allas vår smala lycka blev han inte tagen på orden.

Den här aktionen för att bevisa att svenska varor är hopplöst för dyra ter sig så mycket mer huvudlös som regeringens finanspolitik är direkt motsatsen till den som borde föras i ett land som vill dämpa sin pris- och kostnadsutveckling. Man är på väg att skapa en överlikviditet i banker och näringsliv som blir klart inflationsdrivande.

För att begränsa pris- och kostnadsstegringen och för att få balans i utrikeshandeln krävs en omedelbar omläggning av den ekonomiska politiken.

Det är en sådan omläggning av politiken som föreslås i den socialdemokratiska reservationen. Vi kräver höjda avgifter och skatter och minskade statsutgifter som leder till en reduktion av budgetunderskottet med ca 5 miljarder kronor.

Finansutskottets majoritet avvisar alla våra förslag. Motiveringarna är litet blandade, för att inte säga krystade, t. ex. att höjda teletaxor skulle rubba den regionala balansen. Men huvudargumentet är att vårt budgetalternativ innebär pålagor på företagen som hotar deras konkurrenskraft.

Det argumentet är inte särskilt övertygande. För det första visar utskottets egna utredningar att talet om kostnadskrisen i den svenska industrin är betydligt överdrivet, för att inte säga felaktigt. Företagen har höjt exportpriserna betydligt mer än lönekostnaderna stigit, företagen har en stor produktivitetsreserv att utnyttja när efterfrågan ökar, företagen har av staten fått en stor del av sina kostnader betalda för att hålla de anställda kvar i företagen.

För det andra missar det argumentet helt poängen med att redan nu strama åt finanspolitiken. Om vi kan minska budgetunderskott och statsupplåning, minskar också den påspädning av likviditet och efterfrågan som annars följer av budgetförslaget. Därmed minskar också risken för en överefterfrågan med inflation, kostnadsökningar och löneglidning, som kan kosta det svenska näringslivet åtskilligt mer än vad som kan bli effekten av våra förslag om avgifts- och skattehöjningar.

För det tredje har LO och TCO faktiskt ställt sig bakom förslaget om en höjd arbetsgivaravgift för att finansiera skatteomläggningen.

För det fjärde: Om utskottsmajoritetens resonemang vore riktigt, skulle man ju aldrig kunna bekämpa inflation och förstärka finanspolitiken genom skattehöjningar, räntehöjningar eller andra liknande åtgärder. De

påverkar ju alla, direkt eller indirekt, kostnaderna i näringslivet. Ändå vidtas världen över sådana åtgärder av regeringar för att få ekonomin i balans. Det gäller också vår nuvarande borgerliga. Den vill ju bl. a. höja socialförsäkringsavgifterna för arbetsgivarna med 2 % 1978 för att finansiera statens utgifter för sjukförsäkringen och familjepolitiken. Uppenbarligen måste man inse att denna s. k. pålaga har en samhälls-ekonomiskt positiv verkan.

När utskottsmajoriteten skall motivera varför statens upplåning måste öka från 6 miljarder år 1976 till 18 miljarder år 1977, hänvisar man till att det är nödvändigt för sysselsättningens skull. Man gör ingenting annat, säger man, än fullföljer den sysselsättningspolitik som den socialdemokratiska regeringen med sådan framgång fört de senaste åren.

Tyvärr är detta fullständigt fel. De perioder då vi förde en klart expansiv finanspolitik var skeden av utpräglad lågkonjunktur. Men redan under fjolåret började vi strama åt finanspolitiken inför de tecken på konjunkturuppgång som då fanns. Att i år, då allmän enighet råder om att konjunkturen går uppåt, acceptera den mest dramatiska försvagning av finanspolitiken som vi någonsin haft, är att gå rakt mot den politik vi har fört. Och egentligen är det värre än vad som framgår av budget-siffrorna för 1977. Den allvarligaste försvagningen av finanspolitiken inträffar mot slutet av det här året och i början av nästa år, då vi rimligen bör vara på väg in i en högkonjunktur.

För oss socialdemokrater är det självklart att den fördröjda konjunkturuppgången kräver en aktiv sysselsättningspolitik under den här våren. Men tyvärr gör regeringen en karikatyr av den svenska sysselsättningspolitiken. Dess särprägel, som gett den internationell uppmärksamhet, är kombinationen av allmän återhållsamhet via finanspolitiken och av selektiva insatser på de för sysselsättningen svaga punkterna i ekonomin. Den borgerliga varianten har blivit lös-släppthet på alla punkter – en allmän inflationspolitik rikt uppblandad med subventioner. Skräcken för att bli ertappad med en ökad arbetslöshet driver nu regeringen att lägga fram det ena sysselsättningspaketet efter det andra. Det är bra att regeringen känner sig pressad på den här punkten. Men det är mindre bra att de ideologiska blockeringarna i regeringen gjort att det som var den selektiva politikens andra egenskap – kravet på motprestationer från företagens sida – nästan försvinner i hanteringen. Vi håller nu på att få en nästan fantastisk uppsättning av investeringssubventioner. Vi har investeringsfonderna i kraft, lagerstödet, investeringsavdragen, investeringsbidragen, de nyss föreslagna kreditgarantierna för storföretagens investeringar, särskilda bidrag för energibesparande investering, särskilda tillägg för miljöinvesteringar osv.

Den här härvan av bidrag och subventioner håller på att förvandla det som kunde ha varit en riktig selektiv investeringspolitik till en generell subvention av alla slags investeringar, oavsett var, när och i vilket syfte de görs. Det är inte längre ekonomisk politik – det är en överföring av skattepengar i mångmiljardklassen till landets företagare. Den här

generositeten står i skarp kontrast till regeringens uppträdande mot löntagarna. De skall inte bara betala alla de här bidragen till företagen – de blir också åthutade av regeringen att hålla nere sina lönekrav, och de blir hotade med höjda skatter.

Låt mig tillägga att den mest positiva insats som den här regeringen kunde göra för industrins investeringslusta just nu vore att ge besked om sin energipolitik. De partipolitiska manövrer som pågår inom regeringen borde ersättas av snara besked om hur och till vilket pris man tänker klara industrins behov av elektrisk kraft.

I det rådande läget måste rejäla insatser göras för att klara sysselsättningen, samtidigt som man måste vända utvecklingen av vår utrikeshandel, öka exporten och dämpa importen.

Men det går inte med den politik regeringen Fälldin tänker bedriva. Det går inte att få företagen att exportera mer genom massor av subventioner, om man samtidigt spär på efterfrågan inom landet genom rekordstora budgetunderskott. För – jag vill upprepa det – om vi får växande underskott i bytesbalansen beror det inte på att våra kostnader är för höga utan på att regeringen släpper loss alldeles för mycket köpkraft inom landet.

I förra veckan var regeringen Fälldin samlad på Harpsund, enligt uppgift för att diskutera Sveriges ekonomiska framtid. Om vad som där hände vet jag ingenting. Men något inte helt oväsentligt måste ha ägt rum. För på lördagskvällen kunde vi beskåda herr Bohman i televisionen, som talade allvarsord om att ekonomin måste stramas åt, skatterna höjas, statsutgifterna beskäras, eller hur orden nu föll sig. Och på söndagen gjorde herr Fälldin ett av sina sällsynta publika framträdanden. Och vad var budskapet om inte detsamma som herr Bohmans – ekonomin måste stramas åt och den inhemska förbrukningen hållas tillbaka.

Det är två inslag i den här uppvisningen som vi måste reagera emot. Det ena är att regeringen framställer sig som ett oskyldigt offer för vidriga omständigheter. Det andra är att man nu erkänner att skatterna måste höjas eller statsutgifterna minskas men utan att ge klara besked om hur och när.

Vad är det regeringen har sysslat med sedan valet när det gäller ekonomin?

I oktober avger man en regeringsförklaring. På den och ingenting annat skall regeringspolitiken vila, förklarar man. Men i denna regeringsförklaring sägs ingenting om behovet av åtstramning, av skattehöjningar eller minskade statsutgifter. Det som utlovas är motsatsen – skattesänkningar och stora utgiftsökningar över hela linjen.

I november lägger man nya direktiv till 1972 års skatteutredning, som beordras att komma med ett förslag om indexreglerade skatteskalor att införas 1978. Regeringspartiernas reklamavdelningar må kalla detta oförändrat skattetryck eller vad de vill. Men faktum är att får vi indexreglerade skatter år 1978, blir statens inkomster det året mellan 3 och 4 miljarder mindre än vad de annars skulle ha varit. I december drev majoritets-

partierna här i riksdagen igenom att sänkningen av inkomstskatten 1977 skulle dels bli 500 milj. kr. större, dels bara till hälften täckas med ökade statsinkomster. Resultatet blev en försvagning av finanspolitiken med över 3,5 miljarder.

Och i januari lade man en budget som präglades av en allmän utgiftsexpansion utan kompenserande inkomstförstärkningar. Nettoresultatet blev en ökning av den inhemska förbrukningen motsvarande 3 % av bruttonationalprodukten och en ökning av statsupplåningen på ett år med minst 12 miljarder.

Jag tycker att den här historieskrivningen visar – bortom varje tvivel – att den knipa den borgerliga regeringen nu sitter i är helt självförvållad. Om det skulle vara så att allt detta har skett i god tro – att man först ute på Harpsund i förra veckan insett att det här landets ekonomi inte kan skötas med skattesänkningar och med vallöften – då är den här regeringen inkompetent. Det har funnits en sky av vittnen som gjort klart för herrar Fälldin, Bohman och Mundebo att deras finanspolitik är alltför expansiv. Om inte annat kunde man ha lyssnat på den socialdemokratiska oppositionen. Vi hävdade redan i valrörelsen att det krävdes återhållsamhet med reformer och konsumtion – trots att vi då hade en opposition som bara lovade nya utgifter. När beslutet om den sänkta inkomstskatten togs i höstas, var det återigen vi som krävde återhållsamhet. Och detsamma gjorde vi i vår partimotion med anledning av budgetförslaget – vi framhöll att hänsynen både till pris- och kostnadsutvecklingen och till underskottet i vår utrikeshandel krävde mindre av utgiftsexpansion och mer av statsfinansiell åtstramning.

Det skulle på sätt och vis vara intressant, herr talman, att få träffa de personer som undervisade i samhällsekonomi ute på Harpsund. Det måste vara vidunder av pedagogisk färdighet, som på två dagar kunde lära regeringen Fälldin det vi och många andra försökt göra i över ett halvår.

Att man nu erkänner det uppenbara innebär emellertid inte att man lämnar några besked om vad som skall göras. Det är en märklig och farlig situation som vi hamnat i. Vi har en regering som varnar och hotar med snara skattehöjningar men utan att tala om vad som avses. Det skapar en utbredd osäkerhet, som kan få allvarliga följder. Det stoppar upp en redan besvärlig avtalsrörelse. Det gör det svårt för alla som skall planera och fatta beslut med ekonomisk innebörd – industrin, handeln och kommunerna. Och slutligen, fast det är kanske det minst viktiga, det gör dagens debatt och beslut i den här kammaren till ett litet ynkligt skådespel. Regeringen har i propositionen bett riksdagen att fastställa riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen. Men de riktlinjerna har nu upplösts av alla uttalanden från olika regeringsledamöters sida. Den budget regeringen lade i januari har den själv underkänt i början av mars – men utan att redovisa något alternativ.

Jag måste fråga finansutskottets ordförande hur han känner sig i dag. Han skall alltså föreslå riksdagen att ställa sig bakom en ekonomisk politik

och en budget som svenska folket i TV och i Noraström får höra måste förkastas, därför att läget nu kräver helt andra tag, högre skatter, lägre utgifter eller vad som kan komma ut av partiförhandlingarna i regeringen.

Herr talman! Det är inget budgetförslag vi behandlar i dag. Det må vara regeringen Fälldins opus nr 1. Men det är likafullt Bohmans och Mundebos ofullbordade verk vi tvingas diskutera.

Vi socialdemokrater kräver att regeringen i denna kammare och under denna debatt talar om vad den menar med allt sitt mummel om kommande åtstramningar. Vilka skatter skall höjas? När kommer höjningen? Och om åtstramningen skall ske på utgiftssidan, vilka reformer blir inställda, beskurna eller skjutna på framtiden? Med andra ord – vilken ekonomisk politik, vilken budget vill ni att riksdagen skall ta ställning till?

Svaret på den frågan, herr talman, visar om vi har en regering i det här landet eller en tillfällig komposition av tre partier i kanslihuset, handlingsförlamade av sin splittring och sitt partipolitiska mygel.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 vid finansutskottets betänkande nr 10.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Man kan måla Sveriges ekonomi i ljusa eller i mörka färger. Vill man måla vårt lands ekonomi i ljusa färger, kan man peka på den höga levnadsstandarden, på den internationellt sett unikt låga arbetslösheten och på förhoppningarna om en kommande konjunkturuppgång, som skulle kunna leda till utnyttjande av en inom näringslivet befintlig kapacitetsreserv. Vill man å andra sidan måla i mörka färger kan man peka på den svaga tillväxten av industriproduktionen, på den oklara och allttjämt mycket svaga konjunkturutvecklingen och på det stora och successivt stigande underskottet i våra affärer med utlandet.

Finansutskottet har emellertid inte sett det som sin uppgift att ge vare sig en särskilt ljus eller en särskilt mörk bild av Sveriges ekonomiska läge. Vi har i stället sökt ta fram ett antal faktorer och utvecklingsdrag som enligt vår mening är betydelsefulla för förståelsen av det nuvarande ekonomiska läget och bedömningarna därav inför det kommande budgetåret. Vad som då framträder är naturligen en ganska sammansatt och inte helt entydig bild av vårt lands ekonomi. Jag skall senare i mitt anförande peka på ett par punkter där utskottet med betydande oro ser på den kommande utvecklingen.

Den konjunkturuppgång som startade under andra halvåret 1975 hejdades som bekant ett år senare. Det är f. n. svårt att bedöma både tidpunkten för och styrkan i en fortsatt uppgång. I Förenta staterna pekade flertalet indikatorer under slutet av förra året på en viss konjunkturuppgång, och det särskilda stimulansprogram som framlagts av den nye amerikanske presidenten bör, om det bifalles av kongressen, kunna bidra till en ytterligare uppgång. I Västtyskland förs emellertid f. n. en stram politik som sannolikt begränsar möjligheten till en spridning av kon-

junkturuppgången till Västeuropa. Det gör det nödvändigt för flera andra av OECD-länderna att föra en mycket försiktig politik med hänsyn till sina bestående bytesbalansunderskott. I Japan har ett regeringsprogram om stimulansåtgärder t. v. hejdats i parlamentet.

Sammanfattningsvis kan man alltså om konjunkturläget säga att det finns vissa faktorer som talar för en konjunkturuppgång men att den kommer att nå de västeuropeiska länderna och vårt eget land först med viss fördröjning. Även om en kommande konjunkturuppgång alltså bör vara säkerställd, är det knappast ännu möjligt att beräkna dess tidpunkt eller dess styrka och att basera de ekonomiska förväntningarna därpå.

Jag noterar också att det i detta avseende finns en enighet mellan oss och socialdemokraterna. Den socialdemokratiska reservationen till utskottsbetänkandet är på denna punkt avvikande bara i formuleringarna.

Herr talman! Det har förts omfattande diskussioner om den svenska industrins kostnadsläge mot bakgrund av konstaterandet att vår export förlorat marknadsandelar i konkurrens med andra länders exportindustrier. Vi har försökt ta fram en del material som skulle bidra till att ytterligare belysa den svenska industrins kostnadsutveckling. En del av detta material redovisas i vårt betänkande. Andra företrädare för utskottets majoritet kommer att redovisa de här beräkningarna mera i detalj senare i debatten. Det har också framkommit material från andra källor som kastar ytterligare ljus över problematiken med den svenska kostnadsutvecklingen. Det senaste exemplet är den värdefulla rapporten från TCO. Låt mig emellertid redan här slå fast att oberoende av vilken beräkningsmetod man använder och oberoende av från vilken källa man hämtar sitt material får man en entydig bild, nämligen följande.

Den svenska industrins kostnadsutveckling har under åren 1970–1974 varit tämligen gynnsam, medan den under 1975 och 1976 har varit klart ogynnsam och föranlett en avsevärd försämring av Sveriges konkurrenskraft i förhållande till omvärlden. Just 1975 och 1976 har vi alltså haft en för vår del påfallande ogynnsam förändring, medan motsatsen gäller under huvuddelen av 1970-talet dessförinnan.

Flera faktorer kan ha bidragit till denna utveckling. Löneökningarna under 1975 och 1976 är självfallet en faktor. Prisutvecklingen på insatsvarorna i den svenska industrin kan vara en annan förklaringsfaktor liksom storleken på vinsterna. Vi anser oss inte från utskottets sida kunna bedöma dessa olika faktorerers relativa betydelse, men slutsatsen är ändå uppenbar. Den svenska industrin har f. n. ett bekymmersamt kostnadsläge, och det leder till att de svenska företagen fått större svårigheter än tidigare att sälja sina produkter utomlands. Om vi skall kunna utnyttja en kommande konjunkturförbättring till exportframgångar, ja, då är det nödvändigt att hålla kostnadsutvecklingen under kontroll just nu. Denna utskottets slutsats borde kunna vinna allmän anslutning och inte minst, därom är jag övertygad, bland arbetsmarknadens parter. Jag noterar att herr Feldt instämde vad gällde slutsatsen.

Herr talman! Vi har i Sverige klarat oss bättre genom de senaste årens

konjunktursvacka än flertalet andra länder. Det har skett genom de åtgärder som vidtagits från samhällets sida och som i inte obetydlig utsträckning initierats av riksdagens finansutskott. Det kan, med tanke på vad herr Feldt sade nyss om att utskottet ger en positiv beskrivning av den ekonomiska politiken under de senaste åren, vara värt att påminna om att riksdagens finansutskott hade borgerlig majoritet under den förra mandatperioden.

Samhällets åtgärder har inneburit att vi har kunnat hålla en hög konsumtion och en hög sysselsättning i Sverige trots en svag utländsk efterfrågan. Det har inneburit att vi medvetet i förväg tagit i anspråk resurser som skulle komma i en framtida förväntad produktionsökning. Detta kan illustreras med att vi under 1975 och 1976 ökade den privata konsumtionen med ca 6 % samtidigt som industriproduktionen stod stilla. Konsumtionsökningen har alltså skett och den höga sysselsättningsgraden har upprätthållits så att säga på kredit. Det blir då en logisk nödvändighet att i det ögonblick när konjunkturen vänder hålla igen konsumtionsökningen i sådan grad att det blir möjligt att betala av på den tidigare "kredit". Om man vill föra en politik som syftar till att jämna ut konjunktursvängningarna, kräver det givetvis både samhälleliga stimulansåtgärder under konjunktursvackor och samhälleliga åtstramningsåtgärder under konjunkturtoppar.

Också härom torde bred enighet föreligga, och jag kunde inte notera några invändningar mot resonemanget från herr Feldts sida.

Som jag nämnde tidigare är det emellertid f. n. oklart när den kommande konjunkturuppgången kan nå Sverige, och det är därför viktigt att i nuläget fortsätta en politik som bidrar till stimulans av industriproduktion och konsumtion. Det särskilda sysselsättningspaket som arbetsmarknadsministern presenterade för en dryg månad sedan är alltså mot den här bakgrunden enligt utskottets mening högeligen befogat.

En huvuduppgift för den ekonomiska politiken både nu och lång tid framöver blir att stimulera den svenska exporten. Som jag framhöll tidigare och som effektivt visas i finansplanen har den svenska exportindustrin av det ena eller andra skälet förlorat marknadsandelar. Om svenska varor skall framgångsrikt kunna konkurrera med andra länders varor ute på världsmarknaden, måste vi hindra en ytterligare kraftig höjning av våra exportpriser. Kostnadsläget för den svenska exportindustrin är alltså av avgörande betydelse både för möjligheterna att ta igen den konsumtionsökning "på kredit", som vi haft under de båda senaste åren, och för våra möjligheter att öka vårt inhemska välbefinnande.

Det är mot den bakgrunden ganska förvånande att man från socialdemokraternas sida *just nu* föreslår åtgärder som skulle lägga ytterligare bördor på exportindustrin, försvåra dess kostnadsläge och kunna leda till en höjning av priserna på svenska exportvaror.

Jag tänker då i första hand på det socialdemokratiska förslaget om en ytterligare höjning av socialförsäkringsavgiften med 2 % från den 1 april. I socialdemokraternas partimotion fanns ett resonemang om att

den här höjningen av arbetsgivaravgiften inte skulle påverka företagens kostnadsläge på grund av motsvarande återhållsamhet från löntagarnas sida. Denna del av det socialdemokratiska trollerinumret utförs i dag i pluskvamperfektum. I den socialdemokratiska reservationen sägs nu att socialdemokraterna *hade* överenskommit med organisationerna och att dessa *hade* förklarat sig beredda att beakta höjningen av denna avgift i årets löneförhandlingar". Jag förstår tempusväxlingen. Detta uttalande hade nämligen ett samband med frågan om hur skatteomläggningen från den 1 januari 1977 skulle genomföras, och det saknar f. n. aktualitet. Effekten skulle ju annars kunna bli att organisationerna ändå fick mycket små löneförhöjningar, helt fick avstå från kontantlönehöjningar eller kanske rent av i några fall fick acceptera löneminskningar till följd av att arbetsgivaravgiften höjdes utan att löntagarna i övrigt kompenserades härför. Skattebeslutet för året har ju redan fattats, och hela detta kompensationsresonemang har därför i bästa fall ett historiskt intresse.

Effekten av socialdemokraternas förslag om en höjning av arbetsgivaravgiften från den 1 april kommer därför i stället, om det antas av riksdagen, att bli en ytterligare höjning av kostnadsnivån för företagen och då givetvis också för exportindustrin. Det kommer att minska våra möjligheter att öka exporten på importens bekostnad. Det kommer att leda till ett ytterligare underskott i bytesbalansen och till ytterligare upplåningsbehov i utlandet. I denna mening är socialdemokraternas förslag på den här punkten ett mera gigantiskt överbud än vad som tidigare presenterats här i riksdagen från oppositionens sida.

Att socialdemokraterna inte själva kommer till denna slutsats har en enkel förklaring. I sin reservation säger de kort och gott att exportökningen 1977 bör bli större och importökningen mindre än vad regeringen kommit fram till. Detta allmänt optimistiska antagande har inget stöd i nu tillgänglig statistik. Tvärtom, vi fick nyligen handelsstatistiken för januari 1977, och den visar att utvecklingen går i rakt motsatt riktning. Det blev ett importöverskott på 1 miljard kronor under januari 1977.

Det kan också vara värt att hålla i minnet att socialdemokraterna även i regeringsställning tenderade att överskatta exportutvecklingen för svensk del. I den reviderade finansplanen 1976 beräknades handelsbalansen för år 1976 ge ett överskott på nära 3 miljarder kronor. Slutfacit för år 1976 visar nu att handelsbalansen, tvärtemot att ge det överskott som socialdemokraterna tidigare räknade med, gav ett betydande underskott – på över 3.5 miljarder kronor. Den exakta siffran visar sig vara 3.8 miljarder. Denna felbedömning på mellan 6,5 och 7 miljarder borde stämma den socialdemokratiska oppositionens prognosmakare till en viss eftertanke.

Herr talman! Det finns annars i och för sig mycket i den socialdemokratiska reservationen som man kan instämma i. Den är ju också delvis identisk med majoritetsskrivningen. Det gäller påpekandet om att den speciella försämringen av kostnadsläget för svensk del uppnåddes

just under år 1976, det gäller riskerna med ett permanent underskott i bytesbalansen och en stor utländsk upplåning för vår egen ekonomisk-politiska utveckling. Däremot har jag som sagt svårt att förstå argumentet i den socialdemokratiska reservationen och de argument som herr Feldt redovisade för att höja arbetsgivaravgiften med 2 % från den 1 april. Jag vill sammanfattningsvis kommentera den delen av socialdemokraternas förslag på följande sätt.

Antingen kommer höjningen av arbetsgivaravgiften att beaktas av löntagarorganisationerna i de nu pågående löneförhandlingarna och då leda till lägre eller rent av uteblivna kontantlönehöjningar för 1977 eller också kommer höjningen av arbetsgivaravgiften inte att beaktas av löntagarorganisationerna. Då kommer den i stället att få ett genomslag i exportindustrins kostnadsläge, leda till ytterligare svårigheter för försäljningen av svenska exportvaror på världsmarknaden och därmed till ett ännu större underskott i våra affärer med utlandet. Det är tvärt emot vad socialdemokraterna och herr Feldt säger sig sträva efter.

Jag vill också göra det tillägget att en höjning av arbetsgivaravgiften, som beaktades av löntagarorganisationerna i den meningen att det blev lägre lönehöjningar eller inga lönehöjningar alls, inte skulle ge staten, och inte heller kommunerna för den delen, den inkomstförstärkning som man syftar till med en höjning av arbetsgivaravgiften. Inkomstförstärkningen skulle ungefär halveras jämfört med vad socialdemokraterna räknar med.

Herr talman! Utvecklingen av bytesbalansen, alltså av balansen i våra affärer med utlandet, är enligt utskottets mening oroväckande. I finansplanen förutses ett underskott i bytesbalansen år 1977 på drygt 11 miljarder kronor. Detta byggde på ett beräknat importöverskott under 1977 på 2,7 miljarder kronor. De faktiska siffrorna för handelsbalansen under 1976, som utskottet redovisar på s. 29 i sitt betänkande, ger emellertid enligt min mening anledning till en revidering av denna prognos.

Handelsbalansen för 1976 kom att visa ett underskott på 3,8 miljarder, medan motsvarande siffra i finansplanen beräknades till 1,9 miljarder. Jag talar nu om årets finansplan. Som jag nämnde tidigare beräknade den förutvarande socialdemokratiska regeringen att handelsbalansen skulle ge ett överskott. Bytesbalansunderskottet, alltså det totala underskottet i våra affärer med utlandet, beräknades i finansplanen till drygt 11 miljarder kronor och kan nu beräknas till drygt 13 miljarder. Det finns mot den bakgrunden all anledning att instämma i finansplanens uttalande att "det är en tvingande nödvändighet att den ekonomiska politiken inriktas på att redan under 1978 reducera underskottet. Sverige kan inte fortsätta att leva över sina tillgångar och bygga sin standard på utländska lån." Denna uppmaning i finansplanen måste givetvis präglade den offentliga sektorns verksamhet i dess helhet.

Också i framtiden har vi anledning att räkna med en betydande belastning på minussidan av vår betalningsbalans. Jag tänker på utflödet av turistvaluta, höjd u-hjälp och räntor och amorteringar på den utlands-

skuld som etablerats under senare år och som kommer att öka under 1977 och sannolikt också under återstoden av 1970-talet. Detta ställer givetvis betydande krav på vår förmåga att utveckla vår export, och det finns anledning att se framtiden an med viss oro i det här avseendet.

Målet att nå balans i våra utrikesbetalningar år 1980 ter sig därför inte längre lika sannolikt att uppnå, och både regeringen och den socialdemokratiska oppositionen har anledning att mer än hittills beakta den ogynnsamma utvecklingen av bytesbalansen. Vi kan annars komma i en ekonomisk beroendeställning till utlandet, som skulle kunna få långt större politiska bindningar än svenskt medlemskap i olika ekonomiska samarbetsorgan. För egen del anser jag detta successivt stigande underskott i bytesbalansen som det mest alarmerande inslaget i den aktuella ekonomiska bilden.

I tidningen Affärsvärlden nr 10 finns en uträkning som bidrar till att illustrera allvaret i situationen. Man har räknat ut att det för att återställa balansen i våra affärer med utlandet skulle bli nödvändigt att uppnå ett överskott i handelsbalansen under de närmaste åren på ca 20 miljarder kronor per år – detta att jämföra med ett faktiskt underskott förra året på 3,5 miljarder. För att ett sådant exportöverskott skall uppnås krävs ganska drastiska förändringar. Man skulle t. ex. behöva få till stånd en exportökning på tre år på 40 % eller ett stopp för all importökning under flera år framöver. Även om beräkningsmetoderna för detta exempel på någon punkt möjligen skulle kunna ifrågasättas, är detta ändå en uppenbar illustration till det just nu bekymmersamma läget.

Herr talman! Huvudlinjerna i regeringens budgetförslag tillstyrks av finansutskottet. Detta förslag syftar till att hålla sysselsättningen uppe och att förbättra förhållandena för eftersatta grupper såsom barnfamiljer och pensionärer. Det socialdemokratiska motförslaget till regeringens budget har presenterats som ett sätt att minska statens budgetunderskott. Flera av posterna i det socialdemokratiska budgetförslaget är emellertid luftposter, som inte ändrar det reala underskottet.

Huvuddelen av de utgiftsökningar som medverkar till budgetunderskottet är av automatisk karaktär, och övriga förändringar har koncentrerats till några få prioriterade områden. Det beräknade budgetunderskottet på 15,7 miljarder är f. ö. i förhållande till budgetens totalsumma inte större än det underskott som vi har att räkna med i budgeten för innevarande budgetår, en budget som föreslogs av den tidigare, socialdemokratiska regeringen.

I utskottsbetänkandet påpekas att den i finansplanen beräknade ökningen av industriinvesteringarna kan bli svår att uppnå. Om avtalsrörelsen drar ut på tiden och om ingen ändring sker i det förväntade orderläget, måste man räkna med en mindre positiv utveckling av industriinvesteringarna än vad finansplanen räknat med. Investeringsstimulerande åtgärder av olika slag är därför påkallade. Det gäller givetvis bl. a. de av regeringen föreslagna fortsatta investeringsavdragen och investeringsbidragen.

Herr talman! Låt mig till sist något beröra kostnadsutvecklingen på det offentliga området. Den offentliga sektorn har oavbrutet expanderat sedan början på det här århundradet. De totala offentliga löneutgifterna tog vid sekelskiftet ungefär 5 % av den samlade produktionen och tar i dag nästan 20 %. Det mest suggestiva måttet på den offentliga sektorns tillväxt är dock den andel de offentliga utgifterna tar av våra samlade utgifter. Under tiden från sekelskiftet fram till andra världskriget fördubblades den offentliga sektorns andel från 10 till 20 %. Därefter har uppgången stigit än brantare, och vid 1970-talets början nådde den 50 %. Sedan har uppgången ytterligare stigit, och i dag tar de offentliga utgifterna i anspråk mellan 55 och 60 % av bruttonationalprodukten.

Denna utveckling är i och för sig inte specifik för Sverige. Överallt i världen har den offentliga verksamheten och därmed den offentliga förvaltningen expanderat under detta århundrade. Ingenting tyder på att tillkomsten av en ny regering kommer att drastiskt ändra denna utveckling. Ambitionen att genom offentliga insatser förbättra den sociala omvårdnaden och samhällsservicen är minst lika stor i den nuvarande regeringen som i den gamla.

Jag är medveten om att i de här redovisade siffrorna över den offentliga sektorns expansion ryms vissa dubbelräkningar på grund av transfereeringar från staten till kommunerna, men det är ändå uppenbart att den offentliga sektorn tar en allt större andel av vår samlade produktion i anspråk. Utrymmet för en ökning av den privata konsumtionen måste i motsvarande grad bli mindre och i relativa termer ganska ointressant.

Denna utveckling kommer emellertid samtidigt att leda till hårda begränsningar i det offentligas åtaganden. Det gäller inte minst kommunerna, som har möjligheter att "övervintra" i år genom att använda det relativt stora likviditetstillskottet under 1977 på grund av den eftersläpande skatteinbetalningen från staten till kommunerna. Här finns en möjlighet för kommunerna att temporärt förbättra sitt likviditetsläge, om man avstår från nya utgiftsåtaganden. Därefter kommer dock enligt min bedömning situationen för kommunerna på nytt att bli mycket besvärlig, speciellt naturligtvis om man använder de inströmmande likvida medlen 1977 till att öka ut verksamheten och inte till att konsolidera likviditetsläget. Kommunernas likviditetsunderskott är alltså under alla omständigheter en oroande faktor och utrymmet för en ytterligare ökning av den kommunala verksamheten därmed sannolikt ganska litet, vilket i sin tur bör framtvunga en mera handfast prioritering mellan olika kommunala verksamhetsgrenar – detta särskilt med tanke på att kommunerna är huvudmän för så viktiga delar av samhällsverksamheten som sjukvården, åldringsvården och barnomsorgen.

Herr talman! Finansutskottet har också när det gäller den statliga delen av de offentliga utgifterna uttalat sig för en betydande återhållsamhet. Någon ytterligare budgetförsvagning för budgetåret 1977/78 kan inte accepteras annat än som ett led i en kedja av medvetna ekonomisk-politiska åtgärder. Vi utgår alltså ifrån att riksdagens behandling av budgetförslaget

inte leder till någon försvagning av statsbudgeten.

Herr talman! Jag ber att på samtliga punkter få yrka bifall till finansutskottets hemställan.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Molin hade – jag uppfattade det så – som enda invändning mot vad jag sade att vårt förslag om höjd socialförsäkringsavgift inte skulle vara värt någonting. Som vanligt har herr Molin litet svårt att bestämma sig för vad han menar. Ibland säger han att det här är bara en luftpost – det förstärker inte budgeten, för det kommer att leda till en motsvarande mindre lönehöjning, och då förlorar staten skatteinkomster. Ibland säger han att det här inte alls kommer att motverkas av en lägre lönehöjning utan i stället höja exportföretagens kostnader, och då är det farligt för vår bytesbalans.

Felet i herr Molins resonemang är – som jag försökt inskräpa vid ett par tillfällen när vi diskuterat detta – att han argumenterar som om inte någonting annat inträffade när budgetunderskottet minskar med 5 miljarder kronor. Men se det gör det, herr Molin. Om statsbudgetens underskott minskar från 15 till 10 miljarder har det en lång rad verkningar på vår ekonomi. Framför allt skapar det ett annat klimat i vad gäller inflation samt utrymmet för löneglidning och vinstökningar i företagen. Det är så – annars skulle herr Molin inte ha varit med tidigare och röstat för avgiftshöjningar för att kompensera för skattesänkningar eller vara med om att acceptera en avgiftshöjning den 1 januari 1978 för att finansiera höjda socialutgifter. En minskning av budgetunderskottet skapar ett annat klimat i ekonomin som gör att förutsättningarna både för en bättre bytesbalans och för mindre inflation uppstår.

Sedan är det ganska ointressant att tala om huruvida detta var en "luftpost" i statens budget. Det som räknas är resultatet.

Jag kanske också skall försöka upplysa herr Molin och andra intresserade om hur det förhåller sig med det här märkliga att LO och TCO faktiskt föredrar höjd arbetsgivaravgift framför andra åtstrammingsåtgärder, främst indirekta skattehöjningar. Det är ju på det enkla sättet att det är mycket lättare för löntagarorganisationerna att i sitt förhandlingsarbete planera in en avgiftshöjning. Den vet de exakt vad den innebär fördelningspolitiskt, och deras stora problem är att indirekta skattehöjningar – de skattehöjningar som herr Bohman går och hotar med – slår fördelningspolitiskt så, att det knappast gör det möjligt för löntagarorganisationerna att på förhand lägga upp lönerörelsen på ett från organisationernas synpunkt rimligt sätt.

Herr Molins resonemang när det gäller exportutvecklingen är lika felaktigt. Det är inget annat antagande vi gör om exportutvecklingen, utan vi gör en annan kalkyl, baserad på en annan ekonomisk politik, och det är det som leder till detta resultat.

I övrigt, herr talman, kunde jag bara notera att herr Molin undvek varje debatt om regeringens ekonomiska politik.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är socialdemokraterna som inte har bestämt sig för hur de räknar med att den föreslagna höjningen av arbetsgivaravgiften skall verka.

Ni har inte kunnat svara på om återhållsamheten från organisationernas sida påverkar löneutrymmet och därmed ger ett långt lägre inkomsttillskott för staten än det som ni räknat med, eller om höjningen skall få helt och fullt slå igenom i företagens kostnadsläge och därmed försvåra situationen för exportindustrin.

Vad jag sagt är – och på den punkten har utskottsmajoriteten och regeringen samma mening – att ett förslag som skulle drabba exportindustrins kostnadsläge är olämpligt just nu när den svenska exportindustrin har sådana svårigheter i konkurrens med andra länders exportindustri. Och herr Feldt bemötte inte mitt understrykande av att åtgärden är särskilt olämplig just nu. Ni har i och för sig inga argument för er tro att importen till Sverige kommer att bli lägre och vår export till utlandet högre än vad man räknat med i finansplanen. Det här sägs på fyra rader, och det är klart att det, sedan man har gjort detta optimistiska antagande, är lätt att föreslå ett antal åtgärder. Men det vore farligt att basera den ekonomiska politiken på sådana antaganden. Vi skulle komma i ännu större ekonomiska svårigheter, om vi följde era råd men fann att era optimistiska antaganden om exportutvecklingen inte slog in. Härtill bör läggas att ni tidigare har tenderat att överskatta den svenska exportutvecklingen, vilket jag visade i mitt huvudanförande.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att jag i det här resonemanget måste börja på ett ännu tidigare stadium och hoppas då att få herr Molin med mig i tankegången.

Vi har sagt att det antagande om löneutvecklingen som görs i finansplanen är hopplöst realistiskt. Observera att herr Bohman säger att lönerna i Sverige 1977 inte får stiga med mer än 5 %. Samtidigt skall vi ha full sysselsättning och gå in i en uppåtående konjunktur.

Är det någon i denna kammare som tror att med regeringens ekonomiska politik detta kommer att bli slutresultatet av 1977 års utveckling? Vi har dragit den slutsatsen – och det har i själva verket också herr Molin gjort, för han är mycket oroligare än han här ger sken av – att alla prognoserna i finansplanen kommer att slå fel, både i vad gäller bytesbalansen, därför att efterfrågan kommer att stiga snabbare, och i fråga om prisstegringarna, därför att kostnadsutvecklingen går snabbare. Allt detta beror på att herr Bohmans diktat till löntagarorganisationerna om en lönehöjning på 5 % ju inte kommer att hålla, särskilt som herr Molin inte vågar be riksdagen ställa sig bakom herr Bohman och ge order om att lönerna inte får höjas med mera än 5 %. Eftersom herr Molin inte vågar detta, är det uppenbart att lönehöjningarna inte kommer att stanna vid 5 %.

Vi säger, att om man går in med en avgiftshöjning plus det andra vi vill göra i budgeten, skapar vi förutsättningar för en lugnare kostnadsutveckling, inte lugnare än den som anges i finansplanen, för det är herr Bohmans räknestycke och ingenting annat, utan lugnare än den som i realiteten skulle bli följderna av regeringens politik. Jag vill varna herr Molin för att nu göra några förutsägelser om vare sig bytesbalansen eller prisutvecklingen som bygger på finansutskottets majoritetsuttalande. I själva verket tror han inte på dessa prognoser, för då skulle han inte hoppas på att regeringen introducerar en annan ekonomisk politik.

Det har förljudits att organisationen OECD just nu håller på att granska Sveriges ekonomiska affärer och att man vid den granskningen lär ha kommit fram till att den svenska statsbudgeten behöver förstärkas. Enligt dessa obekräftade uppgifter skulle behovet av förstärkning uppgå till varken mer eller mindre än de 5 miljarder kronor som vi föreslår i vår reservation. Så om ni inte lyssnar på oss, herr Molin, blir ni kanske tvungna att så småningom lyssna på OECD-sekretariatet, när Sverige ställs ut på världsscenen som det land som håller på att föra en för andra länder farlig inflationspolitik.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Varken regeringen eller finansutskottets majoritet ger några order till löntagarna. Det finns inga uttalanden från vårt håll om den exakta storleken på lönehöjningarna. Däremot har socialdemokraterna sagt något om löneutrymmet. Ni sade i er reservation att ert förslag om en höjning av arbetsgivaravgiften med 2 % den 1 april borde beaktas av löntagarorganisationerna vid deras beräkning av löneutrymmet.

Jag sade i mitt huvudanförande att ni inte längre uttrycker er riktigt på det viset. Ni säger i stället att löntagarorganisationerna *hade* förklarat sig vara beredda att beakta en sådan höjning, och jag tror att det är en riktig tempusväxling. De är inte längre beredda att göra det. Det är därför som ert förslag får en sådan effekt på kostnadsläget. Det innebär en höjning av kostnadsläget med 2 %, och det kommer att leda till svårigheter för den svenska exportindustrin när den skall konkurrera med andra länders exportindustrier ute i världen.

Oberoende av hur man ser på den bakomliggande utvecklingen borde man kunna enas kring samma slutsats – som herr Feldt i och för sig inte har bestritt – nämligen att industrins kostnadsläge just nu är oroande och att, eftersom exporten bör stimuleras för att vi skall få balans i våra affärer med utlandet, exportindustrins kostnadsläge inte bör pressas upp ytterligare genom statliga åtgärder. Jag tycker att det är riktigt att markera enigheten på den punkten. Felet med herr Feldts resonemang är att han inte medger att de åtgärder som socialdemokraterna föreslår kommer att motverka de syften som vi alla är ense om.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vi har nu en lång stund hört representanter för social-

demokraterna och de nya regeringspartierna diskutera hur man bäst administrerar det kapitalistiska näringslivet. De har varit eniga i mycket – eniga i sak, som herr Molin sade, men oeniga om formuleringar. Nu tror jag inte att det är formuleringar som allmänheten är intresserad av utan av ställningstagandena i sakfrågorna.

Kampen mot arbetslösheten måste i dag vara en avgörande fråga. Jag tycker då att det är väsentligt, särskilt mot bakgrund av vad vi fått höra under den senaste timmen, att understryka att kapitalismen aldrig kan skapa varaktig full sysselsättning. Kapitalismen skapar ekonomiska kriser, arbetslöshet och utslagning. Det är dess sätt att vara, dess sätt att fungera. Och märk väl – det är dess enda sätt att fungera.

De första årtiondena efter det andra världskriget var en grogrund för illusioner i det svenska samhället. Kapitalismen tycktes ha växt ifrån sina problem. Regeringen trodde sig ha lärt en teknik som gjorde det möjligt att mildra eller t. o. m. avskaffa kriserna och arbetslösheten. Vi minns ännu hur socialdemokratiska statsråd, borgerliga nationalekonomer och reformistiska LO-ekonomer sade: "Vi lever numera i fullsysselsättningssamhället. Arbetslöshet är inte längre tillåten. Massarbetslösheten kommer aldrig tillbaka."

Dessa illusioner hade inte lång blomstringstid. Det behövdes bara några frostnätter på 1960-talet för att teorin om det färdigbyggda fullsysselsättningssamhället skulle sloka. I dag ligger den på sophögen. Om statsråd och ekonomer nu skulle resa ut till varvsarbetarna i Göteborg, till textilarbetarna i Sjuhäradsbygden, till byggnadsarbetarna i Norrbotten, till arbetarna i Ådalen, till arbetarna och tjänstemännen hos LM Ericsson och predika att fullsysselsättningssamhället är infört och arbetslöshet förbjuden skulle de bli utbuade.

Teorin om den krisfria kapitalismen var en myt, en illusion. Eftersom varken borgare eller revisionister kan ge en vetenskaplig och korrekt förklaring av krisernas orsaker, måste de ständigt hitta på nya myter om de ekonomiska förloppen. Nu har det blivit modernt att skylla både arbetslöshet och prisstegringar på "oljekrisen", på arbetarnas lönekamp, på den regering som satt förra året eller på den regering som sitter i år.

Bytet vid regeringsmakten har medfört en förskjutning i argumentationen som påminner om skrattspeglarna i "Lustiga huset". Nu är socialdemokraterna de mera optimistiska om kapitalismens "självläkande krafter" och om att en högkonjunktur väntar runt hörnet. Tidigare var det tvärtom. Då var det de borgerliga som gav uttryck för den starkaste tron på kapitalismen. Nu kräver socialdemokraterna att man skall vara återhållsam med statliga insatser för att stötta den ekonomiska utvecklingen. Tidigare var det tvärtom. Då var det de borgerliga som krävde begränsning av statsutgifterna. Nu är det herr Sträng som varnar för underbalansering av statens budget. Tidigare var det tvärtom. Då var det herr Bohman som utmålade underbalansering och statlig skuldsättning som en säker väg till helvetet. Så växlar argumentationen. Det be-

lyser bristen på verklig teori och analys. Opportunism får ersätta en konsekvent och långsiktig politik.

I den borgerliga regeringens politik saknas insikt både om de svårigheter som i dag pressar majoriteten av människorna i det svenska samhället och om de grundläggande orsakerna till vad som händer. Regeringens politik är djupt fientlig mot de arbetande människornas intressen liksom mot de krav som Sveriges utveckling ställer. Människornas problem är ju bristen på trygghet i sysselsättningen, den direkta arbetslösheten för de många som ställts utanför den ordinarie produktionen eller aldrig lyckats komma in där, de kraftigt stigande priserna, de kraftigt stigande hyrorna, svårigheten att få löner, pensioner och barnbidrag att räcka till.

Vad gör då regeringen? Gör den något för att stoppa prisstegringen och inflationen? Nej, inte alls. De borgerliga partierna – och tyvärr även socialdemokraterna – vägrar att införa prisstopp på alla nödvändighetsvaror, som vänsterpartiet kommunisterna kräver. De borgerliga partierna – och tyvärr även socialdemokraterna – vägrar också att tillmötesgå de andra krav som vpk ställt i ett tiopunktsprogram mot inflationen: hysresstopp, bort med momsens på mat, ingripande mot monopolens prissättning, stopp för kapitalexporten, åtgärder mot spekulatören i mark och fastigheter, lågräntepolitik för att pressa ned bostadskostnaderna osv.

Inflationen fortsätter. Priserna har stigit med nya 10 % de senaste tolv månaderna och ännu mera på livsmedel. Inflationen är en förbannelse. Den tar minst 10 % varje år av värdet av alla små besparingar, den gör pensionsförbättringar och löneökningar till noll, om de inte är större än 10 %, den drabbar dem som redan har det svårt i samhället. Men inflationen gynnar samtidigt andra grupper. Den innebär att värdena flyttas över från dem som litet har till dem som redan har mycket, till de rika. Storfinansens, monopolen, de stora markägarna, fastighetsägarna, de som skaffat sig fasta värden, berikar sig ytterligare på inflationen. Därför vill den borgerliga regeringen inte göra något mot inflationen.

I stället söker regeringen nu trumfa igenom nya höjningar av indirekta skatter och avgifter. Man säger direkt att detta sker för att begränsa den privata konsumtionen. Men vilkas konsumtion är det man begränsar? Man höjer energiskatten för hushållen, men inte för de kapitalistiska företagen. Det drabbar pensionärerna, inte Wallenberg. Man höjer fordonsskatten på personbilar och motorcyklar, men inte på lastbilar. Det drabbar de många i glesbygden som behöver bilen för att komma till arbetsplatsen och butiken, det drabbar också många i städerna som har långt till jobbet och till varuhuset. Man skapar ett ännu sämre läge för den kollektiva trafiken på statens järnvägar och gynnar den privata lastbilstrafiken. Man höjer telefontaxorna vid närsamtal, vilket fördyrar livet för många pensionärer. Man höjer priset på TV-licensen, osv. Alla dessa höjningar drabbar de människor hårdast som redan förut har det svårt att få löner och pensioner att räcka till. Däremot betyder dessa höjningar inte mycket för höga inkomstagare och stora föremögenhetsägare. Det är en typisk klasspolitik, riktad mot det arbetande folket, som den bor-

gerliga regeringen bedriver.

Det borgerliga transportkompaniet i riksdagen begagnar varje tillfälle att via skattepolitiken gynna grupperna med högre inkomster och stora förmögenheter. Alla de skatteförslag man trumfade igenom under höst- riksdagen har den effekten. Nu vill man också snabbt votera igenom en indexreglering av skatteskalorna, som också gynnar de högre inkomsttagarna. Det var knappt att ens skatteutredningen skulle få diskutera ett redan färdigskrivet förslag. Jag vill fråga herr Mundebo, som här är en livlig pådrivare: Hur tänker ni finansiera det stora bortfall i statsinkomster, 3–4 miljarder kronor, som en sådan förändring kostar?

Regeringen hotar med tvångssparande eller höjning av mervärdeskat- ten, om löntagarnas organisationer inte uppför sig som herr Bohman vill. Det är ett rimligt krav, som redan ställts i debatten, att regeringen skall ge en klar redovisning av sina planer på skattehöjningar under 1977. Jag vill också ställa en direkt fråga till herr Bohman och herr Mundebo: Avser ni att under året höja mervärdeskatten? Men det intressanta är samtidigt att socialdemokraterna nöjer sig med att begära ett besked om huruvida regeringen tänker höja mervärdeskatten eller inte. De säger inte bestämt om de är motståndare till en sådan höjning eller om de accepterar den. Tystnaden på den punkten måste tydas så, att social- demokraterna *kan* tänka sig en höjning av mervärdeskatten. Jag vill därför också direkt fråga herr Sträng och herr Feldt: Kommer ni att acceptera en höjning av mervärdeskatten, om den borgerliga regeringen föreslår detta?

Vad vänsterpartiet kommunisterna beträffar är vi bestämda motstånd- dare till en höjning av mervärdeskatten. En sådan höjning, som alltså är avsedd att beröva löntagarna eventuella löneförbättringar, måste be- traktas som en skändlighet. Vi kommer att bekämpa den med näbbar och klor. Den enda förändring av mervärdeskatten vi är beredda att gå med på är en varaktig sänkning, i första hand genom slopande av moms på maten.

Den borgerliga regeringen framträder i sin ekonomiska politik alltmera som ett annex till Arbetsgivareföreningen. Man tror sig nästan försatt till 1920-talets och 1930-talets ekonomiska diskussion när man hör ar- betsköpare och statsråd utmåla löntagarnas krav på kompensation för prisstegringar och för ökad intensitet i arbetet som den verkliga orsaken till arbetslöshet och inflation. Skillnaden är bara att på 1920- och 1930- talet krävde arbetköparna direkta sänkningar av penninglönerna, efter- som priserna låg stilla eller var sjunkande. Nu räcker det med att söka förhindra tillräckligt stora lönehöjningar, eftersom inflationen fortsätter. I bägge fallen är det en sänkning av arbetares och tjänstemäns reallöner man vill få till stånd.

Argumentet att lönekostnaderna stigit mycket starkare i Sverige än i andra jämförbara länder är vid det här laget så sönderskjutet att det egentligen inte lönar sig att spilla mera krut på det. Alla undersökningar som framlagts och som tar rimlig hänsyn till att man inte kan rycka

ut ett enstaka år, utan måste se utvecklingen under en längre tidsperiod. visar att arbetsköparnas och herr Bohmans argumentation inte håller.

Sifferexercisen hoppar jag alltså över, men det är några synpunkter som inte kommit fram tillräckligt i debatten. För det första måste man ställa frågan vilken innebörd diskussionen och de använda måtten över huvud taget har. Sverige är ju som genomsnitt och jämfört med de flesta andra länder ett rikt land. Det är ju inte alls säkert att utvecklingen av arbetskostnaderna per producerad enhet inom tillverkningsindustrin är ett tillfredsställande uttryck för utvecklingen av det som brukar kallas "nationens välstånd". Allra minst gäller det i en period när antalet anställda inom tillverkningsindustrin minskar. Det kan alltså hända att ett land som Sverige får vänja sig vid att det ligger en rätt hög arbetskostnad i dess exportprodukter jämfört med en del andra länder.

För det andra är det ju inte alls så, att låga löner och en låg takt i löneökningarna innebär någon fördel för en samhällsekonomi, inte ens för en kapitalistisk sådan. Låga löner kan däremot innebära att de enskilda kapitalisterna gör desto större profiter. Allmänt talat är höga löner tvärtom ett uttryck för ett visst välstånd och för att den ekonomiska utvecklingen skall förlöpa relativt gynnsamt. Det är också så, att en starkare löneökningstakt påverkar utbudet av industrivaror i positiv riktning. Höga löner innebär naturligtvis inte att kapitalismens motsättningar och de ekonomiska kriserna försvinner. Men det finns en viss valmöjlighet mellan på ena sidan en expansiv utveckling präglad av hög ekonomisk tillväxt och god sysselsättning och på andra sidan en utvecklingsväg präglad av stagnation och arbetslöshet. Effekten av låga löner i det nuvarande läget skulle ju bli minskad efterfrågan, produktionsinskränkningar och ännu mera arbetslöshet. En aktiv lönekamp i avtalsrörelsen och lokalt ute på arbetsplatserna är alltså ett viktigt led i kampen mot arbetslösheten.

För det tredje är det ju helt tydligt att monopolen inom exportindustrin – och naturligtvis även på hemmamarknaden – passat på att höja sina priser. Priserna har under vissa år stigit väsentligt mera än arbetskostnaderna. När detta framkallar ett köpmotstånd är man sedan så fräck att man skyller problemen på löntagarna!

Den svenska ekonomin är ju inte bara monopoliserad, den är dessutom monopoliserad till ett litet antal finansiella centra, till en liten grupp finanskapitalister med avgörande makt. De 15 familjerna är nu färre. De två stora – SE-banken och Handelsbanken – dominerar helt bland affärsbankerna. För den som i likhet med talaren under mer än tre årtionden försökt att i den offentliga debatten rikta uppmärksamheten på kapitalkoncentrationen, monopoliseringen och storfinansens roll är det naturligtvis till viss tillfredsställelse att detta stoff numera anses hett t. o. m. av kvällstidningarna. Samtidigt måste man ju beklaga att denna utveckling inte kunnat brytas. Den är dock lagbunden under kapitalismen och kan brytas endast genom att detta ekonomiska system avskaffas och ett nytt ekonomiskt system införs, som bara kan vara socialistiskt.

Koncentrationen av produktion, kapital och makt har inte bara rent

maktpolitiska följder. Den påverkar starkt och styr till stora delar den ekonomiska utvecklingen. De beslut som storkapitalisterna fattar enbart med utgångspunkt i sina företags räntabilitet – chanser att göra så stora vinster som möjligt – och i sina privata intressen avgör arbete och liv för hela svenska folket. De avgör huvuddelen av industriinvesteringarnas omfattning och inriktning, och därmed bestämmer de inte bara över den nuvarande produktionen utan också över produktionens framtida inriktning och struktur.

Hur ödesdigert detta stora inflytande är framgår ju inte minst av den nuvarande ekonomiska krisen och sysselsättningsproblemen. Hotet mot beklädnadsarbetarna vid Algots och Eiser, mot metallarbetarna och tjänstemännen vid LM Ericsson, mot järnverksarbetarna vid Domnarvet, mot varvsarbetarna osv. beror ju direkt på att storfinansens har den avgörande ekonomiska makten i det här landet.

Herr Sträng har under sin tid som finansminister fällt ett bevingat ord här i kammaren. Han sade: "Vad som är bra för storföretagen, är bra för samhället och löntagarna." Jag måste fråga herr Sträng: Anser ni fortfarande det, efter vad som hänt de senaste månaderna av nedläggningshot och permitteringshot mot arbetare och tjänstemän – i Vikmanshyttan, i Borlänge, i Kramfors, ja, där är det inte bara hot utan hotet går nu i fullbord, i Olofström, i Skellefteå, i Gröndal och Älvsjö?

Jag kan för min del inte dra annan slutsats av vad som hänt – och jag tror att hundratusentals arbetare och tjänstemän har dragit samma slutsats – än att storfinansens maktställning måste begränsas och brytas. Det innebär att man tar upp kampen för en helt annan ekonomisk politik än den som den borgerliga regeringen nu genomför. Men det betyder också att man tar upp kampen för en helt annan ekonomisk politik än den som den socialdemokratiska regeringen genomförde.

Skillnaden mellan borgerlig politik och socialdemokratisk politik, sådan den framgår av vad som skrivs från finansutskottet, är anmärkningsvärt liten. Vad som framför allt skiljer är olika bedömningar av vad som kommer att hända under det närmaste året. Men bedömningar ger ju i och för sig ingen ändrad verklighet. Den ekonomiska verkligheten kan vi förändra endast genom en ny politik.

Den borgerliga regeringen påstår att det inte finns något alternativ till dess politik. Men det är just vad det gör. Och en annan politik är tvingande nödvändig om man skall kunna bekämpa arbetslösheten och inflationen. Vi är helt på det klara med att de krav som måste resas i kampen mot arbetslösheten, för att säkra jobben och genomföra en ny sysselsättningspolitik, är kampkrav riktade mot kapitalismen och storfinansens maktställning. De kan omsättas i verkligheten endast genom att arbetarmassorna går ut i strid, lokalt, nationellt och internationellt.

"Vi kräver alla människors rätt till ett meningsfullt arbete. Vi protesterar mot regeringens öppna stöd åt storfinansens. Det måste bli slut på bolagens rätt att lägga ner företag, att avskeda och permittera de an-

ställda. Följande åtgärder måste vidtas för att trygga sysselsättningen och skapa fler arbeten:

Utbyggnad av statliga företag – planmässig industripolitik.

Stopp för industriutflyttningen och kapitalflykten till utlandet.

Ökad satsning på sjukvård, daghem och annan samhällsservice.

Facklig vetorätt mot avskedanden och nedläggningar. Full lön vid permitteringar.

Sju timmars arbetsdag med full lönekomensation.

Stopp för arbetshetsen.”

Detta är kraven i den namninsamling som vänsterpartiet kommunisterna arbetar med och som vi försöker få så många som möjligt att skriva under. Det är alltsammans konkreta kampuppgifter som det naturligtvis gäller att omsätta i praktiken. När detta lyckas går kampen vidare för att bryta kapitalismens hela maktsystem och fullfölja arbetarrörelsens målsättning – ett socialistiskt samhälle.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till vänsterpartiet kommunisternas motioner 1014 om den ekonomiska politiken, 52 om utvidgat prisstopp och 169 om åtgärder mot inflationen.

Herr KRISTIANSSON (c):

Herr talman! Eftersom det är första gången som jag kommer så nära herr Hermansson på talarlistan kan jag inte underlåta att fråga – samtidigt som jag erkänner hans förmåga att tala och argumentera – om han själv tror på den politik han förkunnar. Jag är inte säker på att frågan är ställd tidigare.

Det är rätt självklart att det inte är någon svårighet att skaffa jobb i socialistiska stater. Det finns sådana stater där det t. o. m. är tvång på att man skall arbeta. Svårigheterna är naturligtvis att ge någonting för det där jobbet och att ge det substans och värde.

Det skulle också vara mycket intressant att veta vad herr Hermansson menar med ”det arbetande folket” i vårt land och vilka han i så fall exkluderar.

Sedan vill jag notera att vi för första gången på 44 år för finansdebatten med en omvänd rollfördelning, där socialdemokraterna är i opposition och där de borgerliga partierna har regeringsansvaret.

Det ekonomiska läge under vilket den nya regeringen tillträtt är ingalunda ljust. oavsett vad som sägs därom. Tvärtom betecknar man det i finansplanen, och detta med full rätt, såsom allvarligt. Man sammanfattar bedömningen i sju punkter, där man utförligt beskriver lägets allvar. Jag avser inte på något sätt att punkt för punkt analysera och belysa det som står i betänkandet. Vad jag kommer att säga som en komplettering till det finansutskottets ordförande har sagt är närmast några allmänna synpunkter på läget med anknytning till vad som f. n. dominerar den ekonomiska debatten.

Jag tror att det är nyttigt med omvända roller ibland, och det gäller också i politiken. Jag har länge hävdat att politiken sköts bäst när en

regering alltid löper risken att förlora makten och när oppositionen – omvänt – ständigt får vara beredd att ta sitt ansvar. Det är bara en sak i det här sammanhanget som det tas för lätt på. Det är frågan om ansvarsfriheten. Ansvaret för den politik som förts utkrävs aldrig av den regering som gått.

Med hänsyn till dels den nya rollfördelningen, med ett moraliskt-politiskt kvardröjande ansvar, framför allt efter så lång maktutövning som nu är fallet, dels den besvärliga ekonomiska situation vi obestriddligen befinner oss i – och inte minst mot bakgrund av den internationella konjunkturen – borde det finnas förutsättningar för en hovsam debatt med en viss lågmäldhet från oppositionens sida. Jag emotser med viss förhoppning en sådan fortsättningsvis, dels med tanke på – som jag sagt – det kvardröjande ansvaret, dels med tanke på den nya regeringens klart uttalade observans och beredskap visavi det ekonomiska läget och dess förändringar. Självfallet måste varje regering svara för sin politik, men rimligen bör också här vara en viss karens mått i tid och pengar. Tyvärr måste jag notera att herr Feldts anslag i den här debatten ingalunda motsvarade de förhoppningarna.

Nu är ju politik det möjligas konst och häri ligger givetvis alldeles klara begränsningar. Alldeles särskilt gäller detta för ett litet land med ett stort utlandsberoende – och Sverige är som vi alla vet ett sådant.

Inte utan framgång lyckades den socialdemokratiska regeringen, under exempelvis 1974 och framåt, balansera en dålig konjunktur, delvis förorsakad av utlandsberoende men delvis också självförvållad, med en ökad hemmakonsumtion – en politik som f. ö. har rönt bred anslutning. Det är ingen överdrift att säga att vi den gången så att säga konsumerade oss genom krisen – först så länge vår valutareserv räckte men sedan, via lån, på kredit. En sådan politik bör vara ägnad att göra människorna glada och den avsikten fanns väl också med i bilden.

I och för sig anmärker inte utskottsmajoriteten på den politiken. Vi hade chansen den gången, och det fanns ett visst utrymme för en expansiv politik tack vare ett relativt bra utgångsläge och den goda konkurrenskraft som vår export då hade. Slutresultatet blev emellertid att vår totala konsumtion ökade mycket starkt, medan industriproduktionen – som skulle betala expansionen – i huvudsak stod stilla. Anmärkningsvärd är i sammanhanget den socialdemokratiska regeringens bristande observans när det gällde just näringslivets utveckling, investeringar, produktion och konkurrenskraft.

Denna anticykliska konjunkturpolitik – riktig i och för sig – kräver emellertid, som utskottet uttrycker sig, samma synsätt också i en omvänt konjunktur, om det hela skall gå jämnt ut till slut. Och det är då och där frågan om solidaritet och ansvar ställs på verkligt prov – ett prov som säkert varit svårt nog om den yttre konjunkturen fått ett som det antogs normalt förlopp men som blev dubbelt svårt med det avbrott i den uppåtgående konjunkturen som kom under andra halvåret 1976.

Det blev således den socialdemokratiska regeringen förunnat att inneha

regeringsansvaret när mjölk och honung flödade, för att använda bildspråk, medan socialdemokraterna får spela kritiker i det mycket besvärliga läge som nu är för handen. Jag vill fråga socialdemokraterna vilken reellt annorlunda politik de skulle ha fört om de alltjämt haft regeringsansvaret och alltjämt haft som målsättning att ge människorna arbete – och det har jag inte någon anledning att betvivla att man skulle ha haft. Visst finns det ett alternativt budgetförslag, men det anger i sig ingen alternativ politik, och det är mycket tveksamt om dess rekommendationer är rätt medicin i den konjunktur vi befinner oss i.

Herr Feldts förslag om åtstramning av hemmakonsumtionen i detta läge är inte alldeles okontroversiellt. Det är inte säkert att det är riktigt – det vill jag säga i detta sammanhang. Vår sjunkande export är inte föranledd av att vår produktionskapacitet är till fullo utnyttjad, utan vi har här ett ganska stort spelrum. Därtill kommer att vi har stora inneliggande lager. Lagren är så stora att man på visså håll inte har plats för dem. På andra håll vågar man inte längre hålla varorna i lager av fruktan för att de skall bli inaktuella och omoderna. Vidare sägs det i andra sammanhang från arbetstagarhåll att det är riskfyllt att arbeta med så stora lager. Under dessa förutsättningar är det inte alldeles säkert att det är riktigt att i dag strama åt på det sätt som herr Feldt rekommenderar.

Den politik som regeringen presenterat är under förhandenvarande förhållanden så att säga det möjligas konst. Men tilläggas bör att om konjunkturen inte vänder eller om vi inte fullt ut lyckas utnyttja ett kommande konjunkturuppsving, så blir läget mycket besvärligt.

Det bör tilläggas att detta självfallet är en politik på kort sikt. En sådan kan vara motsatt en långsiktigt riktig politik och ändå vara riktig i det kortare perspektivet. Den kräver naturligtvis ett manöverutrymme gentemot omvärlden, men allting tyder på att vi alltjämt har vår solvens kvar. Sveriges attraktivitet som låntagare har ju i de allra yttersta dagarna i praktiken erkänts.

På lång sikt kan vi emellertid varken konsumera oss eller låna oss ur krisen. Debet och kredit måste här som i alla andra sammanhang gå ihop. Lån skall betalas och betalas med ränta. På lång sikt måste vi arbeta och producera oss genom krisen. Det finns inte heller i modern tid någon väg utanom.

Sysselsättningen i vårt land är alltjämt hög. Produktion och sysselsättning stämmer dock inte alldeles överens. Mycket talar för att en viss arbetslöshet har flyttats inom företagen och inte registrerats. Många orsaker spelar här in: trygghetslagar som har tillkommit under senare år, en ny syn på värdet av att ha kunnig arbetskraft kvar inom företagen, liksom regeringens arbetsmarknadspolitiska insatser. Detta är en socialt och mänskligt inriktad politik som allt starkare förankras på såväl löntagar- som företagarsidan. Men vi skall vara medvetna om att den har inte bara sitt värde – den har också sitt pris. Den kan, trots därav förorsakade större konjunkturmässiga svängningar vad gäller produktivi-

teten, totalt vara produktivetsfrämjande men den kan också vara hämmande gentemot angelägna strukturella förändringar. Klart är emellertid att den är en faktor som måste vägas in vid våra internationella kostnadsjämförelser – en faktor som självfallet slår hårdast i ett konkurrensläge med dåligt kapacitetsutnyttjande.

Jag vill gärna gå tillbaka till den långsiktigt inriktade politiken, där målsättningen givetvis måste vara en intern balans med allt vad här inbegripes, liksom – och det måste vara övergripande – en extern balans. Jag har åtskilliga gånger sagt att det finns inget annat sätt att klara bytesbalansen med vår omvärld än genom en ökad svensk varuexport. Det gäller att sälja våra i och för sig fina exportprodukter på den internationella marknaden.

Det finns såväl i finansplanen som i utskottsbetänkandet klart belägg för att vi under de senaste åren har tappat marknadsandelar på världsmarknaden. Resultatet blir enligt prognoserna ett underskott i bytesbalansen på 12 miljarder kronor år 1977. Detta är givetvis allvarligt.

Självklart kan det, som också sägs i betänkandet, finnas olika orsaker till detta. Våra stora exportprodukter kan ha fått ett sämre läge i den internationella konjunktur som vi befinner oss i. Det är inte uteslutet, och det är framför allt detta som socialdemokraterna framhåller. Jag vill emellertid i detta sammanhang notera att exempelvis exporten av svenskt stål, som är en av våra stora produkter, sjönk under 1976 trots att världshandeln med stål ökade. Därtill kan läggas att medan de svenska stålverkens leveranser på hemmamarknaden under fjolårets tre första kvartal sjönk med 15 %, minskade importen av stål till vårt land som har stål i överflöd med endast 1 %. Importens andel i den totala tillförseln steg därigenom från 46,6 till 50,4 %. Det finns således anledning, förmenar jag, att se allvarligt på vårt relativa kostnadsläge och vår konkurrenskraft eftersom en omstrukturering av vår produktion och export endast kan ske i begränsad omfattning och med en mycket stor tidseftersläpning.

Allt tillgängligt material dokumenterar klart sambandet mellan de förändrade kostnadsrelationerna och de tappade marknadsandelarna. Det är därför mycket svårt att förstå den indignation man möter från oppositionens sida när vårt höga kostnadsläge – naturligtvis inbegripet också lönerna – förs på tal. Det är intressant men samtidigt oroande att se den vinkling man gång på gång gör för att detta skall synas riktat mot löntagarna och få formen av en partsinlaga i en debatt, där helheten för löntagarna betraktas som helt ointressant. Detta är naturligtvis lika orimligt som när socialdemokraterna med sina något över 40 % av rösterna vill göra gällande att de ensamma representerar löntagarna.

I socialdemokraternas motion nr 1294 står: "I stället för att själv ålägga sig en nödvändig finanspolitisk restriktivitet lägger man ansvaret för den ekonomiska utvecklingen på lönekostnaderna och alltså därigenom på löntagarna och deras organisationer."

Också här är det en avsiktlig vinkling och ett försök att föra debatten från verkligheten. Vad regeringen har sagt är att här får parterna – märk

väl inte enbart löntagarna – agera under ansvar och att man från regeringens sida inte kommer att styra avtalsrörelsen.

Jag tror att det vore mycket välgörande att få rätsida på den här debatten. Jag har mycket svårt att förstå att vi inte utan politiskt miss-tänkliggörande – från denna talarstol inte minst men också ute i landet – skall kunna föra en sakdebatt om löner, skatter och priser, om internationell konkurrenskraft och om slutresultatet av den ena eller andra handlingslinjen för såväl den enskilda människans som landets ekonomi. Jag tror att människorna i vårt land i det här avseendet ligger före politikerna, och kanhända bör vi som politiker akta oss för att föra debatten alltför verklighetsfjärran.

Herr talman! Jag har med det sagda på mitt sätt velat hävda att vårt lands ekonomiska situation är allvarlig men icke panikartad. Jag vill avslutningsvis tillägga att man, som socialdemokraterna gjort i sin motion och i sin reservation, naturligtvis kan försöka frisera läget och på grundval härav föreslå åtgärder. Självsäkerheten i bedömningen är emellertid svår-förklarlig. Den kan inte förstås på annat sätt än att man i sin nya ställning som oppositionsparti ser detta som den enda möjligheten att agera. Man kan självfallet skriva upp exporten någon procent, man kan skriva ned importen, och man kan spekulera om vid vilken tidpunkt förändringar i konjunkturen kan komma att inträffa. Det är emellertid som jag ser det föga meningsfullt; i bästa fall är det en i och för sig intressant sifferlek. Det väsentliga för oss är dock att ordna våra egna förhållanden – vår egen ekonomiska politik, vilken givetvis måste anpassas till den om-givning som vi lever i. Här är det mest väsentliga att regeringen med uppmärksamhet följer händelseförloppet och har en god handlingsbe-redskap.

Herr talman! Med det anförda vill jag instämma i de yrkanden som finansutskottets ordförande har ställt.

I detta anförande instämde herr Fägelsbo (c).

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kristiansson ställde ett par frågor till mig som jag naturligtvis gärna skall försöka besvara.

Den första frågan gällde vilka som tillhörde det arbetande folket och vilka som exkluderades ur den gruppen. Jag kan möjligen förstå herr Kristianssons oro. På en punkt kan jag lugna honom. Vi anser att majoriteten av dem som arbetar inom jordbruksnäringen tillhör det arbe-tande folket, liksom över huvud taget majoriteten av det svenska folket. Den grupp vi vill exkludera är de stora kapitalägarna, storfinsan. Med den politik som centerpartiet f. n. för, där man starkt bidrar till en ökad kapitalkoncentration, blir det en allt mindre grupp som undan för undan måste exkluderas.

Den andra fråga som herr Kristiansson ställde var om jag trodde på den politik som jag förfäktade. Självfallet gör jag det. Jag blev socialist

för mer än 40 år sedan under den stora ekonomiska krisen på 1930-talet. Redan då tyckte jag det var helt uppenbart att man inte kunde avskaffa massarbetslösheten och de ekonomiska kriserna så länge man stannade kvar i kapitalismens ekonomiska system. Jag har bevarat den uppfattningen och tycker att det som har hänt under de senaste åren har bekräftat riktigheten i den. Jag tycker tvärtom att de har fått mer och mer fel som har försökt inbilla människorna att det går att avskaffa arbetslösheten samtidigt som man bevarar de stora kapitalägarnas makt och äganderätt.

Det socialistiska samhälle vi vill skapa är ett samhälle med ökade demokratiska fri- och rättigheter. Den enda s. k. frihet vi vill avskaffa är friheten att utsuga och exploatera andra människor, en frihet som finns i det nuvarande samhället.

Men jag förde också i mitt tal fram en rad konkreta krav på åtgärder som måste och kan vidtas nu för att bereda människor sysselsättning. Det var dessutom en rad krav som gällde kampen mot inflationen. Det var vidare krav som att man måste ingripa mot monopolens prisutplundring, att man skall vidta åtgärder mot spekulativen i mark och fastigheter och att man skall stoppa den nuvarande industriutflyttningen till utlandet och kapitlexporten.

Jag kan inte förstå varför inte en stor del av centerväljarna skulle kunna tycka att detta är riktiga och bra krav. Om herr Kristiansson inte tycker det, så beror det väl på att han under den senaste tiden har kommit i dåligt sällskap.

Herr KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Min avsikt var inte att animera herr Hermansson att utnyttja hela sin repliktid. Jag ville bara veta om han trodde på sin politik. Den frågan har han svarat ja på. Med den kännedom jag har om herr Hermansson trodde jag att han var för intelligent för att göra det.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte, herr Kristiansson, att vi skall försöka göra om den här viktiga ekonomiska debatten som gäller avgörande ödesfrågor för den svenska allmänheten – kampen mot arbetslösheten, kampen mot inflationen och alla de stora problem som i dag tynger människorna – till en diskussion om min och herr Kristianssons relativa intelligens. Jag avböjer att delta i den typen av diskussion.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater har hårt kritiserat både finansplanen och de åsikter som kommit till uttryck i utskottsmajoritetens skrivning kring denna. Vår kritik grundar sig på den bestämda uppfattningen att man i det borgerliga lägret har fallit för frestelsen att teckna en vrångbild av lönekostnadernas roll för den totala kostnadsutvecklingen och av de faktiska och förmenta verkningarna därav. Till dessa delar av den so-

cialdemokratiska kritiken återkommer Gunnar Nilsson längre fram i dagens debatt.

Låt mig helt kort konstatera att vi socialdemokrater finner analysen vara ensidig och ytlig. Den faktiska politik som förs på dess grund blir därmed också olämplig. Eller med andra ord: diagnosen är felaktig, det botemedel som anvisas blir därefter och vi löper en uppenbar risk att landets ekonomiska hälsa spolieras för lång tid framåt. Det material med bl. a. internationella jämförelser som har tagits fram och nu redovisas i utskottets betänkande och i reservationen ger, enligt vår mening, stöd för den kritik som vi framfört.

De åsikter vi reser för fram överensstämmer med vad LO hävdar. De står också i god samklang med den uppfattning TCO-ekonomerna Hans Engman och Christer Vrethom gav uttryck för i den rapport som kom i mitten av föregående vecka.

Det tycks emellertid hos landets ekonomiminister finnas en naturdrift, som oavlatligt leder honom i konflikt med löntagarnas organisationer. En lika stark instinkt förefaller driva honom in i åsiktsmässigt sällskap med Svenska arbetsgivareföreningen.

Det hedrar, låt mig säga det, den borgerliga majoriteten i finansutskottet att den inte med hull och hår har svält den Bohmanska versionen av svensk ekonomi, de problem den har och de åtgärder den kräver. Men det måste tilläggas att inte heller utskottets borgerliga ledamöter tycks känna det som någon bjudande plikt att bana väg för ett brett samförstånd kring den ekonomiska politiken.

Regeringens ekonomiska politik har livligt applåderats i den borgerliga pressen. I grund och botten överraskar det mig inte, men nog skulle regeringspressen här ha haft tillfälle att leva upp till den fria och obundna ställning, som den så gärna tillskriver sig själv. Också på politikens område finns utrymme och behov av undersökande journalistik. Det material som tagits fram av finansutskottet – efter tillskyndande av dess minoritetsgruppering – om just löne- och produktivitetsetvecklingen och den därpå grundade analysen har inte legat utom räckhåll för de resursstarka borgerliga tidningarna. Men deras vilja att bidra till en nyansering av debatten om sambandet lönekostnader–konkurrenskraft–marknadsposition har inte varit överdriven. Obefintlig är måhända en sannare karakteristik.

På s. 59 och 60 i finansutskottets betänkande har vi reseranter summerat våra invändningar mot den Bohmanska politiken i vad den gäller den svenska industrins konkurrensläge. Jag skall helt kort uppehålla mig vid ett par av punkterna.

I den andra av dessa fem punkter säger reseranterna: "Försämringen av vårt relativa kostnadsläge 1975-76 berodde framför allt på att arbetskraften i vårt land stannade kvar i företagen. Men denna produktivitetsförsämring är ingen oåterkallelig förlust av konkurrenskraft. Tvärtom är det en tillgång när tiderna blir bättre att arbetskraften finns i företagen.

människorna är bättre utbildade och produktionen kan öka utan ökade arbetskostnader."

Vill man siffermässigt belysa vad som skiljer den i Sverige förda politiken från exempelvis EG-ländernas politik, är det av intresse att studera statistiken dels över sysselsättningsutvecklingen, dels över arbetslösheten. Ser man då till EG-gruppen finner man att sysselsättningen där minskade både 1975 och 1976, och den väntas göra det även innevarande år. Här hemma hade vi 1975 en uppgång med 2,5 % och även 1976 en mindre ökning, med 0,7 %, i fråga om antalet sysselsatta. För 1977 tyder vissa beräkningar på att sysselsättningen i Sverige blir praktiskt taget oförändrad.

I fråga om arbetslösheten, räknad i procent av hela arbetskraften, ligger Sverige väsentligt bättre till än alla EG-staterna. Bara Norge torde kunna visa upp lika låga siffror som vårt land.

Bakom dessa siffror finns en brutal verklighet. För 5,4 miljoner människor var deras innebörd att de gick arbetslösa. Sådan var situationen inom EG under slutet av förra året. Till detta skall läggas det faktum att stora grupper hade förkortad arbetsvecka. De senaste åren har dessutom många hundra tusen gästarbetare av situationen tvingats återvända till sina hemländer.

Från socialdemokratisk sida har under den period av svårigheter som vi upplevt under 1970-talet drivits en politik som i korthet innebär att en första frontlinje i kampen mot arbetslösheten har upprättats inne i företagen. Det har vi lyckats med genom att utveckla riktade och aktiva metoder för att hävda produktionen och investeringarna och genom att stimulera vidareutbildning för anställda i situationer när permitteringar eller andra former av inskränkningar har hotat.

Jag tror att det är viktigt, när man bedömer och beskriver vad som hänt med produktiviteten i svenskt näringsliv, att man även har de här nämnda skillnaderna i minnet. Vi har prioriterat hög sysselsättning när alltför många andra länders regeringar valt att satsa på kampen mot inflation.

Vi reserverar konstaterar också att flera viktiga industribranscher har allvarliga problem, men vi hävdar att dessa problem är av långsiktig och strukturell natur och att de beror av förändringar i efterfrågan och teknologi och av redan genomförda strukturförändringar utomlands. Lösningen av våra problem återfinns därför inte i en kortsiktig kostnadsanpassning utan i åtgärder som siktar till teknisk förnyelse och strukturell omvandling i socialt acceptabla former.

I det här sammanhanget vill jag erinra om det förslag som den socialdemokratiska gruppen i januari lade fram om att påbörja uppbyggnaden av en särskild strukturfond. Den tanken fnyser regeringspartiernas företrädare åt.

Ibland undrar jag om man inom de borgerliga partierna, och för den delen också i tongivande näringslivskretsar, till fullo insett betydelsen av att vi i Sverige har – eller kanske vi snart får anledning säga har

haft – en fackföreningsrörelse som inte bara godtagit rationaliseringar och strukturella förändringar utan som också drivit på utvecklingen i den riktningen. Klart och otvetydigt har den positiva attityden dokumenterats i bl. a. rapporten Samordnad näringspolitik, som LO-kongressen 1961 debatterade och antog och som fortfarande äger tillämpning. I den finns uttryck för den vidare ansvarsmedvetenhet som löntagarna har.

Näringslivet är inte bara ägarnas angelägenhet – det är också de anställdas. Hittills genomförda omställningar skulle heller inte ha varit möjliga att klara om inte, som sägs i den socialdemokratiska motionen om näringspolitiken och fondfrågan, den tidigare regeringen fört en politik syftande till att garantera de anställda social trygghet under perioder av förändringar.

Nu befinner vi oss alltså i en fas där vi på nytt måste så att säga stuva om och rusta upp våra produktionsenheter. Den processen måste vi igenom för att långsiktigt kunna hävda oss. Och vi måste genomföra den på ett sätt som är socialt försvarbart.

Förstår man i regeringen inte värdet av att detta arbete kan drivas i nära samspel med löntagarnas organisationer? Den frågan ställer jag mot bakgrund av de avvisande reaktionerna på förslaget om en strukturfond – med starkt löntagarinflytande – inrättad för att bl. a. medverka till att lösa de problem som finns inom exempelvis varvs-, malm-, järn-, stål- och tekobranscherna, för att bara ta några aktuella och kända exempel.

Här bedriver regeringen ett äventyrligt spel. För vad händer om man inför de beslut som nu förestår kommer på kant med de anställda och deras organisationer? Ja, en effekt kan ju bli att hela omställningsprocessen försvåras och drar ut på tiden. När vi går in i ett skede där på nytt konjunkturen mattas står vi kanske med företag som är sårbara, därför att de inte snabbt och kraftfullt nog har rustat sig för att möta påfrestningarna. Den socialdemokratiska regeringen agerade aktivt i sådana sammanhang, i samverkan med företag och de anställdas organisationer.

Vi beklagar att det ännu inte varit möjligt att få till stånd en sakdebatt om behovet av bl. a. en sådan fondbildning som vi skisserat. Inte heller förefaller man på borgerligt håll särskilt intresserad av att seriöst diskutera villkoren för löntagarnas medverkan i den strukturuomvandling som nu förestår i flera av vårt näringslivs nyckelsektorer. Att kasta vettiga propåer från löntagarhåll i papperskorgen tycks dess värre ha blivit en allmänt utbredd vana bland borgerliga politiker.

Det är också hög tid att ekonomiministern – och för den delen även hans kollega i industridepartementet – försöker visa litet mera sans och balans, när de beskriver läget och förutsättningarna framöver för vår industri. Det är inte bara dålig psykologi, det är också orättvist gentemot de företagare och anställda som både skickligt och framgångsrikt har skapat vår produktionsapparat, att svartmåla situationen på det sätt som

nu sker. Vår industri är inte så skrotfärdig som debatten stundom ger intryck av. Den har tvärtom betydande kapacitet och slagkraft.

Med direkt anknytning till det nyss sagda skriver reservanterna i den sista sammanfattningspunkten i vår reservation, att det generellt sett inte råder någon kostnadskris inom svensk industri. I vissa grundläggande avseenden är industrins utgångsläge tvärtom gott inför en förväntad konjunkturuppgång.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna som är fogade till finansutskottets betänkande nr 10.

Herr KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga några ord. Herr Knut Johansson i Stockholm yttrade sig ungefär så här: Förstår inte regeringen betydelsen av samarbetet med löntagarnas organisationer? Jag tror att regeringens företrädare svarar för sig själva, men som utanförstående har jag inte kunnat finna annat än att man har varit angelägen om att ta till vara vad som kan ges i ett sådant samarbete.

När jag begärde ordet var det egentligen med anledning av att herr Johansson hänvisade till s. 59 och 60 i betänkandet. Överst på s. 60 skriver utskottsreservanterna följande:

”Om svenska varor blivit mindre attraktiva därför att deras priser stigit mer än priserna på andra länders varor, så är det företagets pris- och vinstpolitik som drivit fram detta. Prishöjningarna har gått före lönehöjningarna – inte tvärtom.”

Detta stämmer inte, herr Johansson, med vad ni skriver i er egen motion. Där står följande: ”På de allra flesta varuområden möter de svenska exportföretagen en prisnivå som fullständigt bestäms av de internationella marknaderna. Det finns helt enkelt inte marknadsmässigt utrymme för en självständig prissättning.”

Jag skulle tro att inte minst herr Johansson – som är en ganska lyckad kombination av företrädare för löntagarna och arbetsgivare – är medveten om att vad jag sade om lönernas betydelse är riktigt. Det är inte så förfärligt länge sedan herr Johansson hade en strejk i sitt eget företag under arbete i Polen, där det helt enkelt efter många veckors strejk bara gavs beskedet: Arbete eller avsked.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller samarbetet mellan regeringen och löntagarorganisationerna vill det naturligtvis till annat än de påståenden som hitintills har anförts om det höga löneläget, som i sin tur har utgjort konkurrenssvårigheter, beroende på ett allmänt högt kostnadsläge. Det räknar jag inte till det samarbete som har varit med den tidigare regeringen och som självfallet måste till, därest man i samförstånd skall kunna lösa de mycket stora och betydande problem som svenskt näringsliv står inför.

Herr Kristiansson försöker också finna motsättning i vad som finns

i den socialdemokratiska motionen och i vår reservation, p. 3. Men jag tror att herr Kristiansson skall läsa det en gång till, för det står så här i p. 3:

”Om svenska varor blivit mindre attraktiva därför att deras priser stigit mer än priserna på andra länders varor, så är det företagens pris- och vinstpolitik som drivit fram detta. Prishöjningarna har gått före lönehöjningarna – inte tvärtom.”

Det är icke ett generellt påstående, utan här står det ”om svenska varor blivit” osv. Det är väl heller inte någon som kan förneka att det är prispolitiken som har varit avgörande för konkurrenssvårigheten.

Ja, herr Kristiansson, jämförelsen mellan den byggande verksamhet som jag tillhör och de problem som vi här diskuterar har inget samband. Det finns, herr Kristiansson, motiv för strejker av annat slag än när det gäller kravet på lönehöjningar.

Herr KRISTIANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Om jag får anknyta till det senare, så var det ju inte frågan om motivet för strejken, utan det var ordern om återgång.

För att återgå till s. 60 så mildrade herr Johansson formuleringen där i ganska hög grad, och det noterar jag, men jag noterar ändå att påståendet står i strid med vad som står i den socialdemokratiska motionen. Det finns således anledning för herr Johansson att läsa om den.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag mildrade inte vad som står, jag läste ordagrant upp vad som står i den punkten. Om sedan herr Kristiansson vill göra en annan tolkning för att få ut en annan innebörd än den som finns där, må det vara hans ensak.

Beträffande konflikten i Polen, som tydligen bekymrar herr Kristiansson rätt mycket, är det ett uttalande som jag inte känner till och som man får tillskriva någon annan än mig. Jag vet inte varifrån påståendet har kommit.

Herr AF UGGLAS (m):

Herr talman! Hur verkligheten beträffande vårt lands ekonomiska läge egentligen skall beskrivas har alltsedan valrörelsen i höstas varit det centrala i den ekonomiska debatten, i eftervalsdebatten om ”det dukade bordet” där bara den obetalda notan fanns kvar, i budgetpropositionen, i oppositionens motion och i det betänkande vi i dag diskuterar.

Avgörande för regeringens politik lika väl som för den socialdemokratiska oppositionens alternativ är hur vi uppfattar verkligheten, och det är här det skiljer sig. Såväl regering som opposition har stött den politik som haft sin utgångspunkt i strävan att klara sysselsättningen, även när rollerna var ombytta. Såväl regering som opposition inser nödvändigheten av att återställa balansen i våra affärer med omvärlden så fort som möjligt. Ja, regeringen och oppositionen har t. o. m. samma

siffra för hur mycket det kan anses vara möjligt och rimligt att den enskilda konsumtionen får stiga under det budgetår vi diskuterar.

Om de samhällsekonomiska målen är vi alltså inte särskilt oeniga, däremot om vilken verklighet vi skall utgå från och därmed också om medlen.

I finansplanen fastslogs

att den nya regeringen tillträtt i ett mycket allvarligt ekonomiskt läge, att underskottet i våra affärer med omvärlden var mycket stort och kunde befaras komma att öka.

att kostnadsläget under de senaste åren försämrats så att betydande marknadsandelar utomlands förlorats – ca 17 %,

att industriinvesteringarna stagnerat och kunde väntas falla i år, om inte åtgärder sattes in.

att ett växande antal företag och branscher stod inför akuta problem och

att det fanns betydande risker för att den öppna arbetslösheten nu skulle komma att stiga.

För den nya regeringen var utgångspunkten när det för några månader sedan gällde att utforma budgetpropositionen att riskerna för sysselsättningen krävde att den expansiva politiken, stimulanspolitiken, skulle få fortsätta ännu ett tag och att läget på arbetsmarknaden skulle kunna bli utomordentligt allvarligt, om den nödvändiga åtstramningen sattes in för tidigt. Under årets första månader har utvecklingen bekräftat att regeringens bedömning av läget var riktig. Arbetsmarknadens svaghet har blivit påtaglig – vi har alla kunnat läsa om snabbt stigande siffror för varsel. Det har krävts krafttag av en helt annan omfattning än oppositionens förslag om bildandet av en s. k. strukturfond för att få läget någorlunda under kontroll. Vi har dagligen kunnat läsa om nya kriser.

I förrgår offentliggjordes nya beräkningar beträffande handelsbalans och bytesbalans. Den mörka bild av Sveriges ekonomiska läge som finansplanen presenterade framstår nu, efter ett par månader, snarast som alltför optimistisk. I finansplanen räknade man med ett underskott i handelsbalansen på 1,9 miljarder. Vi vet nu att det blev 3,6 miljarder. Underskottet i bytesbalansen blev förra året nästan 2 miljarder mera än den rekordsiffra på 8,7 miljarder som finansplanen räknade med.

Oppositionen har en annan uppfattning om den verklighet som omger oss. Dess bild ser ut så här: socialdemokraterna klarade krisen. Den var avklarad redan i höstas – annars hade man ju inte kunnat tala om något "dukat bord". Den internationella utvecklingen är nu stark, för att inte säga strålande. Vi har egentligen inte förlorat några marknadsandelar, det är bara en statistisk synvilla. Företagen går i själva verket mycket bra. De har strålande vinster, fast de inte begriper det själva, och de är uppfyllda av expansionsplaner. De tål mycket väl ytterligare höjningar av produktionskostnaderna genom höjda arbetsgivaravgifter.

Detta är en helt annan bild av verkligheten. Det är mot den bakgrunden man skall se oppositionens förslag, och det är egentligen om det här

som vi ytterst debatterar. Det socialdemokratiska budgetförslaget skulle kunna vara riktigt om vårt läge vore så gott och om vi befann oss mitt uppe i högkonjunkturen. Men läget är nu inte sådant – fråga Krister Wickman, höll jag på att säga. En åtstramning av den omfattning som oppositionen påstår att den åstadkommer i sitt förslag tillsammans med en rad pålägg på produktionskostnaderna skulle enligt min bedömning i dagens läge innebära att vi får mellan 50 000 och 100 000 färre jobb än vi får med den politik regeringen förordar.

När uppgången däremot är säkerställd, när riskerna för att ett genomslag nedåt i fråga om sysselsättningen inte längre är för handen, när lageravvecklingen har kommit i gång på allvar, då måste det också föras en annan ekonomisk politik – det är alldeles självklart. I det läget, och med den betalningsbalanssituation vi har i dag, får inte den ekonomiska politiken se ut som den gör i oppositionens aktuella förslag. Den får inte ytterligare höja produktionskostnaderna. Den måste ge utrymme för och stimulera till investeringar i näringslivet. På så sätt går den här situationen helt enkelt inte att klara ut.

I skuggan av denna huvuddebatt om hur vårt ekonomiska läge egentligen ser ut och om den rätta tidpunkten för olika slag av ekonomisk politik – det handlar ju ytterst om detta – har det här i kammaren i dag och i samband med den socialdemokratiska reservationen förts ett antal litet mera komplicerade och förvirrande deldebatter.

En av dessa deldebatter gäller konjunkturbedömningen, för att börja i den ändan. Hur stark är konjunkturen? Avviker finansutskottets bedömning från finansplanens? Svaret är att utvecklingen under årets första månader har bekräftat den uppfattning som redovisats i finansplanen, nämligen att konjunkturuppgången är försenad, att den torde komma att bli långsam och kanske också ojämn. Finansutskottet delar denna bedömning om en långsam konjunkturuppgång som den mest sannolika utvecklingen och vågar dessutom nu – ett par månader in på det nya året – vara mera säkra på att denna utveckling är säkerställd, dvs. att riskerna har avtagit för att vi i stället får en nedgång. Den socialdemokratiska reservationen glider här från en bedömning, som i siffror inte är mycket mer optimistisk än finansutskottets, till uttalanden om kolossala skillnader. Vi kan fortsätta att diskutera frågan om konjunkturbedömningen länge än, men jag tror att de socialdemokratiska företrädarna i finansutskottet och jag egentligen är överens om att vi bör kunna hoppas på någon liten draghjälp av en konjunkturuppgång mot slutet av året, men så förfärligt stor kommer den inte att bli och så alldeles säkra kan vi inte vara.

En annan debatt som har förts gäller att våra förluster av utländska marknadsandelar egentligen skulle vara en statistisk synvilla på det sättet att de huvudsakligen berodde på den svenska exportens varusammansättning. Det skulle vara tänkbart att världshandeln med för oss tunga exportvarugrupper minskat så kraftigt att vi relativt sett i själva verket hållit våra ställningar. Konjunkturinstitutet har närmare undersökt detta

och kommit till ett resultat som bekräftar finansplanens och utskotts-
majoritetens bedömning. Av marknadsförluster under de senaste åren
i storleksordningen strax under 20 % torde mindre än 2 % kunna för-
klaras av den svenska exportens speciella sammansättning. I den so-
cialdemokratiska reservationen vill man ifrågasätta om vi över huvud
taget har förlorat marknadsandelar.

Ytterligare en sak som diskuterats mycket är om finansutskottet skulle
ha kommit till en annan uppfattning än regeringen i finansplanen om
utvecklingen av vårt kostnadsläge och vår konkurrenskraft internationellt
sett. Debatten hittills i dag har ju i stor utsträckning handlat om detta.
Utskottet har gått något vidare i den här frågan och levererat en del
nytt material. Slutsatserna överensstämmer med den bild som ges i fi-
nansplanen, nämligen att sedan 1974 en betydande försämring har skett
av vårt kostnadsläge och vår konkurrenskraft. Detta är enkla fakta.

På den här punkten är reservanternas liksom herr Feldts och herr Knut
Johanssons i Stockholm argumentering i dag närmast hissnande. An-
strängningarna att med statistik motbevisa det uppenbara och bortförklara
det socialdemokratiska ansvaret för det läge vårt land befinner sig i blir
till slut nästan någonting som verkar misslyckade trapetskonster. Det
går inte att göra gällande någonting annat än att en mycket kraftig för-
sämring av det svenska relativa kostnadsläget har skett under de senaste
tre åren. Genom att välja andra utgångsår eller andra jämförelseperioder
i ett statistiskt sammanhang kan man kanske ge en annan bild, men
det förändrar inte den verklighet som är uppenbar för oss alla.

Helt avgörande för resonemanget är emellertid någonting annat än
hur man använder statistiken. Det är inte med procenttal som vi kon-
kurrerar på de utländska marknaderna, utan det är med priser i kronor
eller D-mark eller dollar per styck eller per ton. De som skall köpa våra
varor är inte bara totalt okunniga om utan också fullständigt ointresserade
av vad som händer med vår prisutveckling och vår konkurrenskraft i
början av 1970-talet. Vad de upplever är att svenska exportvaror under
de senaste två tre åren har blivit kanske 20 % dyrare än andra varor,
som vi konkurrerar med. Det är det som de märker och reagerar på.

En av poängerna med den här debatten, där man förnekar att en be-
tydande försämring av vårt kostnadsläge i själva verket har skett, är
att man samtidigt påstår att regeringen skulle lägga ansvaret för det för-
sämrade kostnadsläget på löntagarna, när den med hänvisning till det
ekonomiska läget och vårt lands konkurrenskraft manar till en viss åter-
hållsamhet i den pågående avtalsrörelsen – en maning som går till ar-
betsgivarsidan och löntagarnas organisationer.

Arbetsgivarna och löntagarna har naturligtvis ett ansvar, men det är
litet i förhållande till det ansvar som åvilar den förra regeringen för de
förutsättningar för kostnadsutvecklingen som den har skapat. Det har
ju ända sedan början av 1970-talet varit så, att på grund av ett orimligt
skattesystem med hög, automatiskt stigande marginalskatt och samtidigt
en tvåsiffrig inflation har löntagarna måst begära mycket stora löneök-

ningar för att inte drabbas av reallöneförhöjningar. I själva verket har de verkliga inkomstförbättringar som löntagarna fått endast kunnat komma dem till del genom omläggningar i skattesystemet.

Detta, herr talman, att arbetsmarknadens parter i realiteten har förlorat sina möjligheter att genom avtal förbättra löntagarnas behållna inkomster är naturligtvis en oacceptabel situation, och den nya regeringen har redan vidtagit de första åtgärderna för att ändra den.

Den snabba stegringen av produktionskostnaderna har naturligtvis därutöver sin grund dels i att vi under senare år tagit ut skatter i former som slår direkt på produktionskostnaderna, dels också i att vi samtidigt varit allt mindre framgångsrika i att klara inflationen.

Ansvar för kostnadsutvecklingen och därmed följande svåra ekonomiska problem får alltså den tidigare regeringen bära, inte löntagarna. Herr Knut Johansson i Stockholm säger att regeringen skyller problemen på löntagarna, men det är fel. Regeringen skyller, och det med den allra största rätt, på den tidigare regeringen.

Lösningen för herr Knut Johansson i Stockholm och hans partivänner blir att påstå att problemen över huvud taget inte existerar. Vänd på den här logiken ett tag! Det är alltså problem som inte existerar som regeringen skyller på löntagarna. Är det särskilt troligt när det gäller en regering som har fler löntagare bakom sig än den socialdemokratiska oppositionen?

Även om det nu är som jag har sagt med orsakerna till försämringen av kostnadsläget och konkurrenskraften, är det i dagens läge i hög grad berättigat att, som regeringen har gjort, rikta en maning till arbetsmarknadens parter – en maning av det slag som också den tidigare finansministern har uttalat i samband med liknande, och f. ö. mindre allvarliga, svårigheter för den svenska ekonomin.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till finansutskottets hemställan.

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Låt mig börja med herr Feldt, som i sitt anförande väldigt ofta använde ordet svartmålning. Det har ju börjat ingå i det socialdemokratiska ordförandet, alldeles oberoende av om socialdemokraterna sitter i regeringsställning eller befinner sig i opposition. Men vad åstadkom sedan herr Feldt själv i sitt långa anförande? Jo, en enda lång orgie i svartmålning och skäll på regeringen – den är inkompetent, handlingsförlamad, ansvarslös och jag vet inte vad. Allt detta sade herr Feldt samtidigt som han öste beröm över sig själv och över de sina – över deras skicklighet, över deras ansvarsmedvetande, över deras klokhet. Det var på något sätt, för att citera herr Feldt, ett "ynkligt skådespel" – ett skådespel utan sans och måtta och utan den verklighetsförankring som vi behöver här i riksdagen, när vi tillsammans diskuterar någonting så allvarligt som Sveriges ekonomi.

Jag har under de gångna åren haft mycket att göra med Kjell-Olof

Feldt – både innan han blev statssekreterare och efteråt, både innan han blev statsråd och efteråt – och jag har då tyckt mig möta en förnuftig, kunnig och balanserad ekonom, som det har varit trevligt att diskutera ekonomi med. Även om han ibland haft litet för lätt för generaliserande rallarsvängar har det i stort sett varit ett väldigt trivsamt och balanserat meningsutbyte. Men jag tycker att därifrån och till dagens uppvisning är avståndet generande långt. Att man skall förändras så kvickt, att det skall gå så snabbt utför bara därför att man lämnar kanslihusets mjuka fåtöljer och sätter sig på riksdagens hårdare bänkar, det hade jag faktiskt inte kunnat föreställa mig.

När jag har lyssnat på den här mer än två timmar långa debatten är det fyra ting som jag särskilt har fäst mig vid.

Det *första* är den socialdemokratiska oppositionens intensiva försök att hitta motsättningar mellan finansutskottets majoritetsskrivning och regeringens finansplan. Herr Feldt och herr Knut Johansson har gjort det, och man har gjort det, och gör det fortfarande, i den socialdemokratiska pressen. Man lägger ned en nästan rörande energi på att hitta någonting som skulle kunna tyda på att finansutskottets bedömningar och förslag skiljer sig från regeringens. Men trots att man inte hittar någonting av substans att hugga tänderna i, försöker man fortfarande skapa ett intryck av att det finns ett underlag för sådana här påståenden. Man kokar envetet soppa på sin egen spik och upprepar det här tjetet om att finansplanen har underkänts av finansutskottet. Sedan är man totalt obekymrad om vad som står i finansutskottets betänkande och om att utskottsmajoritetens egna företrädare försöker tala om vad de själva tyckt och tänkt och vad de själva skrivit. Dessa utskottsledamöter borde ju veta bättre än herr Feldt och andra socialdemokrater vilken uppfattning de själva företräder. Men trots att de på riksdagsnivå och regeringsnivå bedyrar denna samstämmighet i fråga om synpunkter, fortsätter försöken att hitta klyftor och gap.

Det *andra* som jag har fäst mig vid i den här debatten, och även tidigare, är den verklighetsflykt som kännetecknar de socialdemokratiska inläggen, den socialdemokratiska motionen och den socialdemokratiska reservationen. Till synes obekymrade om fakta och åtminstone till synes omedvetna om den kamp mot kostnaderna som pågår ute i alla våra svenska företag och om de påfrestningar för hela vårt folkhushåll och vår bytesbalans som Sveriges sviktande konkurrenskraft har lett fram till, försöker de bagatellisera den svenska kostnadsnivåns betydelse. *Att* den svenska industriproduktionen minskat under de senaste åren, *att* investeringarna inte på något rimligt sätt motsvarar förväntningarna och behoven, *att* produktivitetsökningen gått ned katastrofalt, *att* vi förlorat marknadsandelar, *att* handelsbalansen blivit 5 miljarder kronor lägre än vad socialdemokraterna själva räknade med, *att* bytesbalansens underskott slagit alla tidigare rekord *och att* den socialdemokratiska upplåningen utomlands förra året uppgick till 20 miljarder kronor – allt detta skulle alltså inte ha något som helst samband med den politik som so-

cialdemokraterna bär ansvaret för i regeringsställning.

Det finns bara en enda rimlig förklaring till den här sortens argumentation, nämligen det sjuka samvetet, medvetandet om att socialdemokraterna själva har lämnat bordet efter sig precis så som det nu ser ut, varför de med alla medel måste försöka komma ifrån ansvaret för det som de har ställt till med.

Det *tredje* intrycket man har fått av den här debatten är bristen på förmåga att redovisa ett verkligt alternativ till regeringens politik. Samtidigt som socialdemokraterna påstår sig slå vakt om den fulla sysselsättningens politik angriper de den politik som regeringen har redovisat i finansplanen och som syftar just till att bevara sysselsättningen i avvaktan på en mera markerad konjunkturuppgång. Vi är ju ännu inte inne i någon högkonjunktur. Vi kämpar alltså med arbetslöshet, och ändå vill socialdemokraterna ha en politik som medför större risker för sysselsättningen.

Herr Feldt ondgjorde sig över regeringens näringspolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Vi håller på att få en nästan fantastisk uppsättning, sade han, av investeringssubventioner, investeringsfonder, lagstöd, investeringsavdrag m. m. Men vilka kommentarer hade man i går att komma med när det här nya regeringsförslaget lades fram? Jo, man sade att åtgärderna var helt otillräckliga. Det var "som att spotta i Viskan", sade en LO-man. Jag tycker att ni skall bestämma er. Gör vi för mycket eller för litet för att klara sysselsättningens problem?

Sedan talar man om behovet av en stramare finanspolitik – ordet stramare har åter kommit till heders. Man påstår att den socialdemokratiska finanspolitiken är stramare och att socialdemokraterna kan minska både budgetunderskott och bytesbalansunderskott. Men den åtstramning de talar om är ju ingen åtstramning.

Mot vilka är i så fall åtstramningsåtgärderna riktade och i vilka avscenden är det fråga om en åtstramning? Är det en åtstramning av den privata konsumtionen? Nej, förvisso inte, därför att även socialdemokraterna räknar med att den reala privata konsumtionen skall öka med samma procenttal som regeringen räknar med. Är det en åtstramning av statens konsumtion? Det är det inte – även där räknar man med samma utveckling som regeringen gör. Är det fråga om en åtstramning av kommunernas konsumtion? Det finns inga förslag i den riktningen. Är det en åtstramning av investeringsverksamheten? Det kan det ju inte vara fråga om, eftersom man tvärtom talar om att man vill stimulera investeringarna. Att man sedan gör motsatsen genom att vilja höja arbetsgivaravgifterna och därigenom motverka investeringsverksamheten är en annan sak.

Vad socialdemokraterna gör är att de så att säga ökar rikets allmänna omslutning genom att föra upp hela ekonomin på en högre nivå. Man skapar just den "överlikviditet" som herr Feldt kritiserade regeringen för att skapa. Inflationen stiger, det blir sämre konkurrenskraft och ökad bytesbalansbrist. Man lägger alltså ökade bördor på redan förut alltför

kostnadstyngda företag och på hela det svenska samhället. Det måste leda till, om socialdemokraternas ritningar och kalkyler håller, att inflationstrycket ökar och därmed också risken för sämre sysselsättning och ökad brist i bytesbalansen.

Det fjärde slutligen, herr talman, som kännetecknat de socialdemokratiska bedömningarna och inläggen här i dag och tidigare har varit önsketänkande, förhoppningar att omvärlden skall på något sätt hjälpa oss, att exporten skall öka och importen minska, inte på grund av våra egna ansträngningar utan på grund av utvecklingen ute i den snälla omvärlden, framför allt i USA som plötsligt blivit bra att ha som vän. Bytesbalansen skall alltså nära nog automatiskt förbättras.

Ja, det är klart att det inte är svårt att skriva ut önskelistor. Utan önsketänkande vore livet ibland bra mycket tristare och gråare. Men man löser trots allt inte samhällsekonomiska problem med sådant. Det hade naturligtvis inte heller för oss i regeringen varit någon konst att hoppas på en bättre export och en lägre import än vad vi förutsatt i finansplanen. Men vi ville faktiskt ha ett fastare underlag för våra bedömningar än bara förhoppningar. Skulle mot förmodan de socialdemokratiska förväntningarna infrias, är det ju bara bra. Jag skall vara den förste att gratulera i så fall. Men att bygga hela politiken på ett slags blåögdhet har vi faktiskt inte velat vara med om.

I den allmänpolitiska debatten här i riksdagen för drygt en månad sedan slutade jag mitt anförande med bl. a. följande ord:

Med demonstrationspolitik eller önsketänkande kommer vi inte till rätta med våra svårigheter. Sverige måste återvinna balans gentemot omvärlden. Tro inte att en konjunkturuppgång löser alla våra problem. Tro inte att ökad inflation i andra länder hjälper oss. Vi måste producera mera i förhållande till vad vi konsumerar.

Detta är den egentliga innebörden av vad vi säger i årets finansplan. Vi framhåller där bl. a. att expansionen inom den offentliga sektorn och ökningen av den privata konsumtionen inte i längden kan fortgå i samma takt som under de senaste åren och att vi måste återställa balansen i de utrikes betalningarna. För detta krävs ökade industriinvesteringar, ökad industriproduktion och ökad industrisysselsättning. Sverige kan inte fortsätta att leva över sina tillgångar och att bygga sin standard på utländska lån.

Nyss fick jag av herr Feldt höra att sådana här varningar, som jag förde fram också i ett kort inlägg i Sveriges Radio i lördags, skulle bero på att jag fått lära om under en och en halv dags möte ute på Harpsund. Antingen har herr Feldt sovit något slags törnrosasömn ända sedan i höstas och fram till i lördags eller också lämnar herr Feldt en medvetet osann skildring. Jag har nämligen sagt precis detsamma som jag sade i lördags och som jag säger nu, i riksdagen både i höstas och i februari, vilket jag nyss påminde om, och inför Nationalekonomiska föreningen. Det är också precis detsamma som står i finansplanen. Så var det med den "nyttiga" lärdom som jag skulle ha fått ute på Harpsund.

Våra nuvarande ekonomiska svårigheter beror inte enbart på den konjunktursituation som vi befinner oss i. Svårigheterna har visserligen blivit akuta under 1975 och 1976. Men orsakerna ligger till en del längre tillbaka i tiden.

Även socialdemokraterna medger ju i dag – ehuru kanske ofrivilligt – de långsiktiga problemens betydelse. De talar om "strukturproblem". Strukturproblem i varvsindustrin, i stålindustrin, i tekoindustrin, i glasindustrin, i skoindustrin osv. Men talar man om strukturproblem i nästan alla branscher, då har naturligtvis begreppet strukturproblem börjat förlora en god del av sitt innehåll.

Oberoende av världskonjunkturers svängningar kommer omvärlden att efterfråga fartyg, stål, kläder och skor. Det internationella handelsutbytet kommer att pågå. Under det senaste året har, trots att man talat om en svag konjunktur, handelsutbytet ökat rätt väsentligt. Men frågan är naturligtvis: Är det svenska verkstadsprodukter, svenska fartyg, svenskt stål, svenska kläder och svenska skor som man kommer att köpa? Omvärldens efterfrågan kommer självfallet att framdeles – precis som hittills – inriktas på de bästa produkter som kan tillhandahållas för de bästa priserna. Och om eller när ett lands priser och kostnadsläge över hela fältet är högre än omvärldens, då uppstår ofelbart balansproblem i dess handel med omvärlden – alldeles oberoende av vilka konjunkturer vi lever i.

Visst har vi i Sverige branscher och företag som har drabbats av påfrestningar som knappast kunde ha förutsetts. Varvsindustrin tillhör ju den kategorin. Så sent som år 1974 talade den dåvarande socialdemokratiska regeringen om nödvändigheten av att ytterligare bygga ut den svenska varvskapaciteten. Andra branschers problem har knappast heller kommit som någon överraskning. Det gäller textilindustrin, skoindustrin och glasindustrin. Vi har länge haft klart för oss att dessa branscher successivt skulle ställas inför växande konkurrensproblem. Men just därför att det förhåller sig på detta sätt måste kraven på anpassningsförmåga i både ekonomiskt och tekniskt hänseende ställas mycket höga. Och därför måste man också vara medveten om riskerna för de störningar och låsningar i den fortgående anpassningsprocessen som en alltför långt driven statlig och selektiv politik kan medföra.

Särskilda stödåtgärder i det ena eller i det andra företaget är självfallet ofta motiverade eller helt enkelt nödvändiga. Men de måste vara av övergångsnatur eller syfta till att underlätta en omställning till ändrade förhållanden, ändrade marknadsförutsättningar, ändrad teknik. Annars kan de motverka sitt eget syfte på sikt. Man riskerar med andra ord att bevara en struktur som inte är livskraftig och ett näringsliv som kommer att behöva allt flera och allt större stödinsatser finansierade skattevägen. Det kommer vi inte att ha råd med.

Vad som har hänt i vårt land framför allt under det senaste decenniet är att nya produktionsprocesser och företag inte har tillkommit i den utsträckning som hade varit önskvärd. Den tekniska utvecklingen har

inte varit tillräckligt snabb, förnyelseprocessen inte tillräckligt omfattande. Den överlägsenhet i teknik och kvalitet som Sverige länge har levt på och levt med har vi väl fortfarande kvar på vissa håll, det är helt obestridligt, men vi har den inte kvar i den utsträckning som vi skulle ha behövt nu när andra branscher börjar möta mycket stora svårigheter.

Det är klart, herr talman, att den kampanj mot företagsamheten som sådan som den gamla regeringen – eller rättare sagt det gamla regeringspartiet – ägnade sig åt eller i varje fall lät pågå, har påverkat hela det företagsekonomiska klimatet i Sverige. Blir man ständigt behandlad som en politisk slagpåse känner man sig inte, om man är en blivande företagsledare, särskilt stimulerad att sätta i gång ny verksamhet.

Lönsamhetsutvecklingen har – vad herr Feldt än sade för en stund sedan – varit klart otillfredsställande. Självfinansieringen har gått ner. Tillgången på riskvilligt kapital har minskat. Och skattesystemet – som herr af Ugglas var inne på här – fick alltför länge dämpa arbetslusten. Allt fler tyckte att det inte lönade sig att göra extra arbetsinsatser, att ta nya initiativ eller ökat ansvar. Detta har också bidragit till att driva upp kostnadsläget. Det är väl ingen i kammaren som inte är klart medveten om vad vårt skattesystem har betytt för de senaste årens löne-kostnadsutveckling. Det har skapat kompensationsbehov. För den mindre och medelstora företagsamheten har den ständigt ökande avgiftsbelastningen och de i många hänseenden orimliga kapitalskatterna lett till nedläggningar av företag, till företagsöverlåtelser och till minskat intresse för att bygga upp nya företag.

Den näringspolitik som bedrevs av den gamla regeringen var mycket mera inriktad på de stora, fascinerande och fantasieggande miljardprojekten än på den näringspolitiska verkligheten.

Herr talman! Nu skjuter socialdemokraterna in sig på regeringens "väldiga", som det heter, budgetunderskott. De gör detta alldeles obekymrade om att deras egen budget för förra året – det år som nu snart avslutas – i stort sett visar samma stora underskott. Nu är emellertid Sveriges grundläggande problem inte budgetunderskottet i och för sig utan våra balansproblem i förhållande till omvärlden – med andra ord: vi köper alltför mycket utifrån och säljer alltför litet dit och vi tvingas därför att låna nästan svindlande belopp där ute. De senaste årens snabbt växande bytesbalansunderskott bekräftar att vår tidigare politik har gått snett. Man skulle, om man ville spetsa till det, kunna säga att nu är det här ett "samhällsekoniskt strukturproblem" för Sverige.

Herr talman – och herr Feldt! Det finns ett fast underlag för detta påstående, nämligen den långtidsutredning som arbetade på den socialdemokratiska regeringens tid och som redovisade sitt material och sina förutsägelser så sent som hösten 1975. Utredningens undersökningar syftade till att göra klart för den då sittande regeringen – och för hela svenska folket – vad som krävs av oss alla för att nå balans gentemot omvärlden. Ambitionerna i utredningen sträckte sig inte alls så långt som till att

redovisa vad som kunde komma att begäras för att återbetala de stora utländska lån som tagits under de senaste åren utan bara till att åstadkomma någorlunda jämvikt mellan betalningsflödet till och betalningsflödet från Sverige. Detta skulle enligt långtidsutredningen ske 1980.

Redan nu har emellertid de grunder på vilka utredningen byggde alla sina slutsatser raserats. På nästan varenda punkt har utvecklingen gått snabbare eller, om man så vill, sämre. Vår export är lägre, vår import är högre än vad långtidsutredningen ansåg nödvändigt. Industriproduktionen ligger långt under utredningens beräkningar. Produktionen har i själva verket – för första gången under efterkrigstiden – sjunkit två år i följd. Produktivitetens utvecklingstakten är nära fem procentenheter lägre. Industriinvesteringarna ligger också väsentligt lägre. Både den privata och den offentliga konsumtionen har ökat mycket mera än vad utredningen angav som villkor för balans 1980.

Om det är någonting som drastiskt belyser ihålligheten i det dukade bordets liknelse är det jämförelsen mellan verkligheten och långtidsutredningens beräkningar. Och ändå talade socialdemokraterna så sent som i höstas om Sveriges välskötta och starka ekonomi, och här stod herr Feldt nyss och öste beröm över sig själv och den gamla regeringen – för det var väl inte fråga om självironi?

Det är den verkligheten – i kontrast mot långtidsutredningens prognoser – som kommer att framtvinga en allt kärvare ekonomisk politik. Balansen i våra utrikesbetalningar *måste* återställas! Inte något enda land på denna jord kan leva med stora och varaktiga underskott i sin bytesbalans utan att detta så småningom skapar oerhörda påfrestningar för landets ekonomi, för dess sysselsättning och dess välfärd. Vi behöver inte gå så väldigt långt utanför Sveriges gränser för att se vad som kan inträffa.

Vi måste alltså under de närmaste åren pressa ner vårt relativa kostnadsläge och förbättra vår konkurrenskraft. Vi måste avsätta mera till den industriella utvecklingen. Investeringarna och räntabiliteten måste öka. Den inhemska privata och offentliga konsumtionsutvecklingen måste dämpas.

Detta kommer att ställa krav på oss alla – på alla politiska partier. Även om det gamla regeringspartiet självfallet har huvudansvaret för de senaste årens politik – dess företrädare satt ju trots allt i regeringen – vill jag ingalunda bestrida att även andra partier har ett mer eller mindre stort medansvar för vad som har inträffat. Det är min förhoppning att när stridsdammet från valrörelsen börjat lägga sig och när arbetsfördelningen mellan regering och opposition fått klarare konturer än vad fallet varit hittills – och inte minst i den hätska debatt som herr Feldt har fört här i dag – skall det finnas möjligheter att förena de demokratiska partierna i ett gemensamt ansvar för vårt lands ekonomiska framtid. Ju längre vi förflyttar oss från valet och regeringsskiftet, desto mindre intressant måste det vara att diskutera det förlutnas skuldbörda. Man bör i stället inrikta krafterna på ansvaret för framtiden. De åtgärder som

behövs för att lösa våra balansproblem och lägga en fast grund för fortsatt utveckling kräver gemensamma kraftanstängningar, helst över parti-gränserna. I dag är detta – det är jag medveten om, herr talman, och jag ser att herr Palme ler – uttryck för en *förhoppning* från min sida. Men jag är förvissad om att förhoppningen så småningom kommer att övergå i en av allt flera delad övertygelse.

Låt mig emellertid, herr talman, i avvaktan på att detta kommer att ske – och med hänsyn till de starka meningsbrytningar som i varje fall i det avseendet gjort sig gällande mellan regeringspartierna och oppositionen – säga några ytterligare ord om den svenska pris- och kostnadsutvecklingen och om dess betydelse för våra just nu överhängande svårigheter.

Alla borde kunna vara överens om att kostnadsökningen åren 1975 och 1976 försämrade det svenska näringslivets konkurrensituation. Att bestrida detta är ju fruktlöst, när lönekostnadsökningen dessa år uppgick till mer än 40 %, medan exempelvis Västtyskland låg på 15 %. Dessa 40 % kallade herr Feldt nyss för en "lugn" utveckling av lönekostnaderna. Jag vet inte vad man har för anspråk på lugn när man betraktar 40 % löneökning i det här läget som lugnt. Vad den socialdemokratiska oppositionen emellertid har gjort gällande är att låga kostnadsökningar under tidigare år kompenserat oss för de dåliga åren 1975 och 1976.

Det är alldeles riktigt att våra tidigare höga löner har uppvägs av en snabbare produktivitetsutveckling i Sverige än på många andra håll. År 1974 sjönk t. o. m. våra relativa kostnader per producerad enhet för att sedan år 1975 stiga så kraftigt att försprånget från 1974 gott och väl inhämtades. År 1976 uppnådde kostnaderna en nivå som är väsentligt sämre än någonsin tidigare under hela 1960-talet och början av 1970-talet.

Herr Feldt gjorde för resten i sitt inlägg gällande att av 13 jämförbara länder hade 7 en högre och 6 en lägre ökningstakt i lönerna. Han nämnde Storbritannien, om jag inte hörde fel, bland de länder som hade en lägre ökningstakt än Sverige. I så fall är det ju inte sant. Storbritannien hade större löneökningar per timme och snabbare lönekostnadsökningar per producerad enhet än vad vi hade. Men den engelska ekonomin klarade inte den försämring av sitt konkurrensläge som blev följden av den här snabba kostnadsökningen. För att försöka återställa balansen tvingades den engelska regeringen att låta pundet falla kraftigt. Det är ju något som det växande antalet Englandsturister har blivit varse. Punddevalveringen under den aktuella perioden har lett till att arbetskraftskostnaderna per producerad enhet i Storbritannien har utvecklats långsammare än i Sverige, mätt i svenska kronor.

Det är något helt annat än vad herr Feldt sade.

I sin reservation till finansutskottets betänkande bygger socialdemokraterna sitt resonemang, såvitt jag har kunnat finna, enbart på jämförelser med år 1970. Då blir den relativa arbetskraftskostnadsförsämringen "bara" 11 %. Men slutsatserna blir faktiskt desamma oberoende av vilken utgångspunkt man tar för sådana här jämförelser. Man tvingas

ju ändå att konstatera – hur långt man än går tillbaka – att det är kostnadsutvecklingen efter 1974 som på ett helt avgörande sätt har skärpt våra svårigheter. Det var under dessa år bytesbalansproblemen uppkom. Under 1970-talets första år hade vi ett överskott gentemot omvärlden. Och vad som gör svårigheterna särskilt allvarliga är att den ambitiösa sysselsättningspolitik som vi bedrivit under de här åren för att brygga över den internationella lågkonjunkturen egentligen skulle ha förutsatt en förbättring och inte en försämring av vår konkurrensförmåga. Det är ju det som är så allvarligt, att socialdemokraterna inte vill förstå att den s. k. svenska modellens sysselsättningspolitik, den som vi har berömt oss av och den som andra länder har berömt oss för, kräver stark återhållsamhet i kostnadshänseende. Här finns ett klart samband, som man inte kan och inte får bortse från, om man vill fortsätta med den här politiken.

För att återge oss den konkurrenskraft som vi i genomsnitt hade under åren 1961–1973 krävs nu en betydande sänkning av vårt relativa kostnadsläge. Enbart för att återställa det läge som rådde i början av 1970-talet skulle de svenska lönerna behöva öka 8–10 % långsammare än de utländska, eller vår produktivitet stiga 8–10 % snabbare.

Vad säger då herr Feldt och andra i oppositionen när man redovisar sådana här siffror?

Jo, de påstår att den nya regeringen är "löntagarfientlig", att den är "arbetsgivarnas förlängda arm" och att den "bygger barriärer mellan olika grupper i samhället".

Låt mig, herr talman, svara med följande ord:

"Lönerörelserna har i vårt land traditionellt varit arbetsmarknadsorganisationernas egen angelägenhet. Denna rätt förutsätter också ett samhällsansvar hos organisationerna. Regeringen har vid flera tillfällen understrukit att arbetsmarknadsorganisationernas frihet att träffa avtal bör bestå och hittills har inget framkommit som givit anledning att ändra denna ståndpunkt. Visserligen är utgångspunkten i förhandlingarna på sina håll sådana att de vid en objektiv värdering av det möjliga utrymmet framstår som överdrivna. Detta kan förklaras av att den enskilda gruppens motiveringar efter en tvåårig avtalsperiod präglas av förändrade lönerelationer, skatte- och prishöjningar samt generella krav på standardstegringar. Från egna utgångspunkter kan detta framstå som motiverat trots att kraven tvivelsutan ligger utanför de samhällsekonomiska möjligheternas ram och därför inte kan realiseras.

Alla försök att skaffa sig inkomstförbättringar utöver vad den ekonomiska tillväxten ger utrymme för, är i och för sig meningslösa, då detta föranleder en prisstegring som eliminerar vinsten av den för stora löneökningen, eller framtvingar finanspolitiska korrigeringar."

Ja, herr talman, mer eftertryckligt kan man knappast varna för alltför höga löneökningar eller hota med korrigeringar i efterhand. Men dessa varningar är faktiskt inte mina egna utan den tidigare socialdemokratiska regeringens. Uttalandet gjordes i 1971 års finansplan i ett läge då Sveriges

kostnads- och bytesbalansproblem framstod som nära nog idylliska i jämförelse med dagsläget. 1970 uppgick bytesbalansunderskottet till drygt 1,5 miljarder kronor, att jämföras med mer än 10 miljarder kronor förra året. Inflationen stannade vid 7 %, att jämföra med förra årets nära 10 %. Arbetskraftskostnaderna per producerad enhet hade det året sjunkit, inte som nu väsentligen stigit. Svensk export hade då vunnit marknadsandelar. Inte som nu förlorat.

Läget är alltså i dag ett helt annat. Och ändå ansåg sig den dåvarande regeringen år 1971 behöva göra ett uttalande som i sitt ordval är hårdare än de varningar som jag och den nu sittande regeringen har utfärdat i år. I år, då vi kan konstatera att arbetskraftskostnaderna per producerad enhet på två år ökat 20 % snabbare än det vägda genomsnittet för våra 13 viktigaste konkurrentländer – mätt i svenska kronor. I år, då vi vet att Sverige förlorat marknadsandelar. Och i år, då handelsbalansen försämrats med 5 miljarder kronor mer än vad socialdemokraterna själva utgick från så sent som förra våren. I år, då bytesbalansbristen slår alla rekord.

Och vilka löften eller utfästelser i förväg avkrävdes på den tiden herr Sträng om eventuella kommande köpkraftsindragningar? Sådana krav ställde herr Feldt för en stund sedan, och de ställs i de socialdemokratiska reservationerna till finansutskottets betänkande. Det var tidigare alldeles självklart att några uttalanden av det slaget inte kunde och inte fick göras. Förändringarnas vind blåser snabbt i svensk politik.

Nu är det inte bara arbetskraftskostnaderna – inkl. höjda skatter och avgifter samt sänkt produktivitetstakt – som har föranlett våra export- och bytesbalansproblem. Försämringen har också berott på det internationella konjunkturförloppet och vår ogynnsamma varusammansättning, som är inriktad framför allt på investeringsvaror. Den ambitiösa systerpolitiken som vi fört i Sverige har också, som jag redan sagt, drivit upp importsiffrorna och verkat dämpande på industrins ansträngningar att sälja på export. Vidare har stimulansen till lagerproduktionen medverkat. Allt det här har jag påvisat vid ett flertal tillfällen, herr Feldt, men inte ens då tycks herr Feldt ha lyssnat utan betraktade det som en nyhet i debatten för en stund sedan. Hur mycket de här olika faktorerna har inverkat är svårt att säga. Men att arbetskraftskostnadsutvecklingen varit en tungt vägande post är fullständigt självklart.

Det är, herr talman, på många sätt och i många hänseenden märkliga aktstycken som socialdemokraterna har presterat. Jag syftar på både deras ekonomisk-politiska motion och deras reservationer i finansutskottet. Å ena sidan angriper de hårt – herr Feldt litet vildsint – regeringens bedömningar och politik. Å andra sidan ansluter de sig i långa stycken till majoritetens och regeringens slutsatser. I fråga om kostnadsutvecklingens betydelse för vår handels- och bytesbalans hävdar de emellertid en rakt motsatt uppfattning mot den regeringen står för liksom – såvitt jag vet – all nationalekonomisk expertis. Förklaringen till vad som hänt skulle nu vara att de svenska exportföretagen ökat sina priser långt mer

än vad kostnadsutvecklingen motiverat. Hade priserna följt kostnaderna, skulle vi med andra ord inte ha haft några problem alls. Men om så är fallet, herr Feldt, borde ju vinstmarginalerna också ha ökat. Nu är emellertid motsatsen fallet. I själva verket blev företagens bruttomarginaler 1976 lägre än någonsin tidigare under 1970-talet. Under de två senaste åren har de relativa arbetskraftskostnaderna ökat snabbare och inte långsammare än de relativa svenska exportpriserna. Därmed är det här socialdemokratiska argumentet klart vederlagt. Det är ju den bristande lönsamheten, det vill jag tillägga, som utgör en av de viktigaste orsakerna till att investeringarna inte kommit i gång i den takt som vi alla, hoppas jag, önskar.

Efter de senaste månadernas utveckling och mot bakgrunden av de våldsamma kriser som skakat bransch efter bransch kommer det att framstå som en tvingande nödvändighet att föra över resurser från konsumtionssidan till produktionssidan. På den punkten har herr Feldt och även den socialdemokratiska reservationen rätt, och på den punkten skiljer sig våra bedömningar inte åt. Vad det gäller är med andra ord att minska importen och öka exporten.

Men i detta läge, då de svenska företagens konkurrenssituation är så påtagligt svag som den faktiskt är, föreslår socialdemokraterna att man skall ytterligare *öka* företagens kostnadsbelastning genom höjda avgifter och skatter. Om socialdemokraterna hade utgått ifrån att de höjda löneskatterna skulle till fullo avräknas vid de förestående avtalsförhandlingarna skulle jag till nöds ha kunnat förstå dem. Men de utgår ifrån "att de höjda avgifter och skatter vi föreslår i huvudsak bör kunna rymmas inom de förbättrade vinstmarginaler som uppstår vid en uppgång av den inhemska prisnivån med 6-7 procent". Utan att blinka förordar man alltså i detta krisläge ökad kostnadsbelastning på näringslivet - liksom också på kommunerna. Detta vittnar, herr talman, inte om ansvarsmedvetande.

Samtidigt som socialdemokraterna kritiserar regeringen för att vara "löntagarfientlig", utgår de, som jag nyss påminde om, från en lika stor realökning av den privata konsumtionen som regeringen. Eftersom de samtidigt föreslår inte mindre än 16 olika skattechöjningar måste de förutsätta en större nominell löneökning och att denna nominella löneökning sedan ända ned till 2.5 % skall ätas upp av de stigande priserna och skatterna. De bygger med andra ord helt enkelt sina förslag på en större inflation än regeringen gör. Och samtidigt som de själva räknar med högre inflationstakt anklagar de regeringen för att öka inflationsriskerna. Detta går inte ihop.

Herr Feldt upprepade i sitt anförande gång på gång att jag och regeringen skulle ha utfärdat diktat, att vi skulle ha givit order om en 5-procentig löneökning. Det borde räcka med att svara herr Feldt: Gå och läs finansplanen! Vad vi har gjort är ingenting annat än att vi, på samma sätt som alla tidigare finans- eller ekonomiministrar, har lagt en viss lönekostnadssumma till grund för de kalkyler som man alltid

måste ha i en finansplan. Så har alltid skett, och så kommer att ske även i fortsättningen. Detta är inga diktat. Det är en sak för arbetsmarknadens parter att själva utan inblandning av statsmakterna nu som 1971 arbeta sig fram till en uppgörelse som är förnuftig.

På ytterligare en punkt är vi överens, nämligen i vår oro för underskottet i bytesbalansen och för den utländska upplåningen. Men både bytesbalansbristen och upplåningsbehovet har vi ärvt från den tidigare politiken.

Nu anser sig emellertid socialdemokraterna ha möjlighet att pressa ned bytesbalansunderskottet med några miljarder genom att tricksa med import- och exportsiffrorna. Jag har redan berört det önsketänkande som man härvidlag hänger sig åt, och jag upprepar: Om det vore så lätt att bara justera ned eller upp dessa siffror skulle vi med glädje ha gjort det. Även vi kan hoppas på att exporten blir större och importen mindre. Men vi måste ha ett underlag för att kunna bygga vårt resonemang på sådana förhoppningar. Vi måste också föra en politik som är inriktad på att förverkliga dem.

Att högre arbetskraftskostnader och ökad avgiftsbörda skulle göra det lättare för industrin att exportera och medföra minskad import i ett läge då vår kostnadsbelastning i förhållande till omvärlden lett till att vi redan förlorat på både export- och importsidan – det är ett uttryck för ett slags trollkonster som i varje fall inte jag behärskar. Och man bygger dessa resonemang på tvärsäkra uttalanden om den internationella konjunkturutvecklingen. Vi som följer det här från månad till månad vet att det finns ingenting som är så farligt som att vara tvärsäker då det gäller att spå i den konjunkturons kaffesump. Och det finns anledning att mot bakgrund av den tvärsäkerhet med vilken herr Feldt har uttalat sig påminna om vissa tidigare prognoser. Den djupaste lågkonjunktur som vi har upplevt under efterkrigstiden lyckades den socialdemokratiska regeringen totalt missa i den finansplan som då var aktuell. Ätminstone mot den bakgrunden finns det anledning för socialdemokraterna att vara försiktiga.

Om vi skall kunna lösa bytesbalansproblemet måste vi vara medvetna om de bakomliggande orsakerna för att kunna angripa just dem. Vi måste ha klart för oss var operationskniven skall komma till användning om operationen skall lyckas. Ger man en felaktig skildring av sjukdomsbilden eller använder dåliga instrument, då kommer operationen att misslyckas.

Det är för mig, herr talman, nästan ofattbart att ett parti som har haft regeringsansvaret i 44 år och burit regeringsbördan under de år av 1970-talet då våra problem undan för undan har värkt fram – då den ena krisen efter den andra har börjat skaka företag och branscher – inte tycks ha någon realistisk uppfattning om var orsakerna till den svenska sjukdomen ligger.

Nyss uttryckte jag, herr talman, en förhoppning om att den socialdemokratiska oppositionen allteftersom tiden går skall komma på bättre tankar, bli medveten om inte bara sina förpliktelser som oppositionsparti

utan också om sina skyldigheter gentemot väljarna och hela svenska folket och bli medveten om sitt ansvar för Sveriges ekonomiska framtid. Detta har vi saknat under de gångna månaderna. När kommer den socialdemokratiska oppositionen att tänka om? Det är den fråga som jag vill avsluta detta anförande med.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! I TV:s Rapport i lördags kväll sade Gösta Bohman så här: Inom loppet av ett halvår-trekvarts år måste den ekonomiska politiken radikalt läggas om. Observera alltså att det inte är fråga om någon smärre kursändring – det är en radikal omläggning som ekonomiministern förutser inom loppet av sex à nio månader. Nu har han tillbringat 40 minuter i denna talarstol med att skälla på mig och andra socialdemokrater. Kammaren har han inte givit skymten av ett besked om vari den radikala omläggningen består. Jag krävde av ekonomiministern – för all del också av budgetministern, om han har någonting att säga till om – att vi skulle få veta vad det är för budget som vi skall ta ställning till. Den underkändes ju av herr Bohman i lördags. I dag stiger han som vanligt upp ilsken och skäller på andra i stället för att ge de besked som han borde ha lämnat.

Nu vädjar han till oppositionen om samförstånd. Varför gör han egentligen det? Jo, vad han vill är att vi socialdemokrater skall hjälpa de borgerliga partierna att svika sina vallöften, att vi skall stå bakom när de måste höja skatterna som de lovade att sänka, att vi skall backa upp dem när de skrinlägger och skrotar ner reformer som de utlovade. Det är innebörden av herr Bohmans erbjudanden om samarbete och samförstånd. Jag antar att han vet vilken vår reaktion kommer att bli. Han kallade mitt inlägg och min person ynkliga. Jag avstår från adjektiv om ekonomiministerns uppträdande.

Sedan sade herr Bohman att jag öste beröm över socialdemokraterna och mig själv. Herr Bohman noterade tydligen inte att jag hela tiden idkade högläsning ur det borgerliga majoritetsbetänkandet. Inte ett omdöme om den socialdemokratiska politiken hämtade jag ur egen fatatur – allt kom ur det borgerliga betänkandet.

Herr Bohman hade mycket att säga på sina 40 minuter. Jag har tre minuter på mig, men jag skall återkomma. Låt mig emellertid nu säga en sak.

Herr Bohman tog farväl av den gamle Feldt som var så intelligent och trevlig men som nu har förvandlats till ett vildsint monster. Hittills har den här sortens omfamningar från herr Bohmans sida reserverats för avlidna socialdemokrater – de var snälla, trevliga och intelligenta. De avlidna kan inte försvara sig, men jag kan göra det. Därför vill jag be herr Bohman om en sak: Avstå i fortsättningen från alla omdömen

---

Finansdebatt

om min intelligens och min karaktär, vare sig dessa är positiva eller negativa! Jag har i hela mitt politiska liv avstått från motsvarande om-dömen om herr Bohman – och det skall han vara glad för.

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Aldrig får man vara riktigt glad. Om jag berömmar en död är det fel, om jag bedömer en levande är det fel. Jag tycker att det är litet trist, Kjell-Olof Feldt, att vi som känner varandra så bra inte kan tala rent ut ibland. Det är trist, men jag skall försöka att vara opersonlig i överkant när jag i fortsättningen har med Kjell-Olof att göra, så att han blir riktigt nöjd.

Den debatt i TV som jag i lördags blev inryckt i bestod för min del av en kort snutt, där som vanligt en massa saker klipptes bort. Den föranleddes av att den förutvarande ledamoten av den socialdemokratiska partistyrelsen och förutvarande riksbankschefen, som socialdemokraterna inte ansåg lämplig att ha kvar som riksbankschef när de lämnade regeringen, tecknade en bild av Sveriges ekonomiska läge, som jag i mycket stor utsträckning kunde instämma i. Den skildring han gav överensstämde i hög grad med den som vi tecknade i valrörelsen och efter valrörelsen när vi i regeringsställning presenterade vår politik. Det var Krister Wickman – inte jag – som talade om att man inom ett halvt år måste lägga om politiken.

Herr Feldt påstod att jag stod och "skällde" på honom. Den som lyssnade på mitt tonfall tror jag inte kan kalla detta för skäll. Jag talade allvarsord med herr Feldt – men, som sagt, det skall jag sluta att göra.

Jag har funderat – det skall jag gärna säga – rätt mycket över den politiska taktik som socialdemokraterna har valt att tillämpa sedan de kommit i oppositionsställning. Den har varit förbryllande, och det har varit svårt att få ett grepp om den. Om någon i sin kritik skulle vara sakkunnig, så borde det vara det parti som så länge har suttit och regerat och som har så väldigt goda kontakter med kanslihuset, det parti som fått med sig alla sina experter in i riksdagshuset, där de sitter och styr. De borde verkligen ha underlag för en klok oppositionspolitik. Och ingen svävar väl i okunnighet om de täta kontakter som fortfarande finns mellan den här gruppen och vissa delar av kanslihuset.

Det har, som sagt, inte varit lätt att få ett grepp om vad socialdemokraterna egentligen har velat och vad de menat.

Att allt elände som kommit i dagen efter regeringsskiftet skulle bero på den *nya* regeringen kan rimligen inte många tänkande väljare förmås att tro. Så fort kan det ju inte gå utför – det har naturligtvis socialdemokraterna begripit. Då gäller det för dem att hitta en förklaring som kan framstå som någorlunda trovärdig, och då har man försökt tona ner svårigheterna ända fram till i höstas. Det skulle inte ha förekommit några svårigheter förrän någon gång under hösten. Orsakerna till de obestriddliga problemen – dessa kan inte förnekas – skulle ligga *utanför* Sveriges gränser. Problemen skulle vara en följd av oljekrisen, av en ogynn-

sam internationell konjunktur, av att utlandet inte köper precis de varor som vi tillverkar och en massa andra omständigheter, som ligger utanför våra gränser – inte inom dem. Några allvarliga problem var det alltså i stort sett inte förrän ungefär vid mitten av år 1976. En ytterligare förklaring skulle vara att de stygga företagen här hemma i Sverige har höjt sina priser utan att ha något som helst fog härför – de skulle alltså ha en så god ekonomi att de kunde göra på det sättet.

Men efter att ha konstaterat detta kritiserar man den *nya* regeringen för att den inte tillgriper de åtgärder som behövs inom landet för att rätta till de tråkigheter som har skapats av omvärlden. "Den nya regeringen är handlingsförlamad" – det är modcordet. Den nya regeringen låter utvecklingen ha sin gång, den sviker vallöften samtidigt som den gör sig skyldig till överbud, säger man. Vidare säger man att regeringens analyser är tillrättalagda för att passa arbetsgivarna. Regeringen lägger hela skulden på våra problem på löntagarna, är den visa som alltid sjungs. Regeringen visar inte det allvar och den bestämdhet som behövs för att ta itu med svårigheterna. Finanspolitiken, har vi fått höra, är lättsinnig. Den långa raden av kriser, som har offentliggjorts efter regeringsskiftet, blir plötsligt ett bevis på den nya regeringens handlingsförlamning och handfallenhet. Och så, simsalabim, är det plötsligt den nya regeringen som skall stå ansvarig för alla svårigheter och bekymmer.

Här i riksdagen sockrar socialdemokraterna på i sina motioner samtidigt som de genom vissa skattehöjningar – det skall jag inte bestrida – vill ge ett intryck av ansvarsmedvetande. Men de ökade skatterna och avgifterna läggs företrädesvis på arbetsgivarna. Det blir ju mycket populärare på det sättet. Sedan utgår man ifrån betydligt högre löneökningar än vad finansplanen bygger sina kalkyler på. Det låter ju också bra.

Slutligen och för säkerhets skull medger man att konsumtionen på sikt måste begränsas. Men man räknar i dagsläget med samma reala konsumtion som regeringen gör. Med den här taktiken tror man sig kunna samtidigt *dels* komma ifrån allt ansvar för det förflutnas politik, *dels* lägga över ansvaret för dagens svårigheter på den nya regeringen *och dels* till sist gardera sig för de stora problem som man vet att morgondagen har i sitt sköte.

Det kanske är på det sättet som man bygger upp ett politiskt alibi. Men jag tror inte, herr Feldt, att ni kommer att lyckas. Jag tror att verkligheten kommer att avslöja ihålligheten i detta taktiska spel, och jag tror att svenska folket är alltför förnuftigt för att falla för det här slaget av trollkonster.

Herr Feldt sade att jag i mitt 40 minuter långa anförande inte hade sagt ett enda ord om vad vi strävar efter. Ja, där ser man hur svårt det är att utforma sina tankar i ord och skrift. Jag hade ändå den uppfattningen att hela mitt anförande var en enda lång beskrivning av dagsläget, en enda lång beskrivning av vad som krävs på sikt för att vi skall få ordning på våra affärer. Ingen kan begära att jag skall tala om vilka konkreta, speciella åtgärder som krävs. Det har aldrig någonsin tidigare

här i riksdagen begärts av en ekonomiminister eller av en regering att man konkret i *förväg* skall tala om vilka speciella åtgärder på punkt efter punkt som kan bli nödvändiga för att man skall nå det totalresultat som jag så utförligt som möjligt skildrade i mitt anförande.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidhåller att en regering, om den annonserar en radikal omläggning av sin ekonomiska politik inom loppet av sex månader, i riksdagens finansdebatt bör ta chansen att informera riksdagen och allmänheten om vad det är man avser.

Låt mig säga några ord om ett par punkter i herr Bohmans anförande, som jag tycker det finns anledning att kommentera. Det har sagts inte bara av herr Bohman utan även av många andra att vår tidigare politik har gått snett och att utvecklingen av vår bytesbalans visar det. Man vill gärna skapa ett intryck av att det framför allt beror på att den svenska exporten har varit utomordentligt dålig. Det är inte sant, därför att den trots allt har utvecklats ganska hyggligt även under 1976. Också för 1977 räknar både regering och opposition med en hygglig exportutveckling. Problemet är att den inhemska efterfrågan och därmed importen ökar för snabbt. Så var det 1976. Vi började då strama åt politiken. Observera att statsupplåningen sjönk till 6 miljarder kronor under det året för att nu öka till 18 miljarder kronor. Det är detta herr Bohman trots allt är medveten om, och det är därför han söker efter någon möjlighet att kunna begränsa den inhemska förbrukningen. Det blir nämligen avgörande för utvecklingen av vår bytesbalans under den närmaste tiden. Det betyder också att långtidsutredningen inte på något avgörande sätt har kommit ur spel.

Sedan sade herr Bohman att han hade bevis för att kostnaderna stiger snabbare än priserna. Beviset skulle vara att vinsterna har minskat i det svenska näringslivet. Men det bevisar ingenting alls, herr Bohman. Om företagen höjer priserna för mycket så att de inte får sälja påverkar det givetvis vinsterna negativt alldeles oberoende av hur kostnaderna har utvecklats. Detta får herr Bohman läsa på en gång till.

Vidare framhöll herr Bohman att den socialdemokratiska politiken egentligen bygger på en snabbare inflation än den borgerliga politiken gör. Alla våra skatteförslag skulle höja priserna så mycket. Herr Bohmans eget konjunkturinstitut har räknat ut att våra förslag tillhoppa höjer konsumentprisindex med endast 0,4 %. Däremot håller de tillbaka 5 miljarder kronor i likviditetspåspädning, vilket kommer att ha betydligt större effekt på inflationen.

Enligt finansplanen skall priserna i år stiga med 6 %. Jag vill då fråga: Vågar herr Bohman i dag stå fast vid den utfästelsen? Är bedömningen för 1977 fortfarande 6 % plus 1 % i skattehöjning? I januari steg priserna med 1,2 %, och jag hyser den misstanken att priserna i februari ökade ungefär lika mycket.

Sedan återstår bara en sak att konstatera, herr talman. Jag tog fel när

jag trodde att herr Bohman hade lärt sig någonting om ekonomi ute på Harpsund. Det har han bevisat i denna debatt.

Nr 82

Onsdagen den
9 mars 1977

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Får jag först säga – jag glömde det i min förra replik – att jag tycker att det är litet trist att herr Feldt, när jag i denna kammare i en allvarlig ekonomisk situation – en situation som i varje fall majoriteten av svenska folket uppfattar såsom allvarlig men tydligen inte en del socialdemokrater – talar om nödvändigheten av gemensamma insatser för att lösa våra problem i framtiden och anser det angeläget att glömma det förflutnas motsättningar och söka komma överens om de åtgärder som framdeles kan behövas, påstår att det är ett "billigt sätt" för herr Bohman att få socialdemokraternas hjälp och stöd för att förklara att man sviker sina vallöften. Vi kan ha olika syn på hur man för en politisk debatt. Jag konstaterar att vi har olika uppfattningar, Kjell-Olof Feldt.

Finansdebatt

Herr Feldt förklarade först att den svenska exporten inte alls går dåligt utan egentligen väldigt bra. Förra året gick den bra och vi räknar med att den skall göra detsamma i år. Men problemet är att den svenska exporten går sämre än andra länders export. När handelsutbytet ute i världen växer, växer den svenska andelen därav mindre än vad andra länders motsvarande andelar gör generellt sett. Detta är en sak. När jag påstår att det inte är de höjda priserna i och för sig utan de ökade kostnaderna, vilka har drivit upp priserna, som är orsaken till vårt försämrade konkurrensläge och våra förlorade marknadsandelar, vidhåller herr Feldt att de höjda priserna är orsaken. När jag framhåller att man i så fall skulle kunna studera detta i vinstutvecklingen, svarar herr Feldt att de svenska företagen på grund av de höga priserna säljer för litet. De ligger på sina varor och bryr sig inte om att sälja. Hur går detta ihop? Å ena sidan säger han att exporten ökar väldigt mycket och å andra sidan att företagen ligger på sina varor och inte bryr sig om att sälja. Om herr Feldt bestämmer sig för vilken väg han vill vandra på, blir det lättare för åhörarna att följa med i debatten.

Om prisutvecklingen blir 6 % i år vet jag inte. Vi har emellertid byggt våra förutsägelser på detta. Och det har även den socialdemokratiska motionen och reservationen gjort. Vi får väl hoppas att vi båda får rätt, och vi kan beklaga om vi båda får fel. Men vi får se hurdan prisutvecklingen blir.

Herr Feldt påstår att den expansiva politik som förts här i Sverige har drivit upp importsiffrorna. Jag har till leda tjatat om att vi här i Sverige i enighet har kommit överens om att vi skall klara sysselsättningen över konjunktursvackan utomlands. Därför har vi här i Sverige drivit en nästan farligt expansiv politik. Detta har vi gjort i samförstånd. Det innebär emellertid inte att man behöver dra upp kostnaderna på det sätt som skett. Men själva politiken har vi varit överens om. Den politiken har vi fortsatt att föra i det läge då vi tyckt att den svenska

exporten inte kunde öka, så att den kunde suga upp den arbetskraft som eljest skulle bli friställd. Men när herr Feldt påstår att det gjordes en *medveten* åtstramning av den ekonomiska politiken förra året, så är det inte sant. Det är helt enkelt en eftertionalisering. Det var då inte alls frågan om att bereda utrymme för ökad export. Exportutvecklingen var faktiskt förra året inte sådan att man behövde skapa ökat utrymme för den. Det är lätt att göra eftertionaliseringar, men sanningen skall ändå fram.

Herr Feldt är utomordentligt tvärsäker, och det är klart att det är lättare att argumentera om man är tvärsäker, för då tycker man åtminstone själv att man har en fast grund att stå på. Jag skall tillåta mig att återge en del saker som herr Feldt sade i sin tidigare roll som statsråd förra året, före valet. I en tidningsintervju gav herr Feldt då uttryck för precis samma tvärsäkerhet. När man ser hur den tvärsäkerheten slog fel kan det finnas anledning att uppmana till försiktighet nu också. Artikeln innehåller mycket intressanta synpunkter, en del som jag kan vara med om och en del som jag tycker illa om. Men jag skall bara läsa upp ett par uttalanden som visar hur svårt det är att spå, hur försiktig man bör vara när man spår och hur stora risker det är med att göra tvärsäkra påståenden.

Artikeln börjar med att herr Feldt säger att konjunkturen under höstens lopp – alltså förra hösten – skulle komma att gå upp alldeles väldigt. Men vad händer, om utvecklingen inte följer regeringens planer, om den snabba uppgången i höst uteblir? undrar intervjuaren. Det vore verkligen allvarligt, medger herr Feldt, "men detta kommer inte att inträffa". Det finns ett risktagande här som kan straffa sig, säger intervjuaren. "Nej, inte den här gången", blir svaret.

Men har vi nu möjlighet att utnyttja en eventuell snabb konjunkturuppgång med det nya konkurrensläge som de stora kostnadsökningarna i Sverige har skapat? "Ja, något nytt konkurrensläge kan man väl inte tala om. I fjol halkade vi alldeles uppenbart tillbaka något, men så fort går det ju inte att ett enda år skulle ha fört ut oss i dricket." Men vi fortsätter att halka efter i år, säger intervjuaren. "Det är väl för tidigt att säga någonting om det ännu", säger herr Feldt. Men kombinationen kostnadsökning och produktivitet gör väl att prognosen blir mycket ogynnsam, jämfört med de stora industriländerna? "Nej, det där betvivlar jag att man kan säga något om. Kostnadsutvecklingen 1975 är inte mycket att orda om. Det är bara att konstatera vad som har hänt. Men något liknande klarar vi inte att upprepa nästa år. Då skulle vi råka i uppenbara svårigheter."

Herr talman! Nu vet jag att visst får vi alla äta upp våra ord. Även jag har tuggat ord så att jag har blivit mätt på det. Jag gör det här citatet bara för att visa hur svårt det är att spå och hur försiktig man bör vara trots att man kan känna sig tvärsäker. Herr Feldt har i dag excellerat

i tvärsäkerhet i det ena avseendet efter det andra. Det ger inte herr Feldt större trovärdighet. Det är min slutsats.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Feldt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Det är nu snart tre månader sedan vi gick in i slutskedet av arbetet med finansplan och budget. Det var framför allt två saker som präglade den budget regeringen arbetade med: dels en hög ambition då det gäller sysselsättning och social trygghet, dels de betydande problem som svensk ekonomi stod inför – låg tillväxt, höga kostnader, stark inflation och besvärliga branschproblem. Vi menade att svensk ekonomi var i ett allvarligt läge och pekade bl. a. på de betydande underskotten i bytesbalansen, på att kostnadsläget i svensk industri under de senaste två åren hade ökat väsentligt mera än i många andra länder, på att produktivitetstillväxten var låg och på att många företag och branscher var i en svår kris.

Vi fick kritik för den beskrivning och den bedömning vi gjorde. Det sades från socialdemokratisk sida att det var en alltför pessimistisk bedömning, en svartmålning, en tillrättalagd beskrivning – läget var i flera avseenden ljusare, och rätt snart under 1977 skulle det bli bättre.

Jag hade varit glad i dag om utvecklingen visat att vi varit för pessimistiska. Vi måste emellertid konstatera att så här långt – de gångna två och en halv månaderna under 1977 – har regeringens bedömning av det samhällsekonomiska läget varit riktig. Vi har besvärliga ekonomiska problem – det bör småningom bli bättre, men det tycks dröja innan någon påtaglig förbättring kommer.

Min bedömning i dag är densamma som i slutet av förra året: Det finns skäl för en försiktig optimism när det gäller svensk ekonomi nu och för kommande år. Visserligen kommer de närmaste månaderna huvudsakligen att innebära problem för ekonomi och sysselsättning, men jag tror att vi under senare delen av det här året kan få en begynnande uppgång som kan ge positiva effekter under nästa år. Det finns emellertid skäl att betona att våra problem inte bara är konjunkturproblem. De är också strukturproblem som kan bli besvärliga under åren framöver, även i ett bättre konjunkturläge. Och då det gäller den offentliga ekonomin finns det starka skäl för oro också för de kommande åren. Vi har i förväg in-tecknat framtida förbättringar, och utrymmet för nya åtgärder är begränsat.

Finansutskottet kom till ungefärligen samma uppfattning som regeringen i sin allmänna ekonomiska bedömning. Man sade att den information som föreligger bekräftar den bild som tecknades i finansplan och budget och underströk att den svenska industrin i början av 1977 generellt sett var i ett besvärligt kostnadsläge samtidigt som flera stora branscher hade problem av mera långsiktig och strukturell natur. Därför

Nr 82

Onsdagen den
9 mars 1977

Finansdebatt

anslöt man sig till de allmänna riktlinjerna för regeringens ekonomiska politik.

Jag noterar med tillfredsställelse att finansutskottet finner regeringens budgetförslag väl avvägt. Huvudlinjen i budgetförslaget har varit att upprätthålla sysselsättning och social trygghet och att samtidigt vidta åtgärder för att stärka näringslivets konkurrenskraft. Naturligtvis skulle jag – och jag förmodar också utskottet – gärna ha sett att såväl budget som bytesbalans hade sett annorlunda ut, att budgeten på en del punkter betydtt ytterligare steg mot att förverkliga väsentliga välfärds mål och förbättra tryggheten för människorna. Men budgetarbetet måste utgå från den vardag vi har att arbeta i – en ekonomi som är präglad just av låg tillväxt, höga kostnader, stark inflation och besvärliga branschproblem.

Nu anser den socialdemokratiska oppositionen att budgetens utgiftsprogram präglas av en otillräcklig kontroll över utgiftsutvecklingen. Ja, i en del avseenden är utgiftsutvecklingen svår att kontrollera. Det finns starka inslag av automatik, av beroende av pris- och löneutvecklingen i statsbudgeten. Det gäller exempelvis folkpensioner och utbildning. Det finns en rad tidigare beslut om flerårsprogram som vi är bundna av och som vi gärna vill förverkliga. Och socialdemokraterna har inte anmält några avvikande uppfattningar då det gäller dessa kostnader.

Vad är det då som socialdemokraterna vill göra i stället när det gäller budgetförslaget? Vad är det för minskningar man vill göra, eftersom man finner utgiftsprogrammet så generöst? Vad är det för andra förändringar som man vill göra? Ja, beträffande utgiftsprogrammet nämns ett tiotal punkter, huvudsakligen avseende jordbrukshuvudtiteln. Man vill, för att nämna några exempel, ge mindre bidrag till kommunala avloppsreningsverk, till byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor och till lån till trädgårdsnäringen. Dessutom räknar man inte med något utrymme för en skatteomläggning 1978, och det är ett nog så intressant besked, och man aviserar att man kommer att ge mindre med pengar till försvaret.

Självfallet kan man alltid diskutera hur stora olika anslag bör vara, och jag vill inte säga att regeringen på alla tusentals punkter gjort den exakt riktiga avvägningen, men de bidrag till en stramare finanspolitik som socialdemokraterna lämnar i sina motioner är inte särskilt imponerande. De ger inte mycket utrymme för att tala om en bättre kontroll över utgiftsutvecklingen.

Detta gäller i synnerhet då man samtidigt föreslår utgiftsökningar på rätt många punkter, avsevärt flera än där man vill minska utgifterna. Det är en del bra saker, fast man erinrar sig ju att liknande kompletterande förslag lagts fram av de nuvarande regeringspartierna under deras oppositionsperiod. Då hette det alltid att det var ansvarslösa överbud. Nu tycks det handla om högeligen ansvarsfulla förslag. Visst kan det finnas skäl att ge mera pengar till kultur och forskning, till studiebidrag, till hälso- och sjukvård, för att nämna några exempel, men då bör man tala tyst om att man vill ha en stramare utgiftskontroll. Nej, erkänn i stället som det är: oppositionen godkänner i allt väsentligt regeringens utgifts-

program. På några punkter vill man ha litet mindre, på rätt många punkter vill man ha litet mera. Men vi tycks vara överens om 99 % av utgiftsposterna. Man kan få skillnaderna att verka större, om man har anlag för oratoriska prestationer, men då man efter fullgjord prestation åter närmar sig verkligheten kvarstår faktum: oppositionen är med på de allra flesta av utgifterna. Kanske blir det t. o. m. så då vi summerar vårriksdagens arbete att oppositionens lista över nya utgifter kommer att bli tämligen lång.

Så till oppositionsförslagen om inkomstökningar. En del ligger rätt nära de förslag som regeringen själv lagt fram. Några av förslagen vill vi inte gå med på. Vi vill inte, och finansutskottet har samma mening, ytterligare öka företagens kostnader och därmed försvaga det svenska näringslivets konkurrenskraft. Vi anser inte att det är en ansvarsfull ekonomisk politik att för 1977 sträcka sig längre när det gäller skatte- och avgiftsökningar än vi redan har gjort, dvs. till omkring 4 % höjning av avgifterna, och för 1978, såvitt vi nu kan bedöma, till omkring 2 % i nya avgifter. Att då i detta läge om några veckor i stora delar av landet höja avgifterna med ytterligare 4 % kan inte vara särskilt klok politik. Det skulle självfallet se mera tilltalande ut om budgetsaldot vore några miljarder lägre, men om priset är ökad arbetslöshet och minskad export, då är det inte längre tilltalande och vi vill inte betala det priset.

Låt mig ge ett besked till Kjell-Olof Feldt, som känner sig oroad över vilken budget han har att arbeta med. Herr Feldt har i januari fått en budget att ta ställning till. Den har på sedvanligt sätt kompletterats med några ytterligare propositioner. Flera kommer för budgetåret 1977/78. Budgetförslaget är under behandling i utskott och kammare. Det är, som finansutskottet säger, ett väl avvägt förslag.

Låt mig betona en punkt i finansutskottets betänkande, och jag gör det med hänsyn till oppositionens många ytterligare utgiftsförslag. Finansutskottet säger att någon allmän utgiftsexpansion vid riksdagens behandling av budgetförslaget inte bör ske. Något motsvarande uttalande har jag icke kunnat finna i den socialdemokratiska reservationen vid utskottets betänkande.

Jag noterar att oppositionen finner att den allmänna bilden av den nya regeringens skattepolitik inger oro. Man menar att den riktar sig mot personer med lägre inkomster och konsumenter och gynnar personer med höga inkomster, egenföretagare och företag.

Detta är nu inte en sann beskrivning av regeringens skattepolitik. Det som inger oro är att den politiska hederligheten är så ringa att man vill ge människorna en så falsk bild.

Vad som hänt är följande.

Regeringen och riksdagsmajoriteten har beslutat att för 1977 sänka den statliga inkomstskatten och göra det på ett något annorlunda sätt än socialdemokraterna tänkte sig, så att de allra flesta heltidsarbetande fick en något större sänkning av sin statliga skatt. Det var en reform som kan bidra till att dämpa inflationen och underlätta avtalsrörelsen

och därmed vara till fördel för såväl löntagare som företagare.

Regeringen och riksdagsmajoriteten har beslutat att höja företagens socialförsäkringsavgift med 1 1/2 % – dvs. endast hälften av vad socialdemokratin tänkte sig – och det var till fördel för löntagare, företagare och kommuner.

Vidare har regeringen och riksdagsmajoriteten beslutat om ändringar i den faktiska sambeskattningen och beskattningen av fåmansföretag, så att beskattningen blir lika oavsett företagsform och så att medhjälpande make, i praktiken mestadels kvinnor, inte diskrimineras. Det är en rättvisefråga och den motsvarar krav som både löntagare och företagare kan ställa.

Regeringen har lagt fram förslag om vissa ändringar av den indirekta beskattningen. De är delvis av traditionellt slag: Vi justerar skattesatserna på alkohol och tobak i takt med den allmänna prisutvecklingen. Jag tror att det finns rätt goda skäl att göra det, och även om somliga i inköps- och konsumtionsögonblicket kan ha andra meningar så tror jag att de flesta löntagare och företagare menar att det är ett rätt rimligt förslag. Likaså tycker jag det är rätt rimligt att justera både elskatt och bilskatt. Det är förslag som får effekter för alla grupper, men mindre negativa effekter än andra alternativa förslag som har lagts fram i riksdagen.

Slutligen till förslaget om inflationsskydd i skattesystemet. Det är kanske en fördel att vänta med bedömningen tills det finns något förslag. Det gör det inte ännu. Först skall skatteutredningen lägga fram sitt förslag, sedan kommer det att granskas i en offentlig debatt, och senare under året kan det bli dags för regering och riksdag att ta ställning.

Det finns emellertid anledning att redan nu slå fast ett par saker, eftersom debatten är så full av missförstånd eller – mer uppriktigt sagt – försök att ge en falsk bild av vad det handlar om. Vi har sett en del tabeller i tidningarna om hur stora skattesänkningarna kommer att bli i olika inkomstkikt om man skulle indexreglera skatteskalorna. Men ett inflationsskydd innebär ingen skattesänkning. Statsskatten kommer inte att sänkas med en enda krona bara därför att man indexreglerar skatteskalorna. Vad som händer är att skatten inte automatiskt höjs i takt med inflationen, att människor inte får högre inkomstskatt och marginalskatt på rena inflationspengar. Det är djupt ohederligt att ge intryck av att man sänker skatten, att man skulle förändra den fördelningspolitiska målsättningen, att man skulle ge större förmåner åt vissa grupper än åt andra.

Tabellerna kan visa hur mycket skatten skulle höjas om man inte gjorde några förändringar av skattetabellerna. Sådana förändringar har vi dock gjort varje år utom ett under 1970-talet. Nu tycks visserligen socialdemokraterna räkna med att det inte skall bli någon skatteomläggning för 1978, och därför borde tabellerna rätteligen rubriceras: Så här mycket vill socialdemokraterna höja din skatt 1978, ty det är vad det handlar om.

Men den nuvarande regeringen är klar över att 1977 års tabeller inte kan användas för 1978, och när vi fått skatteutredningens förslag och lyssnat på debatten kring det förslaget, kommer vi att i god tid tala om hur vi vill att 1978 års skatter skall se ut. En sak är klar: Vi kommer inte att använda några falska varubeteckningar för vårt förslag. Inflationsskydd är bara ett sätt att undvika automatiska skattehöjningar – det är inte någon skattesänkning. Vad som har hänt under alla de gångna åren med socialdemokratisk skattepolitik är att inflationen för varje år automatiskt har fått höja skatten.

Det finns några avgörande skillnader mellan den nuvarande och den tidigare regeringens skattepolitik. Låt mig peka på fyra:

1. Vi nöjer oss inte med årliga skatteprovisorer. Vi vill få fram ett skattesystem som håller under flera år.

2. Vi vill slutföra ett utredningsarbete som pågått sedan 1970-talets början. Därför har vi sagt till skatteutredningarna att de senast i november i år skall redovisa sina förslag.

3. Vi vill sänka marginalsatserna för att undvika att skatten driver på inflationen och försvårar avtalsrörelserna.

4. Vi vill ha ett enklare och mera rättvist skattesystem.

Om detta är en målinriktning som inger socialdemokraterna oro – nåväl, då må man vara oroad! Men det är inte en skattepolitik som riktar sig mot vissa grupper eller ger speciella fördelar till vissa grupper, utan det är en *skattepolitik för hela folket*.

Herr STRÄNG (s):

Herr talman! Jag satt och lyssnade till herr Mundebos mycket lugna och stillsamma inlägg. Det var ju inte precis någonting som animerade till några svaromål i fråna tongångar, så jag skall avstå från sådana.

Jag vill emellertid säga att socialdemokratin självfallet kommer att ha ett alternativ till herr Mundebos indexreglering av skatteskalen under 1978. Det alternativet kommer att skilja sig från herr Mundebos indexreglering genom att ha en annan, väsentligt riktigare och klarare fördelningspolitisk profil än vad den automatiskt verkande indexskatterevisionen kan ha.

När sedan herr Mundebo säger att då han ser på socialdemokratins alternativa budgetförslag kommer han fram till att det just inte är några prutningar i avseende på utgifterna, kan jag hålla honom räkning för detta och instämma i att så är det väl i stort sett, men det är ju en helt annan inkomstsida han möter. Slutsatsen, att det behövs en väsentlig uppstramning av budgetpolitiken, är självfallet det väsentliga.

Jag tänkte, herr talman, i det här inlägget ägna mig åt de allmän-ekonomiska frågor som herr Bohman har ägnat sig åt såsom representant för regeringsbanken. Jag är litet ledsen över att jag inte ser honom här nu, även om jag kan förstå att han efter förmiddagens långa och prövande debatt kan behöva stärka sig i restaurangen ett tag. Vi får förhoppningsvis räkna med att han så småningom skall visa sig här igen.

Min gamle far var rätt intresserad av att läsa historia, och det hände ibland när jag var en liten pojke att han citerade några satser för mig som han tyckte var intressanta. En av dem löd så här:

”Medan jag var herre till Fågelvik,

Då var jag både mäktig och rik,

Men sedan jag blev kung över Svea land,

Så vart jag en arm och olycklig man.”

Mina historiska forskningar har inte tillåtit mig att närmare gå in på var detta hör hemma. Men jag kom att tänka på det när jag satt och avlyssnade herr Bohman – hans ställning när socialdemokratin satt i regeringen och han hade den lyckliga funktionen att vara i opposition, och hans ställning nu när han sitter i regeringen och skall ta ansvar.

Herr Bohman brukade under den gamla goda tiden börja sina inlägg ungefär som i följande citat från den 4 februari 1976:

”Det land vi lever i – Sverige – är ett bra land. Dess ekonomi är i grunden god. Vi har naturtillgångar som flertalet andra länder saknar. Vi har ett näringsliv byggt på skickliga företagare, tekniker och löntagare. Ett näringsliv som genom sina framgångar på världsmarknaden givit oss vår höga materiella standard. --- Begreppet 'den svenska modellen' har varit ett hedersord, använt för att beteckna en nation med förmåga att arbeta och att brygga över motsättningar, med en lugn arbetsmarknad och med ett ömsesidigt förtroende mellan myndigheter och enskilda medborgare, med andra ord: en blandekonomi i ordets allra bästa bemärkelse.”

Ja, så kunde man skildra läget på den gamla goda tiden när socialdemokratin regerade det här landet och Gunnar Sträng hade ansvaret för finanserna.

Nu har vi ju hört någonting helt annat här i dag. Det har inte varit någon som helst hejd och botten på eländet. Jag har en känsla av att kammarens övriga ledamöter fick ungefär samma allmänna intryck som jag av herr Bohmans olika inlägg – att nu gäller det att förvillla begreppen, eftersom det är som det är och vi inte vågar göra någonting. Det är den där gamla goda regeln att om den skyldige springer först i ledet och ropar ”Tag fast tjuven!” så har han en viss chans att klara sig.

Här angriper man den gamla regeringen för att företagen har släppt fram för stora löneökningar på arbetsmarknaden. Jag kommer tillbaka till detta litet längre fram, herr talman, men jag vill bara inledningsvis säga: Skall vi inte ha friheten för företagen i det här landet att tillsammans med löntagarna bestämma hur löneutvecklingen skall vara? Om man inte skall ha den friheten, då bjuder ju helt enkelt konsekvensen att det är någon annan som skall ta hand om verksamheten än den fria företagsamheten.

Nu skall jag emellertid börja med att säga någonting som jag tycker herr Bohman har ett behov av att lyssna på. Även den mörkaste dag brukar ju ta slut. Även om det är aldrig så mycket moln på himlen, kan det ibland hända att solen lyser igenom. Jag hälsar herr Bohman välkommen i bänken; jag är mycket glad över att han finns här nu.

När jag läste finansutskottets betänkande tyckte jag mig finna en viss tillnyktring i den ekonomiska debatten i förhållande till vad som presenterades i finansplanen vid årets början. Det är naturligtvis – utan att jag är stygg mot herr Bohman – på det sättet att finansutskottets borgerliga majoritet har reagerat mot herr Bohmans ensidighet i presentationen av orsakerna till bl. a. kostnadsstegringen i landet.

Finansplanens ledande motiv innebar att herr Bohman genom jämförelser mellan vårt land och Västtyskland ständigt kom tillbaka till en stark kritik mot löneutvecklingen i vårt land och ständigt vinkade med pekpinnen mot löntagarorganisationerna. Där lades ansvaret för de tappade marknadsandelarna och den relativa tillbakagång för den svenska exporten som man beskrev.

Detta har varit föremål för en så utförlig argumentation under dagens debatt att jag i stort sett mycket snabbt kan gå förbi det och inskränka mig till det enkla konstaterandet att om man ser på exporten under åren 1975 och 1976 och bara håller sig till den marknad som OECD-nationerna omsluter, så finner man att det är två nationer som har ökat sina marknadsandelar. Den ena nationen är Japan, som har gjort det på ett alldeles övertygande sätt, och den andra är USA. Logiken bjuder att man gör det konstaterandet att om två nationer ökar sina marknadsandelar, så måste de övriga tolv nationerna tappa marknadsandelar. Det är ett öde, således, som inte ens Västtyskland har undgått. Västtyskland tillika med Sverige har tappat marknadsandelar i den sålunda redovisade världshandeln under de två senaste åren.

Det kan ibland vara intressant att läsa vad en person säger som dels är mycket sakkunnig, dels står vid sidan om de direkta politiska drabbningarna, och jag skall citera Exportrådets verkställande direktör som i ett uttalande i Dagens Industri i slutet av december sade följande:

”En blick på utvecklingen sedan 1973 visar att bara Japan av i-länderna lyckats behålla sina marknadsandelar i övriga i-länder. OECD-ländernas exportandel av världshandeln har sjunkit från 75 till 70 procent. Sveriges ställning är alltså inte unik.

I handelsutbytet med icke OECD-länder ligger Sverige bra till. Fr o m 1973 t o m juni 1976 har den svenska exporten till Afrika (värdemässigt) ökat 35 procent mer än för OECD-länderna i snitt.

För Fjärran Östern är motsvarande siffra 20 procent” – vi ligger 20 % bättre – ”och för Mellersta Östern 60 procent. Bara i exporten till Latinamerika har Sverige lyckats – – – sämre än OECD-medeltalet.” Där ligger vi 10 % under medeltalet för OECD-länderna.

”Det är glädjande”, fortsätter han, ”att vi håller oss så väl framme i nya expansiva köpstarka länder som Opec-staterna. Och vi bör vara klara över att vår exportstagnation till i-länderna till stor del beror på de neddragna investeringar som är en följd av lågkonjunkturen i världen.”

Allting talar för att vi har en uppgående konjunktur – därom har vi varit eniga i debatten här i dag. Den senaste broschyren från Handelsbankens ekonomiska avdelning, daterad i februari 1977, har rubriken

”Världskonjunkturen åter på väg uppåt”. Följaktligen skall det finnas en rimlig chans att den nuvarande situationen är övergående.

I reservationen till finansutskottets betänkande och i den tidigare debatten här i dag har vidare klarlagts att vårt land under de första fyra åren på 1970-talet i en relativ beräkning av lönekostnad per producerad enhet ligger lägre än det vägda genomsnittet för 13 konkurrentländer. Kjell-Olof Feldt har redovisat detta tidigare här i dag.

Jag kunde häromdagen ta del av en liknande statistik gjord av USA:s arbetsmarknadsdepartement som också visar samma, för herr Bohman kanske litet överraskande resultat. Under 1970-talet har man haft en ökad kostnad per producerad enhet inom industrin – och det är ju det som är det avgörande; där väger man in både lönestegringen och produktivitetsutvecklingen – som för Sverige ligger på 15 %, och det är lägre än genomsnittet för Västeuropa under samma tid.

Tillåt mig vidare att konstatera att den svenska industrin ju ändå har ansvaret för hur man fixerar sina priser. Det redovisas i reservationen I till finansutskottets betänkande att man har trampat i väg – naturligtvis beroende på att man har känt sig rätt säker i utgångsläget. Den likvida situationen har varit god. Man har inte varit i samma behov som t. ex. vissa andra nationers exportörer av att till varje pris se till att pengarna rinner in. Man har då kunnat sitta och hålla på sin export litet längre i förväntan om att priserna skall stiga. På det sättet tappar man marknadsandelar i statistiken och dessutom – som det har sagts ifrån i reservationen – får man en utveckling där de ensidigt fixerade exportpriserna ligger väsentligt högre än bl. a. arbetskostnadsutvecklingen.

Jag ägnar mig litet grand åt det här därför att herr Bohman startade årets ekonomiska debatt med, det menar jag, en alldeles orimligt ensidig presentation av något som är väsentligt mer komplicerat än han antyder. Det har heller inte sagts någonting i den allmänna diskussionen om vad som har skett på andra områden. Det händer emellertid att det finns folk som har behov av att se hur det är just på de andra områdena. Jag klippte ur en bit ur en av våra dagstidningar – ett referat av ett anförande av TCO-chefen, som han höll för litet sedan. Det han där säger är värt att återge. Jag skall läsa upp referatet:

Skogen dyrare. Att det inte är lönerna utan andra faktorer som påverkar prisbildningen illustrerade han med skogspriserna. Från 1972–1976 steg priset på skog på rot med 190 %. Bara under de fem sista månaderna 1976 steg priset med 20 %. – Han har faktiskt varit litet försiktig när han säger detta. – Det är en prisstegring innan avverkning skett och några lönekostnader tillkommer, påpekar han. Han säger att anständigheten bjuder att man i den aktuella debatten även lämnar sådana upplysningar om vår ekonomi. Bodström går även vidare och säger att priserna på massa steg med 116 % under fyraårsperioden och träpriserna med 112 %. – Han angav, som jag tidigare sade, en väsentligt lägre stegring för lönekostnaderna. – Gör man ytterligare ett steg i förädlingsledet och ser på priserna på papper inkl. träfiberplattor under den här fyra-

årsperioden hamnar man på i runt tal 90 %. Prisstegringen på skogsprodukter har genomgående varit hög, säger Bodström. Men det intressanta är att prisstegringen sjunker i varje bearbetningsled, dvs. efter hand som arbetskraften i ökad utsträckning har tagits i anspråk för produktionsprocessen sjunker priserna på den färdiga produkten.

Det är en både intelligent och riktig observation som TCO-chefen gör, och det skulle se bra ut om regeringen i sina allmänna framträdanden ägnade ett visst intresse åt den.

I ett referat i pressen, daterat måndagen den 7 mars, återges en TT-intervju med Jernkontorets verkställande direktör. Han gör där ett intressant uttalande i samband med den så hårt drabbade stålindustrins krisläge. Det är den del av svensk industri som kanske varit mest utsatt. Han säger där:

Under åren 1974 och 1975 – man har inte statistiken för 1976 – ökade den svenska stålindustrins kostnader med ungefär totalt 60 %. Lönkostnaderna steg med 55, materialkostnaderna med 60, energikostnaden steg med 100 %.

Den här nyanserade bilden av kostnadsutvecklingen inom en speciellt utsatt industri är, menar jag, värd att uppmärksammas i den aktuella kostnads- och lönedebatten.

Jag skulle ytterligare vilja understryka ett känt faktum. Våra stora svenska företag är i mycket stor utsträckning också multinationella. Man har således vissa möjligheter att avläsa jämförande vinstresultat med avseende på var företagen har sina anläggningar. Jag avslöjar inga hemligheter om jag tillåter mig att säga att LM Ericssons engagemang i Brasilien, där man i varje fall inte kan klaga på höga löner, under senare år sannoligen inte har inneburit något tillskott till företagets totala vinster. Jag kan göra samma omdöme om Volvos engagemang i Holland, om Stabs fabriker, som man nu håller på att avveckla, i Västtyskland – detta land som herr Bohman brukar sätta upp som rättesnöre för oss – och om SKF:s engagemang i Italien och Spanien.

Det är inte så enkelt som man gör det när man säger: Här är lönerna höga; följaktligen är vi i en trängd situation. I ett ekonomiskt allmänt prövande läge för världen är frågorna mycket mera nyanserade. – Med detta har jag velat säga: För ned lönefaktorns roll till det plan där den egentligen hör hemma!

Skattepolitiken spelar naturligtvis en roll. Det är ett internationellt erkänt faktum – detta har jag sagt tidigare – att företagsbeskattningen i vårt land vid en internationell jämförelse framstår såsom en favör. Kapitalkostnaden är en annan kostnadsfaktor. Tidigare var det – och jag kan nog säga att det är det än i dag – en favör räntemässigt och kostnadsmässigt att få låna på den svenska kapitalmarknaden. Det är ingen tvekan om att den tekniska utvecklingen är mycket avancerad och rationaliseringsgraden mycket hög i vårt land, vilket också herr Bohman brukar säga när han är på gott humör och skryter över den svenska industrin.

Det löneläge vi har är ett resultat av två parter fria förhandlingar. De delar ansvaret, i den mån man vill göra gällande att vi dras med speciella besvärligheter på grund av arbetslönerna. Jag har inledningsvis utvecklat dessa tankegångar, därför att regeringsrepresentanternas flit och möda när det gäller att tala om de höga arbetslönerna i praktiken tycks ha skärpt motsättningarna och i långa stycken komplicerat avtalsrörelsen. Herr Bohmans anslag i finansplanen och i hans offentliga framträdanden har uppfattats såsom en mobilisering för Svenska arbetsgivareföreningens räkning. Detta gäller framför allt hans utmätande av ett löneutrymme. Jag vill inte säga att det var 5 %, för när herr Bohman hade diskonterat vad som gick åt till socialavgifter och viss löneglidning fick han, vill jag minnas, 2 % över till den kollektiva avtalsförhandlingen.

Jag vill i sanningens intresse erkänna att herr Bohman så småningom försökt orientera sig över på, skall vi säga, litet mer fast mark. För inte så länge sedan gjorde han ett framträdande i Sveriges television. Jag råkade vara hemma på kvällen och lyssnade då självfallet med stort intresse. I detta framträdande höjde han sitt bud ovanför de 2 procenten. Resultatet blev en irriterad kommentar från Svenska arbetsgivareföreningens direktör. Han tog omedelbart herr Bohman i öronen.

Herr Bohman har nu i sina lönepolitiska utspel på kort tid lyckats irritera båda parterna. Det ger visserligen ett allmänt intryck av neutralitet och objektivitet med avseende på lönerörelsen och avtalsrörelsen, men det hjälper inte fram en uppgörelse mellan parterna, en uppgörelse som vi måste få fram både i samhällets och i parternas intresse.

Jag har sagt det här för att ge herr Bohman en chans att i sitt inlägg ta avstånd från det mesta av vad han har sagt och kanske pacificera en del av den irritation som nu råder på båda håll på Blasieholmen.

Hur förhandlingarna än går har regeringen genom, jag vågar säga, en slapp finans- och budgetpolitik och en omotiverad generositet i fråga om skattesänkningar skapat stora problem för nationens ekonomiska framtid. Försöken att leva upp till alla sina oansvariga löften på skattepolitikens område ser jag som allvarliga missgrepp i dagens ekonomiska situation. Även om konjunkturuppgången går långsamt är den ändå ett faktum hos alla ekonomiska bedömare. Det understryks också i utskottets betänkande. I det läget krävs en finanspolitisk uppstramning, en omsorg om utgiftspolitiken, en budgetbalans eller ett rimligt underskott i statsverksbudgeten, allt det som vi har saknat i den nya regeringens handläggning.

Vid regeringsskiftet i september månad 1976 hade vi bakom oss ett budgetår med ett statligt upplåningsbehov som understeg 4 miljarder kronor. Man kan således inte klaga på finanspolitikens styrka under det senast passerade budgetåret. Från oktober 1976 – det var då som den nya regeringen i praktiken tog över ansvaret för nationens ekonomi – kan man också göra en beräkning, i detta fall 12 månader tillbaka, oktober 1975–oktober 1976. Det underskott vi hade i statsverksbudgeten understeg 6 miljarder kronor. Flyttar jag mig ännu en bit framåt till årsskiftet

1976-1977 kan jag konstatera att kalenderåret 1976 visade ett budgetunderskott som understeg 7 miljarder kronor. För 1977 annonserar nu budgetministern att underskottet kommer att ligga på i runt tal 16 miljarder kronor – jag tror att han får lägga på någon miljard eller ett par miljarder. Det är en enorm skillnad.

Fram till årsskiftet hade den nya regeringens politik inte påverkat nationens starka statsfinanser. Men under hösten tog riksdagen på regeringens förslag ett beslut om en skattereform som försvagade statsfinanserna med 3,5 miljarder kronor. Samhällsekonomiskt innebar det en direkt påspädning av konsumtionen innevarande år, vilket sett i samband med vår handels- och bytesbalans går tvärt emot sunt förnuft i finanspolitiken. Den budget som sedermera presenterades bättrar på underskottet, som nu för detta kalenderår, som jag nyss erinrade om, är uppe i denna enorma underbalansering på 16, kanske 18 miljarder kronor.

En så snabb likvidisering av den svenska ekonomin och en så kraftig efterfrågeökning i nationen som man här bygger upp från ett år till ett annat har vi inte upplevt tidigare. Och vi upplever den i en situation där det inte finns någon ekonomiskt godtagbar motivering för utvecklingen.

Nu har jag lagt märke till att man säger, och man har även gjort det här i dag, att det där är egentligen den gamle finansministerns fel – för det innevarande budgetåret upprättade han budgeten och lade fram den för riksdagen. Nu känner var och en i denna kammare och anorstädes till att man går inte ut med vare sig budgetpolitik eller ekonomisk politik i allmänhet med så låsta skot att man inte är beredd att justera med hänsyn till de förändrade förutsättningarna. Under min tid som finansminister försökte man avläsa utvecklingen även under budgetåret. Och krävdes det ingripanden, så gjorde man ingripanden – jag skall erinra om det längre fram. Man måste vara aktuell med den ekonomiska utvecklingen, alldeles bortsett från vad man tidigare har trott och prognostiserat. Och har den här regeringen inte lärt sig detta, så lyssna nu på vad en gammal erfaren finansminister säger. Det är absolut nödvändigt att man har den beredskapen.

Den svaga finanspolitiken återspeglas i handelsbalansen och naturligtvis i sista hand också i bytesbalansen. Följer man handelsbalansens siffror månad för månad – det blir mycket siffror det här, men jag tycker inte att jag kan låta bli att referera dem – ger de uttryck för en viss överkonsumtion i den egna ekonomin, det är jag beredd att säga. Men den var relativt obetydlig – den var i varje fall inte så upprörande och oroande – under de tre första kvartalen 1976, dvs. så länge socialdemokratin satt i kanslihuset. Det oroande omslaget daterar sig från de tre sista månaderna under fjolåret och fortsätter så långt det nu kan avläsas hela det innevarande året. Vi har således under de tre sista månaderna i fjol och under januari i år dragit på oss ett underskott på i medeltal 1 miljard kronor varje månad. Det är 4 miljarder som vi har försämrat handelsbalansen med sedan herrarna satte sig i kanslihuset. Man behöver inte

sitta med armarna i kors och säga: Det här var ju tråkigt, men det ligger hos riksdagen ett budgetförslag, och det kan man inte röra vid. Visst kan man det; man är tvingad att ingripa om utvecklingen går andra vägar än man förutsatt.

Det behöver inte innebära att man är en olyckskorp om man nu säger att det finns definitiva tecken på att vi är ur balans. I den utvecklingen borde en uppstramning av finanspolitiken ha ägt rum för länge sedan. Vad vi har anledning att vänta på är att den här sanningen blir uppenbar för regeringen. Låt oss inte behöva konstatera att för sent skall syndarn vakna.

Ett annat oroande inslag i den pågående utvecklingen är den ständigt fortskridande prisstegringen. Under den lyckliga tiden – herr Bohmans lyckliga tid då han var i opposition och kunde resa omkring och hålla stora, eldande föredrag och skälla på den socialdemokratiska regeringen – ställde herr Bohman alltid en rad krav. Ett av de populära kraven var att vi måste ha en plan för bekämpande av inflationen – det var herr Bohmans vers när han var i opposition. Nu har han alla möjligheter att utarbeta denna plan för bekämpande av inflationen, och de möjligheterna har han haft under de senaste fem månaderna. Händer det nu ingenting i uppstramande syfte, är jag rädd för att vi riskerar – det låter illa det här – tvåsiffriga tal för inflationen under 1977. Under perioden oktober 1976 t. o. m. januari 1977 – jag envisas med att redovisa den tid då den borgerliga regeringen har haft ansvaret – har inflations-takten varit i medeltal en procent i månaden. En sådan utveckling skapar dessutom ett speciellt problem med tanke på det skatteprovisorium för år 1978 som enligt officiella meddelanden skall ha karaktären av en indexreglerad skattejustering. Denna skall baseras på prisutvecklingen under 1977. Regeringen har lovat att genomföra en sådan justering, såvida nu inte det sunda förnuftet inför den hårda verkligheten korrigerar det beslut som ni enligt de officiella uttalandena skall fatta. Jag skulle önska att ni här kommer på andra tankar. I och för sig är det naturligtvis vansinnigt att en hög inflation under 1977 – om vi nu får en sådan – skall vara avgörande för den skattepolitik som skall föras under 1978. Om man har några anspråk på skattepolitikens funktion i konjunkturpolitiken är ju hela systemet så tokigt som det möjligen kan vara.

Jag har tidigare gjort mig till tolk för uppfattningen att en slik indexskattesänkning dränerar statskassan med 3,5 miljarder vid en åtta-procentig prisstegring. Och trampar man nu på i den takt som man haft under de senaste fyra månaderna, räcker det inte med 3,5 miljarder, utan då blir det väl någonting mellan 4 och 5 miljarder, en siffra som spelat roll under debatten tidigare i dag.

Den andra sidan av problemet är att dessa 4 à 5 miljarder går in som ett direkt stimulanspåslag på den privata konsumtionen under 1978. De går in på ett orättvist sätt – det finns ingenting av rimlig fördelningsprofil i det hela. I en trolig situation med en klar förbättring av konjunkturen och med vårt eget ekonomiska problem knutet till det förhållandet att

vi exporterar för litet och importerar för mycket, är det självklart att en slik finans- och skattepolitik ligger alldeles på tvärs mot vad det sunnda förnuftet säger.

Jag måste bekänna att jag här ställer mig frågande, för att inte säga absolut oförstående. Jag är medveten om att den borgerliga regeringen ändå skaffat sig en del intelligenta medarbetare – jag har ju varit med och lärt upp en del av dem – som bör kunna reda ut problemen för resp. statsråd och tala om vart vi är på väg. Jag kan då bara hoppas på att herr Bohman och övriga ledamöter av regeringen lyssnar på deras goda råd.

Vi ingrep 1970 på ett ganska brutalt sätt. Vi hade då en situation som inte var lika allvarlig som den vi har i dag – det håller jag med herr Bohman om – men den var tillräckligt allvarlig för att man skulle ingripa. Vi gick ut med en hård kreditåtstramning. När riksdagen samlades på hösten 1970 lade jag fram ett förslag om höjning av den indirekta beskattningen: momens höjdes just för att klara det övertryck i vår egen efterfrågan, som måste dämpas för att vi skulle komma till rätta med den bytesbalanssituation som vi då såg i ögonen.

Riksdagen tog det här beslutet i december 1970, och det var riktigt vid det tillfället. Löntagarna visste vad det var fråga om och vad de hade att rätta sig efter i de löneförhandlingar de satt i. Det gällde att veta förutsättningarna för det nya avtal som skulle träda i kraft på nyåret 1971.

Eftersom frälsarkransen skall rädda den som är i sjönöd, tryggar sig nu regeringen till en mycket stor statlig upplåning. Under de 44 år som socialdemokratin regerade skaffade sig staten som sådan, dvs. kronan, en utlandsskuld på 150 milj. kr. Efter fem månaders borgerlig regering har den nu ökat med 4 250 milj. kr. Men vad värre är, det är mycket som talar för att det inte är slut med detta. Nu gör herr Bohman, och jag föreställer mig också hans kolleger, en dygd av nödvändigheten och prisar sig själva för detta nya inslag i utlandsupplåningen, som innebär att staten själv vänder sig till bankirerna ute i den stora världen och ber om hjälp i nöden.

Vi har haft åtskilliga debatter i kammaren om det här. De senaste dagarnas pressdebatt ger mig anledning att återkomma till ämnet. Den utlandsupplåning som vi hittills har tagit upp har näringslivet som låntagare till 90 % – rederier, varv och industriföretag. Den kommunala utlandsupplåningen uppgår till mindre än 10 % av vad vi hittills har lånat. Det rör sig om ca 8 %. Det innebär i praktiken att pengarna praktiskt taget helt har använts för investeringar som i sin tur ökar produktionen och naturligtvis så småningom kommer att betala både ränta och amorteringar samt förhoppningsvis ge vinst. Bakom varje privat företags låneengagemang – om de lånar utomlands – bör rimligtvis ligga en förnuftig företagskalkyl som slutar på plussidan, då i annat fall låneupptagandet icke realiseras. Att det nu har realiserats är en verifikation på att man bedömer att de lånade pengarna skall klara kapitalkostnaderna och ge vinst.

Annorlunda är det när den offentliga sektorn går ut och lånar pengar. Jag är införstådd med att man kan ha bekymmer för kommunerna och den utlandsupplåning som de har tagit på sig. Men den är ju ändå väldigt begränsad. Om jag skall tro herr Bohman skall den väl inte behöva ökas under 1977. Herr Bohman serverar ju i sin finansplan en prognos som innebär att vi har ett plus i den totala kommunala finansiella ekonomin på bortåt 3.7 miljarder kronor. Enligt min mening tror han litet för mycket på det här. Så mycket bättre är det i varje fall att man inte nämnvärt skall behöva bygga på den kommunala upplåningen utomlands.

Det nya i den här situationen är att det är staten som går ut och lånar de stora beloppen. 4,25 miljarder kronor i första omgången är sannoligen inte småpengar. Upplåningen är en logisk följd av att budgetministern inte kan täcka sitt utgiftsbehov på vår egen svenska kapitalmarknad utan att göra intrång på andra seriösa områden – bostadsbyggandets finansiering, företagens och kommunernas behov av att låna här hemma etc.

Upplåningen är vidare en följd av att vår export inte räcker till för att klara våra åtaganden i form av betalning för importen, underskott i turistbalansen och engagemang för u-länderna, för att nämna några av de större posterna på tjänstesidan. Jag tror att var och en är på det klara med att vi inte kan basera den svenska budgetpolitiken i vid bemärkelse på en upplåningspolitik av denna omfattning. Ett underskott på 16–18 miljarder kronor i budgeten och ett underskott i våra affärer med omvärlden på minst samma belopp eller 18–20 miljarder kronor är ett avskräckande perspektiv. I reservationen till utskottets betänkande har man uppskattat kapitalkostnaden på denna utlandsupplåning, räntor och amorteringar, till den upplåning vi har tagit t. o. m. utgången av 1977 till 10 miljarder. Den framlagda budgeten innebär för 1977 i stort sett en fördubbling av vad nationen i övrigt har tagit upp på utlands-lånemarknaden.

Vi får här en kapitalkostnad på över 10 miljarder kronor fr. o. m. 1978. Den summan stiger ytterligare då nya lån tas upp 1978 och därefter. Det mesta talar för att den nuvarande politiken förs så att detta blir fallet. Om ingenting händer får vi dras med dessa lån såsom en kvarnsten kring nationens hals. Att bli av med den – om länepolitiken fortsätter – förutsätter ju en industri- och exportexpansion som inte är av denna världen och inte ligger inom de realistiska möjligheternas gränser.

Utän att vara bunden vid gamla fördomar om det felaktiga i att låna till driftsutgifter – det kan man göra övergångsvis – vill jag ändå konstatera att det finns en gräns för hur långt staten kan gå i detta avseende. Vi känner väl till hur hårt bunden man är i framtida budgetarbeten när det gäller de stora utgiftsposterna. Jag har personligen en otäck känsla av att regeringen saknar kraft och förmåga att bringa ned detta enorma underskott i statsutgifterna till rimlig nivå. Ni trodde på det när ni var i opposition. Med lottens hjälp drev ni igenom den stora besparingsutredningen. Lojal som jag självfallet skulle vara mot riksdagsbeslutet

skrev jag direktiv och tillsatte utredningen. Utan några begränsningar hade den möjligheter att gå över hela fältet. I dag vet vi att den utredningen är begravd sju famnar under jord. Svanesången över denna besparingsutredning är sjungen utifrån utgångspunkten att verkligheten är den bästa läromästaren.

Den balans i utrikeshandeln som vi måste åstadkomma måste naturligtvis baseras på en begränsning av den konsumtion som i dag snedvrider våra utlandsaffärer. Att i den situationen fortsätta med skattepolitiska stimulanser av karaktären höstens skattepaket och redan nu binda sig för en indexreglering av skatteskalorna 1978 – i båda fallen utan att anvisa några kompletterande inkomstkällor för statskassan – är någonting som helt enkelt inte går ihop med den ekonomiska situation som jag ändå tyckte att herr Bohman hade vissa uppfattningar om när han beskrev hur illa det var.

Herr Bohman med kolleger tog över en ekonomi – jag har redovisat det tidigare med siffror – som i sak innebar att vår nationella kreditvärdighet var orubbad. Bankirerna från de stora nationer som nu har räckt Moder Svea en hjälpsamt hand i nöden genom uppgörelsen föregående vecka tvekade inte och behövde inte tveka om att släppa till pengarna. Vi hade ett utgångsläge som var starkt. Vi kunde låna. Vi kan säkert göra det en gång till – kanske två gånger, kanske tre gånger. Men blir det ingen ändring av den ekonomiska politiken, kommer vi förr eller senare i den situationen att långivarna börjar ifrågasätta vår kreditvärdighet.

Det är vad andra nationer har upplevt. De har följaktligen tvingats acceptera villkor för långivning som långivaren alltid har möjligheter att fastställa. Ibland kan sådana villkor allvarligt ingripa i nationens suveränitet att hantera de ekonomiska frågorna som den själv finner vara rätt och riktigt. Den som är ute för att låna pengar har i regel en svag förhandlingssitt. Fortsätter han att låna pengar får han till slut stå där med mössan i näven. Så är läget för den enskilde, och så stor skillnad är det inte heller när man talar om en nation.

Att låna sig fram för att klara ofrånkomliga och permanenta utgifter – betalningen för tryggheten på ålderdomen när det gäller folkpensionerna, familjepolitik och utbildningspolitik, försvarspolitik och liknande slag av utgifter – håller inte i längden. Man kan låna till tillfälliga utgifter under en lågkonjunktur, utgiftsposter som automatiskt försvinner när de bättre tiderna kommer – jag syftar på de arbetsmarknadspolitiska utgifterna, och jag kan syfta även på näringspolitiska stödåtgärder av övergående natur – men att låna till skattesänkningar och till permanenta utgifter, som ni gör f. n., är den äventyrliga finanspolitiken. Att sköta budgetpolitiken så att vi själva återupprättar den ofrånkomliga balansen måste ju vara en bjudande plikt. Det var det för oss när vi satt i regeringen, och det är det för den borgerliga regeringen också.

Vi hade – jag var inne på det nyss – i vårt land en sådan här situation i början på 1970-talet: men vi var inte så långt ute i det kalla vattnet

som herr Bohman, herr Mundebo och herr Fälldin är i dag. Vi minns alla de ingrepp som gjordes med hårda metoder, både finanspolitiska och kreditpolitiska, åtstramningar som återställde den ekonomiska soliditeten inom landet. Vi kunde möta de senaste årens lågkonjunktur med ett ordentligt överskott i vår utrikeshandel – herr Bohman talade om det i dag och nämnde beloppet, 5 miljarder kronor. Det var en av anledningarna till att vi klarade av det svåra problemet med den fulla sysselsättningen i en världsomspännande lågkonjunktur bättre än de flesta andra nationer.

I en konjunkturuppgång, som vi nu räknar med, behöver inte bara balansen återställas. Skall man vara korrekt och skall man vara angelägen om att tänka litet längre in i framtiden, bör man på samma sätt som i början av 1970-talet försöka bygga upp reserver. Här saknas målmedvetenhet i regeringens handläggning av de ekonomiska frågorna, och detta skapar det oroande perspektivet för framtiden.

Jag kan försäkra regeringen att jag kommer inte att repetera vad de nuvarande regeringspartierna hade för sig i oppositionsställning – resa omkring och tala om de förlorade åren och jämra mig över det – om ni gör en kraftansträngning för att komma till rätta med den farliga situation som vi nu har för ögonen.

Jag är inställd på att möta argumentet: Men vi lånar ju för att klara sysselsättningen, och då skall väl allt vara förlåtet? Låt mig svara på det att vi har från socialdemokratins sida aldrig någonsin attackerat något av de anslag som har med sysselsättningspolitiken att göra. Tvärtom har vi anvisat nya vägar för att finansiera dessa anslag och för att skapa möjligheter att bygga ut och förstärka svensk industri och exportförmåga utan att man ytterligare försämrar statsfinanserna och den ekonomiska situationen. Men vi har definitivt vägrat att vara med på att sprätta ut pengar i en allmän påduschning via skattepolitiken, i allt väsentligt dirigerad till de bättre betalda. De skattereformer som socialdemokratin har signerat har varje gång förenats med kompenserande inkomster för statskassan för att inte försämrade det finanspolitiska inslaget i konjunkturpolitiken.

Vi diskuterar i dag ett alternativ till regeringens finansplan som i historisk mening är unikt. Decennium efter decennium har nationen haft en opposition som sökt locka väljare med överbud och skänker. Man har, som Olof Palme har konstaterat, bjudit en myckenhet av sociala reformer utan att bekymra sig för betalningen. Vi har vant oss genom åren då vi satt i regeringen att varje år möta dessa överbud. Vi vägrade att vara med på att torgföra populära skänker med åtföljande försämring av statsfinanserna.

I decennium efter decennium lyckades vi slå tillbaka lättsinnet tills vi under fjolåret måste konstatera att löftespolitiken var så attraktiv att väljarna valde ett regeringsskifte. Måhända var förklaringen att folk var vana vid den trygghet som socialdemokratin hade givit nationen och sade sig: Låt de andra försöka! Ge dem chansen, de lovar ju så mycket

och så många trevliga ting! Någon större olycka kan de ju inte ställa till med. Vi har ett nytt val 1979. Efter 44 år med socialdemokratien i regering är landet så stabilt, sade man, att vi har råd med en borgerlig regering som en parentes.

Jag tror det var många som resonerade på det sättet. Men parentesen kan bli dyr.

Den långa väldukade disk som ni serverade i valrörelsen presenterade väljarna allt vad de kunde önska. Ogillade man kärnkraften så fanns det på disken, och gillade man kärnkraften så fanns det också. Ville man ordna familjepolitiken på ett speciellt sätt så fanns det, och ville man ordna den på diametralt annorlunda sätt så låg det också upplagt på disken. Alla människor gillar tanken på kraftigt utbud av arbetstillfällen. 400 000 nya jobb att välja på under valperioden fram till 1979 var onekligen lockande. Alla människor är tilltalade av de radikala skattesänkningar som ni lovade – de skattesänkningar som skulle skapa arbetsglädje och möjlighet att realisera personliga önskedrömmar. Både de 400 000 nya jobben och de generella skattesänkningarna av stort format serverades på den disk som jag nu talar om.

En flora av nya och framgångsrika småföretagare skulle ju snabbt växa till sig och bli stora som en naturlig följd av ett regeringsskifte. Det svenska näringslivet skulle sitta fredat från byråkratisk klåfingrighet och med egna krafter, egna initiativ, egna innovationer, som skulle ha fritt spelrum, få möjligheter att expandera. Sparsamhet och flit skulle bli de fina egenskaperna. De nya jobben skulle bli en verklighet. De goda frukterna skulle tillfalla oss i snabb takt. Besluten skulle decentraliseras, och naturligtvis skulle man visa på porten alla de partipolitiskt färgade medhjälpare som under socialdemokratins tid hade tagit sig in i kanslihusets administrativa apparat.

Allt som skulle kunna göras för gamla och unga, för undervisning och kultur, för bättre vägar och transporter, för familjepolitik och sjukvård, för lag och ordning kostade visserligen pengar – det var man medveten om – men de skulle naturligen komma till oss. Pengarna skulle rinna till på ett naturligt sätt bara man hade en annan politik, en annorlunda politik, en ny politik, en sådan där politik som dekorerades med alla de lösa argument och propagandamässiga floskler som ni alltid varit mästare i att föra fram. Till skillnad häremot talade vi om vad som väntade.

Sådant var den borgerliga oppositionens evangelium emellertid i fyra decennier. Jag är rädd, herr talman, att jag kanske har talat i de 40 minuter som jag har tillåtelse att tala, men det är frestande att citera ur valrörelsens sista TV-debatt, där dåvarande statsministern och jag hade att möta oppositionens alla partiledare och talesmän. Det var från vår sida inte någon flirt med den svenska väljarkåren, det var inte något insmickrande budskap. Det var klara besked om att allt vad vi vill genomföra måste betalas, och vi sade ifrån det på ett sådant sätt att man inte behövde tveka. Detta har varit främmande för er under 44 år i opposition. Det är bara

synd att ni inte lär er det nu när ni sitter med ansvaret.

Ibland gör jag en reflexion – vi får ju möjligheter att någon gång här i riksdagen så att säga tala fritt ur hjärtat. Vad som är påfallande är tystnaden hos de borgerliga pressalstren när det gäller alla de politiska löftesbrott som de borgerliga partierna gör sig skyldiga till. Det har spritt sig en generad tystnad rent allmänt, ett behov av att sätta svampen på och att inte säga någonting som stör friden efter den nya regeringens tillträde. Man säger ingenting om den äventyrliga lånepolitik som i dag präglar statsfinanserna. En och annan ekonom har på senaste tiden släppts fram i spalterna – på ledarplats hör man inte mycket om det. Förtjusningen över att herrar Fälldin, Bohman och Ahlmark med kolleger – nu använder jag herr Bohmans uttryck – har placerat sig på de mjuka stolarna i kanslihuset är förklarlig efter den långa socialdemokratiska regeringstiden, och den kan naturligtvis också vara en förklaring till tystnaden i den allmänna debatten. Det vore ganska nödvändigt att den så uppreklamerade fria svenska pressen talade fritt ur hjärtat. Vi kommer att behöva det i den tid som vi nu möter.

Jag vill avslutningsvis ställa en del frågor till den det vederbör – jag utgår från att det blir ekonomiminister Gösta Bohman. Han har visserligen sagt att "jag kommer inte att säga någonting i dag". Jag kan kanske delvis förstå honom. Men det är möjligt ändå att herr Bohman kan säga någonting om vilka planer regeringen har för att ställa ekonomin till rätta i vårt land. Vad tänker ni göra?

Den här utvecklingen, Lång dags färd mot natt, för att använda titeln på en bok av dramatikern Eugene O'Neill, måste brytas. Ni vet lika väl som jag hur de tunga budgetutgifterna har en benägenhet att förankras och permanentas. Ni ser mot ett 1977 och ett 1978 utan tecken på förändring i detta vårt stora budgetmässiga underskott, som i sin tur kräver den väldiga upplåningen i omvärlden.

Ni ser nu mot 1977 utan synbara tecken på någon lugnare prisutveckling i vårt land, snarare motsatsen – tyvärr – samtidigt som den internationella inflationen tas ned. Solonumret på inflationens dansbana har vi inte råd med. Trots detta lovar ni sorglöst den här indexregleringen av skatteskalan som dränerar statskassan ytterligare. Den tillsammans med höstens skatteförslag kommer att dränera statskassan med i runt tal 7 miljarder. Det är något slags filosofi att om ni bara indexreglerar skatten så känner ni er förhindrade att kompensera inkomstbortfallet. Ni kan naturligtvis räkna med att världens bankirer är beredda att ställa upp ytterligare ett par gånger, det har jag sagt och det tror jag. Men skall vi över huvud taget fortsätta på den vägen är det den sämsta lösningen och jag ställer därför frågan: Kan vi inom den närmaste veckan – jag skall ge herr Bohman två veckor på sig – förhoppningsvis räkna med att få ett klart besked om vad ni ämnar göra?

Vi sitter nu mitt i förhandlingarna om ett nytt avtal på svensk arbetsmarknad. Det är inte rätt och anständigt att i allmänna ordalag, oratoriska prestationer, som herr Bohman har svarat för här i talarstolen

i dag, tala mycket och länge utan att säga någonting. Det är inte anständigt att visserligen ge det här intrycket av att det är besvärligt men inte vilja säga att det skall hända någonting – och det kanske inte händer någonting – för att sedan i efterhand komma med korrigeringar när avtalet är slutet, då lönemarknaden har gjort sin prestation. Jag tror att avtalsparterna är mogna att få höra sanningen om det ekonomiska läget, och herr Bohman bör tala om det. Är det momsens som skall höjas och i så fall med hur mycket? Nu kan herr Bohman svara att det kan man inte säga i förväg, för att undvika hamstring och mycket annat, och jag förstår det. Jag har gett herr Bohman en eller maximalt två veckor att bestämma sig. Jag har som gammal finansminister erfarenheter av att om man vill någonting och ser situationen som den är, behöver det inte ta så förskräckligt lång tid att skriva ihop en proposition, lägga den på riksdagens bord och servera vad man anser är nödvändigt.

Är det tvångssparande som herr Bohman är ute efter? Där behöver han inte vara lika försiktig. Är han inställd på det kan han ju tala om det här i dag. Det är nödvändigt att de beskeden kommer med det snaraste, framför allt för att de förhandlande parterna skall veta vad de skall rätta sig efter. Herr Feldt krävde svar på frågan om hur det blir på det här området. Hur blir det med energiproduktionen i vårt land, frågade herr Feldt – denna utomordentligt viktiga näringspolitiska fråga, som i enormt stor utsträckning påverkar den svenska industrins investeringsplaner och ställningstaganden. Skall vi inte få höra någonting nu? Skall vi inte få höra någonting nästa vecka eller veckan därpå heller? Skall vi vänta i månader och månader och månader, samtidigt som vi tappar 1 miljard varje månad i vårt handelsutbyte med omvärlden? Skall vi gå, herr Bohman, plankan ut enligt gammal sjörövarsed med förbundna ögon och sedan hamna direkt i det kalla vattnet? En undergrävd ekonomi ger oss inte ens möjligheter att föra en rimlig arbetsmarknadspolitik, kom ihåg det!

Det är en glädjande enighet vi har uppnått om att slå vakt om den fulla sysselsättningen, men märk väl: vi har i världen nationer som på grund av usla statsfinanser och en dålig ekonomisk politik är förhindrade att föra den fulla sysselsättningens politik, hur gärna de än vill. En politik som jag trodde vi hade etablerat här i landet bygger på sunda statsfinanser. Til syvende og sidst är det avgörande för om vi klarar våra grundläggande politiska arbetsuppgifter. Det här kan vara påfrestande för en regering, för den som sitter med ansvaret. Men det är ingen lättsam sak att sitta och regera. Fåtöljerna är inte så mjuka som herr Bohman gör gällande. Om han ännu inte har kommit underfund med att det är en hel del kantigheter i dem, så kommer han ganska snart att göra det.

Herr talman! Eftersom jag har begränsad tid i mina båda repliker – jag får tre minuter varje gång, har det sagts – bör jag nu anständigtvis vilja säga någonting som kan utgöra ett direkt svar på en del av de debattinlägg som har gjorts här i dag.

Både herr Bohman och utskottets värderade ordförande här i den all-

männa jakten för att "ta fast tjuven" försökt tala om, att den gamla regeringen hade väntat sig ett mycket bättre resultat av utrikeshandeln än vad som sedan visade sig. Då vill jag säga att det trodde också herr Bohman så sent som den 10 och 11 januari i år. Då trodde han att utrikeshandeln för det gångna året skulle sluta med ett underskott på 1,9 miljarder, och nu säger utskottet att underskottet kommer att bli 3,8 miljarder. Det är två månader mellan dessa båda prövningar och avvägningar. Men jag skall inte häckla herr Bohman för det, det vore det sista jag skulle vilja göra. Sådana här prognossiffror är inte någon sanningens altartavla. Man tar fram dem så gott man kan utifrån de förutsättningar som man tror föreligger. Det viktiga är – och jag har gång på gång kommit tillbaka till det – att man har beredskap för att kunna justera med hänsyn till utvecklingen och att man inte tar prognossiffrorna till något slags heligt rättesnöre som passiviserar regeringen i dess arbete.

Vi har ännu inte kunnat märka någon uppgång i konjunkturen, säger herr Bohman. Men alla som yttrar sig på det här området är ju ändå på det klara med att konjunkturuppgången kommer! När finansutskottet nu skisserar en exportökning på 7,4 % under innevarande år, då är också det en verifikation på en hygglig konjunktur. Det gäller ju här siffror som är volymmässigt beräknade, och en volymmässig ökning av exporten på i runda tal 7,5 % motsvarar väl de bästa exportåren vi hade under 1960-talet. Det är importen som är problemet. Herr Bohmans argumentation pekar på de åtstramande åtgärderna, men den stannar vid de många och vackra orden och den oratoriska prestationen. Vi måste hålla efter herr Bohman så att det inte bara blir ord, utan också handling.

Herr Bohman säger att alla partier har ett ansvar. Hans förhoppning är att alla partier skall kunna förenas i ett ansvar. Gemensamma kraftåtgärder behövs, säger han. Fortfarande är det ord, ord, ord.

Nu är det så, att en regering skall regera. Det är ett alldeles ultimativt krav, som man inte kan ge efter på. Det är regeringen som skall komma med förslag. Om den inte är förmögen att göra det, då är det på sätt och vis ganska hederligt att man konstaterar det och säger: vi orkar inte regera. Men nu har ni majoriteten här i riksdagen. De förslag ni anser vara erforderliga kan ni lägga fram, och ni kan få igenom dem. Lägg då fram dessa erforderliga förslag i stället för de allmänna lamentationer vi har hört här i dag! Vi skall se på förslagen, men vi kommer säkerligen att ha andra synpunkter på dem än regeringen, även om vi ser målsättningen från likartade utgångspunkter. Vi har redovisat våra synpunkter i vårt alternativ till budgeten, och vi kommer att göra det också den dag herr Bohman och regeringen exponerar sig – och den tiden börjar bli ganska angelägen.

Jag vill till sist säga någonting till herr Hermansson. Jag har lagt märke till när jag har följt med i pressen att herr Hermansson reser omkring i nationen och talar om att när Sträng var finansminister sade han, att det som är bra för företagen också är bra för de anställda. När herr Her-

mansson nu har ett behov av att repetera det även här är det väl helt enkelt någonting av en försvarsattityd, riktad mot den radikala falang som håller på att ta sönder hans eget parti. Han måste ju visa sig vara lika radikal som de, och det låter väldigt radikalt när han försöker attackera mig.

Men det här problemet är inte svårare än vad man behöver göra det. Är det hyggliga tider för företagen, så har vi genom en stark fackför- eningsrörelse större möjligheter att åstadkomma bättre förhållanden för de anställda; det är väl inget tvivel om det. Vi slipper de bekymmer med friställningar och permitteringar som blir aktuella när det är be- svärligt för företagen. Går det bra för järn- och stålindustrin – all right, då är det klart att de anställda vid Gränges nere i Oxelösund, vid Dom- narvet i Bergslagen och vid NJA uppe i Luleå tycker att det är bra också för dem. Går det bra att sälja båtar för Kockums i Malmö, så bör de anställda vid de statliga varven i Uddevalla och Göteborg kunna räkna med att det går bra även för dem. Går det bra för Korsnäs och Cellulosa och NCB, så går det bra också för de anställda vid ASSI. Det är bra för alla dem som finns i de här företagen, och livet blir enklare.

Jag behöver inte säga mera för att klara ut begreppen. Det är en liten demagogisk finess som herr Hermansson rasar omkring med för att köpa tillbaka litet grand av den radikalism hos sig själv som han beskylls för att inte längre ha. Han har ju utbrytare i sitt gamla parti som åker runt och presenterar honom såsom en borgerligt tänkande politiker, och det kan ju vara litet påfrestande.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Herr Sträng säger nu att socialdemokraterna kommer att ha ett skattealternativ för 1978. Det är ett intressant besked, och jag tycker i och för sig att det är ett rimligt besked. Men då ger man ju fel bild i den socialdemokratiska reservationen vid finansutskottets betänkande, då har herr Feldt stått här i kammaren och i ett antal inlägg gett ledamöterna en felaktig bild. Han har berömt sig av att stå för en mera ansvarsfull finansiering, och han uppnår sina siffror bl. a. genom att, till skillnad från regeringen, inte räkna med något utrymme för en skatteomläggning 1978. Antingen har herr Sträng rätt, eller också har herr Feldt och ytterligare sex ledamöter av kammaren och av finans- utskottet rätt. Jag tror i och för sig att det är herr Sträng som har rätt, men då bör man korrigera det som står i den socialdemokratiska re- servationen till finansutskottets betänkande, då skall vi plocka bort det utrymme som är räknat för en skatteomläggning 1978.

Det är också intressant att höra herr Sträng säga att det just inte finns några prutningar på regeringens budgetförslag i de socialdemokratiska alternativen, om vi räknar bort just de olika uppfattningarna om skatten 1978. Då faller ju den socialdemokratiska kritiken att budgetens utgifts- program präglas av en otillräcklig kontroll över utgiftsutvecklingen. Den socialdemokratiska uppfattningen är nämligen den att man själv har kon-

troll över statsutgifterna, men man gör just inga förändringar enligt herr Strängs egen bedömning.

Nu menar herr Sträng att skillnaden ligger på inkomstsidan. Det är riktigt för där har socialdemokraterna framlagt alternativ. Man vill ytterligare höja socialförsäkringsavgiften, skogsvårdsavgiften, vägtrafikskatten, den allmänna arbetsgivaravgiften i Norrland, den särskilda varuskatte, bensinskatten, kilometerskatten, teleavgifterna och ännu några skatter och avgifter. Detta ger större statsinkomster och en bättre budgetbalans, men det kan också få effekter för sysselsättningen och för hela vårt näringsliv, det kan betyda en ökad risk för arbetslöshet och en mindre export, och då är det kanske bättre att ha ett något större budgetsaldo.

Herr Sträng var kritisk mot generösa skatteförslag. Nu tror jag inte att människorna upplever skatterna som särskilt generösa ens efter regeringsskiftet. Låt oss ändå se på vad det handlar om. Det gäller bl. a. vissa förändringar i inkomstbeskattningen, där vi stannade för en något större lättnad, ytterligare högst 400 kr., när det gäller skatten för de heltidsarbetande. Nu är nog detta ändå inte en så särskilt imponerande summa, bl. a. därför att den balanseras av kommunalskattehöjningar. Huvuddelen av dem som fick de ytterligare förbättringar som den nuvarande regeringen förordade erhöll kommunalskattehöjningar som var större än den ytterligare förbättringen av inkomstskatten. Den samlade inkomstbeskattningen för 1977 blev nog snarare litet mera restriktiv än generös.

Det gäller också egenföretagarnas socialförsäkringsavgifter, där vi för att något lätta den betydande börda som de höga sociala avgifterna lägger på egenföretagarna höjde grundavdraget med ytterligare högst 320 kr. Men samtidigt beslutade vi ju här i riksdagen om att ytterligare höja en rad avgifter, och det betydde för många egenföretagare ökade avgifter med tillsammans en större summa än den som det förändrade grundavdraget innebar. Inte heller särskilt generöst.

Vidare gäller det den faktiska sambeskattningen, där det handlade om att göra beskattningen lika oavsett företagsform.

Kanske kan det dessutom röra sig om ett kommande förslag till inflationsskydd i skattesystemet. Jag upprepar att vi kanske bör vänta med de slutgiltiga bedömningarna tills vi har sett ett sådant förslag. Det är alltid lättare att debattera ett förslag när det har framlagts. Vad det i princip handlar om är ju inte skattesänkningar utan uteblivna skattehöjningar. Och vi har ändå ett skattesystem, som i allt väsentligt bär herr Strängs signatur och som innebär att en genomsnittsinkomsttagare i dag för att nå en reell förbättring av sin standard med 100 kr. måste höja inkomsten med 335 kr. Finns det då inte rätt goda skäl för att inflationsskydda vårt skattesystem? Jag tycker ändå att herr Sträng, som kan åtskilligt om våra skatter, borde vara litet mera försiktig att använda sig av etiketter om skatteförändringar.

Det var väl till sist många som med ett roat leende hörde herr Sträng

tala om sin stora lojalitet då han tillsatte besparingsutredningen. Sanningen var ju den att kammaren fick fatta ett par beslut innan herr Sträng äntligen tillsatte denna utredning. Herr Sträng fick i denna kammare också besvara ett antal frågor om varför det dröjde så länge innan denna utredning tillsattes. När den slutligen kom fick den direktiv som praktiskt omöjliggjorde ett vettigt arbete för utredningen. Den fick inte ta upp frågor som rörde statförvaltningens organisation, uppgifter och funktion och inte heller frågor som gällde metoder för planering och styrning. Det är just sådana saker som en besparingsutredning på det offentliga området skall ta upp och arbeta med. Därför var det nödvändigt att vidga uppdraget och ge en ny utredning en rejäl chans att jobba.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Tyvärr missade jag några minuter av herr Strängs långa anförande – även jag hade behov av en matbit. Men det var ändå tillräckligt mycket kvar för att ge mig en del att säga.

Jag skall inte gå in på den långa valanalys som herr Sträng ägnade sig åt. Om man kritiserar väljarnas omdöme och resultatet av deras fria val, är det inte jag som skall bemöta det utan väljarna själva. Men eftersom herr Sträng gick in på den debatt som fördes före valet och talade om den ansvarskänsla och den öppenhet som kännetecknade de socialdemokratiska talarna i motsats till de andra, vill jag påminna herr Sträng om två debatter där vi möttes och där jag fick föra det sunda förnuftets och ekonomins talan gentemot herr Sträng, som målade allting i rosenrött. Jag hoppas att herr Sträng inte har glömt bort dessa debatter. Det kan vara bra att påminna om dem i dag när vi diskuterar allvar.

Som vanligt citerade herr Sträng ur litteraturen, nämligen kung Karl Knutsson Bondes ord "Medan jag var herre till Fägelvik./Då var jag både mäktig och rik./Men sedan jag blev kung över Svea land./Så vart jag en arm och olycklig man/". Ja, på sätt och vis är den parallellen – om vi nu bortser från kungatiteln – rätt slående. Den stackars Karl Knutsson övertog ett arv som inte var så lätt att hantera. Ett motsvarande arv har den nya regeringen övertagit. Jag kan tala om för herr Sträng att herr Strängs tidigare stol, även om den är mycket mjuk, sannerligen inte är sittriktig.

Herr Sträng ironiserade över – i varje fall uppfattade jag det så – att jag här talade om att det ekonomiska läget i Sverige framöver kan leda till ett behov av gemensamma kraftåtgärder över partigränserna. Skall vi komma till rätta med de problem som ligger inbäddade i framtiden, krävs det kraftåtgärder. På det svarade herr Sträng att vi får komma med förslag och sedan får man se vad det blir av det. Liknande tongångar har jag hört från andra socialdemokratiska talare när jag kastat fram detta som jag betraktar som en självklarhet på lång sikt.

I Danmark gick socialdemokraterna till val på att försöka åstadkomma samförstånd för att lösa den ekonomiska krisen. Men när vi talar om ekonomiska kriser här i Sverige gör socialdemokraterna sitt bästa för att misstänkliggöra, bortförklara och göra ned sina motståndare. Men det kan ju hända att tiderna även i det hänseendet kommer att förändras.

Jag vill gärna stryka under en sak som herr Sträng sade. Han framhöll att jag har en intelligent och kunnig medarbetarstab i kanslihuset och han gjorde tillägget: som jag själv har lärt upp. Jag bortser från det sista men jag vill understryka det första. Jag vill försäkra herr Sträng att dessa kunniga ekonomiska medhjälpare lyssnar vi till. Och vi kanske har större och närmare möjligheter att lyssna till dem än vad herr Sträng har f. n. Det är deras råd, deras synpunkter och deras analyser som ligger till grund för de resonemang som förs i finansplanen.

Under 44 års socialdemokratisk regering har staten, dvs. kronan, sade herr Sträng, skaffat sig utlandsskulder på 150 milj. kr. Herr Sträng upprepade detta i något tal uppe i Kalix och satte de 150 milj. kr. som kronan skulle ha ådragit sig i skuld i relation till den väldiga upplåning som nu föreligger.

Men när man gör så förtiger man – jag tycker inte det är riktigt hederligt – de 20 miljarder som Sverige tvingades upplåna under den tid som vi hade socialdemokratisk regering. De 20 miljarder som vi har lånat utomlands beror ju inte i och för sig på att företagen och kommunerna har gått ut och lånat som ett rent självändamål, utan på den ekonomiska politik som vi har fört här i Sverige och som har framtvingat denna upplåning. Det bör man väl i anständighetens namn tillägga när man lämnar den första upplysningen.

Och lämnar man upplysningen om de 150 milj. kr., borde man väl också tillägga att riksbanken enligt 1976 års riksbanksberättelse har en post som heter Övriga utlandsskulder, på drygt 911 milj. kr. Det borde också ha ingått i bilden.

Slutligen tycker jag att man, för att göra beskrivningen fullständig, borde meddela att kommunerna helt enkelt tvingades gå ut och låna utomlands.

Sedan citerade herr Sträng också – bland allt annat som han har citerat – ett uttalande som TCO-chefen skulle ha gjort. Om jag inte minns fel gjorde TCO-chefen det uttalandet samma dag som förra statsrådet och förra riksbankschefen Krister Wickman uppträdde i TV och gav en mycket mörk bild av den svenska ekonomin, av vår konkurrenskraft och av vårt kostnadsläge. Jag citerade honom här tidigare i dag. Krister Wickman befarade – jag citerar honom – att många ännu inte riktigt hade förstått hur allvarlig situationen var. Jag vet inte om herr Wickman syftade på TCO-chefen eller om han syftade på Gunnar Sträng eller en del andra socialdemokratiska talare, men jag tycker det räcker med att hänvisa till detta.

När herr Sträng ändå, via TCO-chefen, tar upp frågan om virkespriserna, skall jag gärna medge det obestriddiga faktum att virkespriserna

har stigit snabbt, från att i reala termer ha legat stilla under nära 20 år. Faktum är likväl att rånettot utgör bara en begränsad del av det slutliga virkespriset. Och av de prisstegringar på massa som har ägt rum svarar de höjda råpriserna på virke inte för mer än ungefär 3 %. Det har alltså varit en treprocentig stegring. Att detta skulle ha någon som helst betydelse för en bedömning av det totala svenska kostnadsläget och framför allt det svenska kostnadsläget i fråga om tillverkade produkter, det bestrider jag på det bestämdaste.

Om jag inte missförstod herr Sträng, inledde 1971 en period som han uttalade sig väldigt lyriskt om. Herr Sträng ironiserade över begreppet "de förlorade åren". Men det var – det är vi alla medvetna om här i kammaren – en period av hög inhemsk arbetslöshet, en högre arbetslöshet här i Sverige än vad vi har haft någonsin tidigare under efterkrigstiden. Menar herr Sträng – jag ställer frågan till honom – att vi skall gå tillbaka till den politiken, att vi skall driva en politik i Sverige som innebär att vi får en arbetslöshet i nivå med den som vi hade 1971 och 1972? Jag skulle gärna vilja ha svar på den frågan, om herr Sträng går upp i replik.

Sedan var det den vanliga budgetsaldosexercisen som herr Sträng brukade syssla med då herr Sträng var finansminister. Om priser och löner skjuter i höjden väsentligt mycket snabbare än vad regeringen har räknat med, blir resultatet ett minskat budgetunderskott, beroende bl. a. på det progressiva skattesystemet och arbetsgivaravgifterna. Det låter ju, om man ser det isolerat, väldigt bra. Men jag tror inte det är någon – allra minst Gunnar Sträng – som vill göra gällande att den svenska ekonomin blir *sundare* av att man så att säga flyttar upp hela omslutningsnivån på det sättet. Jag kan inte tro att herr Sträng menar det. Jag kan kanske få ett klarläggande på den punkten.

Så fick vi höra citat ur O'Neills "Lång dags färd mot natt" och en uppmaning till oss och ett krav till mig att inom 14 dagar – jag skulle få 14 dagar på mig – tala om vad vi ville göra för att dra in köpkraft. Det var inte anständigt, sade förre finansministern, att sitta still. Det var ju ingen konst att gå ut och deklarerat vad man skulle göra i olika hänseenden för att påverka konsumtionsutvecklingen.

Jag svarar herr Sträng med det citat av herr Sträng själv som jag åberopade tidigare i dag och som slutade: "Alla försök att skaffa sig inkomstförbättringar utöver vad den ekonomiska tillväxten ger utrymme för, är i och för sig meningslösa, då detta föranleder en prisstegring som eliminerar vinsten av den för stora löneökningen, eller framtvingar finanspolitiska korrigeringar." Och jag frågar, när gick herr Sträng någonsin ut före en lönerörelses slut och talade om vad som skulle hända efteråt? När förklarade herr Sträng i förväg vilka köpkraftsindragande åtgärder eller korrigeringar som det kunde bli fråga om?

Herr Sträng beskyllde mig för allmänna fraser och orationer, men orden om "finanspolitiska korrigeringar", som skulle framtvingas någon gång, är ju i så fall precis detsamma. Lika litet som herr Sträng någonsin har

sagt något av det slaget i förväg, lika litet kommer jag att göra det. Det finns anledning för mig att innan jag lämnar talarstolen påminna om vad som hände efter ett val i början av 1960-talet, då herr Sträng före valet förklarade att det icke skulle bli några skattestegringar – men två månader efter valet lade regeringen fram en proposition om införande av omsättningsskatt!

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet för att tala mot de borgerliga statsråden och inte främst mot herr Sträng, men jag skall ändå börja med honom.

Den gamle finansministern tyckte illa om att jag pekade på ett yttrande som han har fyllt här i kammaren. Jag har kritiserat Sträng länge – också från den här talarstolen – för det där uttalandet, men det är först i dag som han har velat observera det.

Han säger nu: Det är givet att det är bra för löntagarna att företagen går bra, för då kan de ta ut höga löner. Ja, man kan möjligen till en viss tid lura i folk att problemet skulle vara så enkelt. Men hur är det när det blir dåliga tider, som det är nu, och företagen vidtar en rad åtgärder som direkt är riktade mot löntagarna? Är det också då bra för löntagarna vad storföretagen gör?

Är det som är bra för storföretagen i dag – för LM Ericsson exempelvis – bra också för löntagarna? Om det vore så enkelt, varför skulle man då behöva tala om att slå näven i bordet? Hur är det med LM:s planer i Olofström exempelvis? Var *de* bra för löntagarna? Är det en bra politik som storföretagen genomför när de bedriver en kapitalexport – som förra året uppgick till 3,5 miljarder kronor från det här landet – och starkt minskar industrisysselsättningen?

Jag förstår att herr Sträng inte vill bli påmind om det där uttalandet, därför att det i dag är många som tycker att så är det inte; detta stämmer inte med verkligheten. Men jag tog inte upp detta främst för att söka gräl med herr Sträng om hans uttryck utan därför att detta gömmer en mycket allvarlig fråga – i själva verket en grundfråga i politiken – nämligen: Vilka krafter skall man bygga på? Skall man bygga på ett samarbete med storfinanserna och de stora företagen och lita på det? Eller skall arbetarrörelsen driva en självständig ekonomisk politik som tar upp striden med storfinanserna och de stora företagen? Det är ju det som är grundfrågan i politiken.

Herr talman! Det är två frågor som har ställts i dag om mervärdesskatten. De är bägge obesvarade, som vi alla har observerat. I debattens början ställdes frågan till herrar Bohman och Mundebo av herr Feldt, av mig och sedan av herr Sträng, om regeringen planerade att höja mervärdesskatten under det närmaste året. Frågan är alltså obesvarad, och jag tror inte regeringen kan klara sig på det sätt som herr Bohman här försöker

tillämpa, nämligen att hänvisa till att andra regeringar har gjort likadant; de har inte heller avslöjat sina planer i skattefrågan.

Riksdagen skall ju i dag ta ställning till den ekonomiska politiken. Men de som röstar för den borgerliga regeringens förslag vet alltså inte vad de röstar för; det har regeringen inte talat om här. De fackliga organisationerna vet inte under vilka förutsättningar de skall driva avtalsförhandlingarna i fortsättningen, för det har regeringen heller inte talat om. Så kan det självfallet inte vara.

Den andra frågan har riktats till herrar Feldt och Sträng av mig, om hur socialdemokraterna skulle ställa sig ifall den borgerliga regeringen höjer mervärdeskatten – om de kommer att acceptera den skattehöjningen eller inte. Den frågan har heller inte besvarats, och den är precis lika viktig.

Vad den borgerliga regeringen gör i stället, det vet vi. Man höjer de indirekta skatterna och man höjer taxorna i olika avseenden. Det är en politik som slår mot de små inkomstagarna och drabbar dem som redan förut har det svårt att få löner och pensioner att räcka till, men som inte slår mot de höga inkomstagarna.

Regeringspartierna lovade skattesänkningar i valrörelsen, som redan har påpekats, men de driver en helt motsatt politik. Också på det området sviker de sina vallöften.

Det går att driva en annan politik än att höja motorskatten. Man kan i stället gynna kollektivtrafiken; det måste vara riktigare. Det går att driva en annan politik än att höja energiskatten för hushållen. Det måste vara bättre att i stället förändra arbetsgivaravgiften, så att den utgår på företagets omsättning, deras energi och deras råvaror. Men den vägen vill regeringen inte slå in på.

Man fortsätter i stället med den gåvopolitik i förhållande till företagen som började under den socialdemokratiska regeringen men som nu har utvecklats ännu mera. Den tar sig sådana konsekvenser, exempelvis när det gäller utbildningsstödet, att det utbetalas med ett större belopp än vad många arbetare har i timlön för ordinarie arbete. Men vilka får betala det? Ja, det är ju löntagarna själva. Man tar alltså av löntagarnas pengar för att betala bidrag till företagen och hålla i gång deras verksamhet.

Herr talman! Herr Bohman talade här stort om samverkan över partigränserna, och man trodde nästan att han genast ville starta en samlingsregering. Vi var väl inte inbjudna, men jag vill ändå göra den kommentaren att de tre partier som nu sitter i regeringen behöver säkert samverkan med något ytterligare parti för att få över 50 % i nästa val.

Herr STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först i allra största korthet säga till herr Mundebo att när socialdemokratin lägger fram sitt alternativa skatteförslag för att reda upp situationen under 1978, så kommer det att åtföljas av ett förslag till kompensande finansiering, medan däremot herr Mundebo anser att man kan dränera statsverksbudgeten på förslagsvis 4 miljarder och

ta det med lugn. Det är ju skillnaden mellan oss när vi ser på både skattepolitiken och den ekonomiska politiken.

Herr Mundebo tog vidare upp besparingsutredningen och talade om att den dröjde länge. Och det gjorde den därför att jag var på det klara med att man inte skulle kunna uträtta någonting i denna besparingsutredning. Man har gjort två försök tidigare under min tid som finansminister och misslyckats lika kapitalt bägge gångerna. Allt talar för att man misslyckas även den tredje gången.

Det var inget fel på direktiven, herr Mundebo. Där hade klart sagts ifrån att utredningen inte skulle vara hindrad av någonting utan gå över hela verksamhetsfältet. Det var emellertid, som jag ser det, något av ett återinträde av sunt förnuft hos den borgerliga regeringen, när den kom underfund med att på de föreliggande premisserna är det bara bortkastad tid att sitta och försöka spara.

Till herr Bohman slutligen: Jag skall faktiskt återge i en kort sammanfattning vad som sades i den sista TV-debatten, vilket jag menar klarar ut den ståndpunkt som socialdemokratin hade i de allvarliga ekonomiska frågorna. Vi sade då följande:

Skattesänkning har skett med bevarande av styrkan i statsfinanserna. Genvägen att låna pengar för att sänka skatten, som oppositionen rekommenderar, har vi aldrig fallit för. Pengar i statskassan ger möjligheter att hålla löften till folkpensionärerna. Pengar i statskassan ger möjligheter att fortsätta en demokratisk utbildningspolitik. Pengar i statskassan är grundvalen för människors arbete. Starka statsfinanser ger oss chansen att hjälpa fattiga kommuner. Pengar i statskassan garanterar välfärdspolitik. Starka statsfinanser i dagens konjunkturläge garanterar stabilitet i nationen. Regeringen avvisar oppositionens politik om löften, överbud och skattesänkningar utan ekonomisk täckning. Regeringen vägrar att äventyra den starka ställning vi har i dag. Oppositionens politik och synen på finanspolitiken har någonting av "efter oss syndafloden".

Det är sannerligen bestyrkt när vi ser på situationen i dag.

Herr Bohman säger att han ju hade tillfälle att tala med mig i ett par andra debatter. Vad som står speciellt klart för mig är en debatt som vi hade i Borås inför rätt många av den traktens väljare. Ett av inslagen i debatten som jag tyckte var högst intressant var när jag frågade herr Bohman: Hur skall ni kunna regera ihop om väljarutfallet blir sådant? Det finns ju en fråga om kärnkraft. – Här står Fälldin – och han skall ju ändå bli statsminister – och säger: Jag kommer aldrig att acceptera någon kärnkraft i det här landet. Programmet skall skrotas. – Och herr Bohman är bunden genom sitt parti och sitt förstånd att föra vidare det kärnkraftsprogram som vi har enat oss om i riksdagen i maj månad 1975. Hur skall ni kunna regera tillsammans? Jag tror på Fälldin, sade jag klart och tydligt. Man kan icke såsom en politisk ledare säga en sak före valet och sedan inte bry sig om det när valet är över.

Döm om min häpnad när herr Bohman går upp och säger – det är 4 500 människor som bestyrker det: "Ja, men Fälldin är en förståndig

karl, det går ju att förhandla med honom.”

Jag som Fälldins politiske motståndare säger: Jag tror på hans heder. Men herr Bohman, som skall regera ihop med honom, tror inte ett ögonblick på hans heder utan säger att Fälldin är en förståndig karl, det går ju att förhandla med honom.

Det var det resultatet som var intressant i Boråsdebatten.

Jag vill vidare säga till herr Bohman, när han talar om de 20 miljarderna i upplåning, att jag ju redan har beskrivit att de lånen ligger hos den fria företagsamheten med utsikter att på ett naturligt sätt ränta sig och amorteras och ge vinst. Det är en annan sak när staten går ut och lånar för de löpande utgifterna.

Antagandet att TCO-chefen och herr Wickman talade på samma dag har jag litet svårt att begripa. TCO-chefen gjorde sitt uttalande, som jag citerade, för mellan tre och fyra veckor sedan; herr Wickman gjorde ett uttalande i Sveriges television för ett par tre dagar sedan. Dessutom har de båda frågorna inte ett dugg med varandra att göra. TCO-chefen talade om att man inte skall se lönerna som det helt avgörande – man skall se på andra kostnadskomponenter inom den svenska företagsamheten.

Herr Bohman har sagt ifrån; förlåt, herr Wickman har sagt ifrån – ni har så snarlika namn, även om ni är diametralt olika i andra avseenden – att han är djupt oroad för vad som skall hända på grund av det sätt på vilket den här regeringen f. n. för den ekonomiska politiken. Man kan inte tolka Wickman på något annat sätt – jag har fått det konfirmerat i dag på morgonen, innan jag gick till den här debatten – än att regeringen nu måste visa att den regerar, annars kan vi råka illa ut. Det jag har försökt efterlysa är just att regeringen skall visa detta.

När herr Bohman vill nonchalera frågan om råvarukostnaderna kan jag bara nämna en sådan sak som produktionerna av massa. Råvarukostnaden för att ta fram ett ton massa är nära 800 kr. här i Sverige och lönekostnaden är 170 kr. Där har man en illustration av skillnaden.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Låt mig i anledning av ställd fråga citera vad jag själv sade i den allmänpolitiska debatten den 2 februari: ”Låt mig säga att det för den närmaste framtiden icke finns någon anledning att förändra skatter, vare sig höja eller sänka skatter, på annat sätt än det som framgår av regeringens budgetförslag.” Jag sade i ett senare anförande: ”Men om konjunkturen i väsentliga avseenden förändras, måste denna regering lika väl som alla andra regeringar vara beredd att ompröva och att lägga fram de förslag som konjunkturbilden då motiverar.”

Jag upprepar nu, en dryg månad senare: Det finns inte nu någon anledning att förändra skatter, vare sig höja eller sänka skatter, på annat sätt än vad som framgår av regeringens budgetförslag.

Herr Sträng meddelar nu att socialdemokratin kommer att anvisa pengar för att möjliggöra en skatteomläggning för 1978. Det är bra. Men

då är det en felaktig jämförelse som man gör i reservationen 3 vid finansutskottets betänkande. Då bör man från tabeller och resonemang i denna reservation plocka bort 700 milj. kr. eller, för att tala med herr Sträng, då bör vi dränera det socialdemokratiska förslaget med den summan.

Sedan till besparingsutredningen. Det var inte några fel på direktiven, har det anförts. Nej, det var det inte – om utgångspunkten var att det inte gick att göra någonting. Då var det alldeles utmärkta direktiv. De var nämligen skrivna helt med den utgångspunkten. De gällde inte hela fältet. Det står klart utsagt att utredningen inte skall ta upp statsförvaltningens organisation, uppgifter och funktion. Den får inte ta upp frågor rörande metoder för planering och styrning av offentlig verksamhet. Vill man göra något, då får man lov att ta andra direktiv! Vill man inte göra något, så var direktiven utmärkta!

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Det var inte precis den passusen i TV-debatten som jag syftade på. Att socialdemokraterna alltid har talat om högre skatter har vi klart för oss. Och vi vet att man har åberopat ansvarskänsla och allt möjligt annat när man velat höja skatterna. Vad jag syftade på var diskussionerna om Sveriges ekonomi, hur pass stark Sveriges ekonomi var, hur pass många problem vi hade dolda bakom de vackra fraserna och orden. Och där fick vi inte mycket matnyttigt när vi förde diskussionen med socialdemokraterna. När man nu går ut och gör gällande att valrörelsen präglats av ansvarslöshet och att vi på vår sida blundade för de ekonomiska problemen då är detta inte sant, herr Sträng. Detta är icke sanning!

Jag skall inte gå tillbaka till debatten i Borås om kärnenergin. Men om jag säger att Thorbjörn Fälldin är en förståndig karl tycker jag att det är ett av de mest positiva och uppskattande omdömen man kan ge en människa. Han är en klok och förståndig karl. Han möjliggjorde en trepartiregering, och han nådde också resultat. Han nådde inte hundra procentigt resultat, men han nådde en bra bit på den väg som han hade bestämt sig för att vandra. Det var ingen demonstrationspolitik, det var en realistisk förhandlingspolitik i gammal god svensk anda.

Sedan till upplåningen utomlands! Lån på 20 miljarder kronor under den tid vi hade socialdemokratisk regering skulle alltså inte vara någonting att bry sig om; det var bara företagen som gick ut och lånade för att få pengarna förräntade och utnyttjade i produktiv verksamhet, sade herr Sträng.

Sanningen är den att de sammanlagda investeringarna det året inte ökade utan tvärtom minskade. Företagen tvingades låna utomlands därför att den svenska kreditmarknaden inte var tillräcklig. Regeringen tvingade ut både företag och kommuner på den utländska lånemarknaden, och den upplåningen möjliggjorde den höga konsumtion som vi då hade här i Sverige. Kommunerna fick, om jag inte minns fel, under det året rätt

att uppta lån på ungefär 2 miljarder kronor. Staten stod som garant för en stor del av de lån som togs på den utländska lånemarknaden. Jag minns inte hur mycket den statliga investeringsbanken lånade, men jag har för mig att det var i runt tal 1 miljard kronor eller mer som var statsgaranterat.

Vad är det då för olägenhet att staten själv, när lånebelastningen blir så stor, tar lån på den utländska lånemarknaden? Det innebär att det blir ett större utrymme här hemma. Staten har möjligheter att få bättre villkor. Staten stabiliserar den svenska valutan genom att staten själv går ut och lånar. När man bedömer läget i de fall då staten, företag, kommuner eller banker lånar, är det avgörande, att det är hela den svenska samhällsekonomin som lånar. Det faktum att det är staten som står för lånet har ingen annan än en förstärkande betydelse, och det trodde jag att vår förutvarande finansminister hade fullt klart för sig. Men det kanske inte är så trevligt att tala om det.

Sambandet mellan TCO-chefens uttalande om virkesprisernas och lönekostnadernas betydelse för kostnadsläget samt Krister Wickmans uttalande skall jag inte fördjupa mig i. Men *om* man gör gällande att den svenska arbetskraftskostnadsutvecklingen – däri inbegriper jag då inte bara nominella löner och löneglidning utan även skatter och avgifter och produktivitetsutveckling – inte är i hög grad avgörande för de problem som vi behandlar i dag, *om* man fördöljer detta, då måste det vara något som gått fel. När herr Sträng påstår att Krister Wickman och jag är diametralt olika i alla andra avseenden än när det gäller namnet, har han också fel. Då det gäller bedömningen av den ekonomiska situationen nu och framöver finns det tydligen mera av parallellitet mellan Krister Wickman och mig än mellan Krister Wickman och hans gamla partivänner, att döma av den debatt som förts här i dag.

I sitt förra anförande – jag säger detta medan jag i alla fall har ordet, herr talman – gjorde herr Sträng gällande att Sverige inte har förlorat marknadsandelar i den utsträckning som vi påstått. Ena gången har någon vunnit, och andra gången har någon förlorat, sade herr Sträng och pekade på bl. a. Västtyskland, som skulle ha förlorat marknadsandelar både 1975 och 1976. Det är inte sant – Västtyskland vann marknadsandelar 1976. Men vad som är oroande är att Sverige är ett av de få länder som har förlorat marknadsandelar *både* 1975 och 1976, och som av allt att döma kommer att förlora marknadsandelar även 1977. Vi ligger sist i den långa raden av länder, om vi räknar ihop dessa två år. Detta finns det ingen anledning att förtiga. Och det är ingen tröst, herr Sträng, att vi har gjort bra ifrån oss då det gäller vissa u-länder, vissa länder i Afrika och OPEC-staterna. Dessa länder svarar för en förhållandevis begränsad del av den svenska exporten. Det är allas vår förhoppning – det utgår jag ifrån – att vi kan öka den andelen. Men i dagsläget och när det gäller att bedöma Sveriges ekonomiska situation har detta mycket liten betydelse.

Den procentuella andelen av exporten till u-länderna var 12,6 % år 1975. Den ökade 1976 till 13,3 %. Den ökade alltså med 0,7 procent-

enheter, om jag inte räknar fel. Handeln med OPEC-länderna ökade från 4,3 till 5,6 %. Det är mycket mera, men samtidigt ökade vår import från de länderna med en försvarlig procentandel, och det finns anledning att tänka på det också.

Både herr Sträng och andra socialdemokrater upprepar att vi för en "slapp finanspolitik", en "slapp budgetpolitik", och att det är det som ligger bakom en del av de problem som vi diskuterar. Låt gå för det då, låt oss utgå från detta som en hypotes, som en utgångspunkt för resonemanget. Men vad har socialdemokraterna då haft att komma med i sitt alternativ? Ingenting! Deras budget ligger formellt sett på en något högre nivå, men den innebär att man ökar omslutningen i det svenska samhället, skärper risken för ökad inflation, skapar större risk för arbetslöshet, begränsar konkurrenskraften ytterligare och ökar farorna för att underskottet i bytesbalansen blir ännu större. Så länge man inte kan presentera ett hållbart, handlingskraftigt alternativ borde man i varje fall vara litet försiktigare när man kritiserar regeringen för bristande handlingskraft, även om jag medger att en regering har ett större ansvar än vad en opposition har. Litet mer av självrannsakan borde man dock kunna kräva.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mundebo svarar nu på frågor från vårt parti och från socialdemokraterna att han inte har några planer på att förändra skatterna i annan mån än vad som framgår av budgetpropositionen. Herr Bohman säger däremot ingenting. Men om herr Mundebo skulle ha rätt, sluta då med att hota löntagarna som ni har gjort under den senaste tiden med momshöjning, med tvångssparande osv.!

Alla har väl observerat att regeringen praktiskt taget inte alls i denna debatt har talat om kampen mot inflationen. Finansutskottets borgerliga majoritet talar också väldigt litet om den saken. Varför denna förändring i attityden? Inflationen är ju ett precis lika allvarligt problem i år som den var i fjol. Vi vet inte riktigt hur prisutvecklingen kommer att gå, men de senaste tolv månaderna har priserna på konsumtionsvaror stigit med 10 %. Och det är möjligt att de stiger ännu mer under det år som vi nu är inne i. Är det regeringspositionen som gör att de borgerliga partierna inte längre är intresserade av kampen mot inflationen? Eller vad är förklaringen? Är förklaringen den att de så att säga ser den fortsatta inflationen som en hjälp i sina försök att hålla skutan flytande?

Man avvisar alla förslag från oppositionspartiernas sida och hävdar att det inte finns någonting annat att göra än vad regeringen föreslår. Men tag då en så utomordentligt viktig fråga som den starka kapitalexporten från Sverige och den omfattande industriutflyttningen! Det är ett faktum att i fjol minskade sysselsättningen i industrin här i landet med ungefär 30 000 människor, och i år räknar man med att sysselsättningen inom industrin skall minska lika mycket. Kapitalexporten av de stora företagen uppgick till 3,5 miljarder kronor förra året, och man

vägrar att göra någonting för att stoppa detta. Bakom detta ligger en medveten utflyttning av stora svenska företag från Sverige till utlandet. De etablerar sig där naturligtvis framför allt därför att de väntar sig högre vinster. Dessa investeras sedan i allmänhet i utlandet och tas inte hem till Sverige. Men för Sverige blir följden en industriell utarmning som märks i en rad regioner, bl. a. också i Stockholmsregionen, med de problem som arbetarna och tjänstemännen vid LM Ericsson har.

Det problemet vill regeringen inte alls diskutera trots att det är en av de viktigaste frågorna f. n. Men det är helt barockt att man tillåter denna stora kapitalexport av de svenska storföretagen samtidigt som Sverige måste låna ett stort antal miljarder utomlands. Det är verkligen en politik som inte kan accepteras.

Herr STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohman ställde en fråga i något av sina senaste anföranden: När gick Sträng ut före någon lönerörelse och talade om vad han skulle göra skattemässigt? Jag gick ut i slutet av år 1970 och talade om att nu var det så illa ställt att kreditrestriktionerna måste kompletteras med en höjning av momsen. Det skedde i god tid innan man satte sig ned och förhandlade; man visste följaktligen vad man hade att rätta sig efter i de förhandlingar som sedan inleddes på nyåret.

Jag fick alldeles nyss i min bänk beskedet att årets avtalsförhandlingar på Blasieholmen har strandat. Det har vi allesammans anledning att beklaga. Men vi blev kanske inte överraskade; man sitter ju och förhandlar utan att veta vad regeringen och herr Bohman tänker ta sig till.

Nu har herr Bohman en chans att klara ut förutsättningarna – jag har begärt att han skall ta en vecka eller två på sig för att göra det – för dem som skall ta ansvaret att träffa det nya löneavtalet. Dessa bör ha rätt att få veta hur det blir med kostnadsutvecklingen, med prisutvecklingen och med skatten – eller om det nu blir någonting annat – innan de sätter sig ned och gör upp för ett eller två år om för landets medborgare viktiga ting. Herr Bohman kan inte ta ansvaret – genom att vänta längre och låta ingenting hända – för den latent konfliktrisk som nu ligger över oss när förhandlingarna har strandat. Herr Bohman har varit med tillräckligt länge för att han skall ha klart för sig att i en sådan här situation finns den verkliga risken för att den investeringsexpansion som vi alla efterlyser skall gå i stå. Därför blir det nödvändigt – jag upprepar det ännu en gång – för herr Bohman att ge besked på den här punkten.

Jag skall avstå från att närmare gå in på frågan om exporten till u-länderna och dess betydelse för vår totala export. Den är emellertid inte att nonchalera. Herr Bohman anförde själv att 13 % av exporten går till u-länderna. Vår export till det stora Västtyskland stannar ungefär vid 8 à 9 %. Vår export till USA är ännu lägre – den ligger på 4 à 5 %. Exporten till u-länderna är alltså ingenting att nonchalera. Framför allt är det intressant att ökningstakten har legat på såväl 30 och 40 som

50 % på dessa områden.

Allra sist till herr Mundebo – jag skall försöka vara så artig och objektiv som möjligt! Planeringen av statens verksamhet anser jag inte vara en fråga som man bör lägga i händerna på en utredning, utan det är regeringen och ingen annan som skall sköta den planeringen. Jag blev till ytterlighet förvånad när jag såg att herr budgetministern har överlämnat till en utredningsman att försöka fundera ut hur herr Mundebo bör planera budgetpolitiken längre fram. Det tycker jag är en exklusiv fråga för herr budgetministern.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Får jag ge herr Hermansson en information till! Jag har talat om inflationen – om skattepolitikens avgörande roll i kampen mot inflationen, om vikten av att få ett skattesystem som dämpar inflationen och om huvudlinjerna i en ekonomisk politik som bör göra det möjligt att detta år stanna på en lägre inflationsnivå än tidigare år. Jag skall inte upprepa allt det här – herr Hermansson får läsa debattprotokollet när det föreligger i morgon.

Allra sist om besparingsutredningen. Det är förvisso regeringens uppgift att ha huvudansvaret för planeringen av den offentliga verksamheten. Men vad en utredning kan ge oss är ett underlag för att få fram bättre metoder för styrning och kontroll. För sådana uppgifter är utredningar nog rätt nödvändiga.

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Herr Sträng har inte någon ytterligare replik, och jag skall därför fatta mig mycket kort.

Herr Sträng sade att det hösten 1970 var så illa ställt att han var tvungen att gå ut i god tid och tala om att man skulle höja momsen. Ja, det var vissa finanspolitiska korrigeringar som gjordes då. Det gällde – om jag inte minns fel – en höjning av skatten på vissa kapitalvaror, diskmaskiner och annat, som inte hade mycket med den kommande avtalsrörelsen att göra. Men det intressanta är att i januari 1971 *när avtalsrörelsen började*, som herr Sträng själv säger, då talade han i finansplanen om "finanspolitiska korrigeringar" för den händelse avtalsrörelsen skulle leda till för höga löner. Vilka slags finanspolitiska korrigeringar var det han syftade på? Var det momshöjningar, direktskattehöjningar eller något annat? Det fick vi inte reda på. Jag tycker inte det var fel att herr Sträng inte gav besked på den punkten, för det kan man inte göra i förväg. Det händer alltför mycket på den konjunkturpolitiska sidan för att man skall kunna låsa sig vid vissa åtgärder.

Jag tycker dessutom att herr Sträng skall bestämma sig för *vilken* politik man som finansminister skall föra. Skall man, som herr Sträng har sagt i dag i ett sammanhang, "segla med lösa skot" för att ha handlingsfrihet? Det upprepade han vid olika tillfällen. Eller skall man, som herr Sträng nu säger, låsa sig fast vid vissa åtgärder oberoende av vad som sedan

kommer att hända? Vilken väg förordar egentligen herr Sträng, frågar jag mig, eftersom jag vet att han själv inte har möjlighet att svara.

Får jag så återkomma till detta med massapriserna. Faktum är att massapriserna från 1968 till 1976 ökade med drygt 163 %, och det är rätt mycket. Men rånettoprisökningen motsvarade bara en prisökning på 40 %. Orsaken till prisstegringarna ligger alltså inte i den utsträckning som man vill göra gällande på rotpriserna, även om de har spelat en viss roll.

Herr andre vice talmannen anmälde att herrar Hermansson och Sträng anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Vi har lyssnat till ett från många synpunkter upplysande replikskifte. Den professionella optimism som alltid har präglat herr Strängs framtidsbedömningar har för många varit en källa till glädje och uppbyggelse när det har sett som mörkast ut. Vi har också i dag kunnat glädja oss åt att lyssna till herr Sträng, den förre finansministern, och hans rätt optimistiska konjunkturbedömning.

Jag kan dock inte underlåta att notera den starka motsättning som finns mellan herr Strängs bedömning av den internationella konjunkturen och hans värdering av de finanspolitiska åtgärder som regeringen har vidtagit. Det finns i det sammanhanget anledning att knyta en allmän reflexion till oppositionens bugetalternativ. Det talas där väldigt litet om vad de sysselsättningspolitiska målen kräver av den allmänna ekonomiska politiken.

Jag lyssnade till herr Feldt här tidigare som i en polemik sade att den nuvarande regeringen i skräcken för arbetslösheten går ut med en rad åtgärder. I detta yttrande skönjer jag en ny cynism som något skrämmer mig. Är det verkligen så att oppositionen, det socialdemokratiska arbetarpartiet, nu tar så lätt på den stora uppgiften att trygga sysselsättningen i det nuvarande konjunkturläget att man är beredd att ifrågasätta de åtgärder som regeringen har lanserat både i budgetpropositionen och i de sysselsättningspolitiska och industripolitiska paket som sedan har presenterats? Anser oppositionen att arbetslöshetssiffrorna här i landet under den förra lågkonjunkturen i början av 1970-talet är ett pris av den art man skall betala för den typ av samhällsekonomisk stabilitet som man nu förespråkar? Skall inte alla resurser som kan mobiliseras för att slå vakt om sysselsättningen ändå tas i anspråk? Dessa frågor har oppositionen inte givit svar på i dag. Men de är mycket centrala och innefattar i sista hand det som debatten ändå gäller.

Det har blivit allt svårare för svenskt näringsliv att utomlands finna avsättning för sin produktion. Samtidigt har importen ökat. Detta är verkligen ägnat att inge stark oro inför framtiden, eftersom det äventyrar sysselsättningen. Vi kan självfallet inte fortsätta hur långt som helst i

denna riktning. Ett förstahandsmål är att säkra sysselsättningen men också, för att på lång sikt trygga balansen i ekonomin, att få en annan relation mellan export och import i vår ekonomi. För detta krävs industriinvesteringar och en ökad aktivitet inom näringslivet, som kan ge ökad produktion och försäljning – något som i sin tur leder till den tryggade sysselsättning som jag i varje fall till debatten i dag hade trott vara en målsättning som även oppositionen är beredd att sluta upp bakom. Men dagens debatt har antytt en ny attityd hos det socialdemokratiska arbetarpartiet i värderingen av sysselsättningspolitiken.

Det har sagts – det råder bred enighet om detta – att våra förutsättningar på lång sikt är goda. Men det krävs insikt om att den nuvarande situationen är besvärlig och på kort sikt fordrar extraordinära ansträngningar för att vi skall kunna klara av den. Det har också sagts – det förtjänar att upprepas – att vi här har ett gemensamt ansvar tvärs igenom det svenska samhället – företagare, anställda, olika intressegrupper och även de politiska partierna. Utrymmet för kostnadskrävande reformer blir naturligt nog begränsat, när vi måste avsätta en så stor del av våra resurser för att klara sysselsättningen och de nödvändiga strukturförändringarna i näringslivet men också för att klara företagens överlevnad.

Det som har hänt i näringslivet visar bl. a. att sysselsättningsplaneringen ännu inte har kommit särskilt långt här i landet. Det gäller såväl företagen som samhällets olika organ. Den nya lagstiftningen på arbetslivets område, trygghetslagen och medbestämmandelagen, gör det nu absolut nödvändigt att på ett nytt sätt följa personalutvecklingen i företagen och i samhällsorganen för att man i god tid skall kunna förutse förändringar och vidta de dispositioner inom företagets ram som en trygg sysselsättning nödvändiggör. Detta gäller alla företag och institutioner i samhället.

Den bristande sysselsättningsplaneringen är sannolikt en orsak till de aktuella svårigheterna på arbetsmarknaden, men det finns flera. Vi upplever f. n. en utpräglad lågkonjunktur. Genom våra politiska beslut har vi lyckats skjuta på verkningarna i tiden. Lagerstödet är ett uttryck för denna strävan, men åtgärder av den karaktären har sina självklara begränsningar.

Genom en konservativ strukturpolitik har socialdemokraterna skjutit upp nödvändiga strukturförändringar. Dåliga företag har hållits under armarna, och stora pengar har pumpats in i företag – främst storföretag – för att åstadkomma tillfälliga lösningar under år som gått. Den nya regeringen varken kan eller vill skjuta upp nödvändiga strukturförändringar. Utvecklingen har avslöjat att den gamla regeringen var tomhänt när det gäller den aktiva näringspolitiken. Man hade ingen beredskap. Det är ett intressant faktum vid sidan av benägenheten i dagens debatt att tona ner och bortse från de nödvändiga oppoffringar också inom finanspolitikens fält som målet för sysselsättningen kräver.

Från regeringens sida har vi inte dröjt med att sätta in de arbetsmarknads- och industripolitiska åtgärder som bedömts erforderliga för

att behålla företagens produktionskraft intakt genom den utdragna lågkonjunkturen. Åtgärderna för att stödja företag inom regionalpolitikens ram har bedrivits med höjd ambitionsgrad. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har successivt byggts ut, och i går berättade vi om ett par industripolitiska program som nu skall gå vidare för att utveckla uthålligheten och investeringsviljan i företagen.

När oppositionens företrädare nu anklagar regeringen för passivitet eller, som herr Feldt sade, för att i skräcken för arbetslöshet – eller för sysselsättningen, hur orden nu föll – göra för mycket, dvs. mobilisera för många åtgärder, så är det väl egentligen en lek med ord. Dessutom måste vi nog be oppositionen bestämma sig för hur den vill ha det. Gör vi för litet eller är vi för överambitiösa? Det kan knappast vara fråga om båda sakerna på en gång.

Det är intressant att herr Feldts långa anförande inte innehöll en enda anvisning om att oppositionen har några konstruktiva alternativ att komma med när det gäller sysselsättningspolitiken. Jag har letat och letat förgäves i den långa reservationen till finansutskottets betänkande. Man anför ett par exempel där, men det finns ingenting av medveten konstruktiv linje i oppositionens alternativ. Och herr Sträng har inte givit mycket mera på handen under sin långa föreläsning här.

Jag tror att det finns anledning att försöka se de näringspolitiska och industripolitiska insatserna i ett större sammanhang och sätta in dem i det perspektiv som finansplanen och budgetpropositionen tecknade. Budgetpropositionen fick hela sin karaktär och inriktning av omsorgen om sysselsättningen och uthålligheten i näringslivet. Inga andra motiv ligger bakom den karaktär budgeten har fått, inga andra motiv än att med all kraft slå vakt om människors trygghet i arbetslivet.

Nästa fas i regeringens arbete blev då de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som bl. a. innefattade väsentligt ökade insatser för intern utbildning i företagen. Vi har analyserat utfallet av dessa åtgärder och funnit att de har givit avsedd effekt. Åtgärderna har i hög grad kommit i rätt tid för att göra det möjligt för företagen att bromsa upp vågen av varsel om friställningar och också föra in ett ökat moment av utbildning i företagen. För företagens långsiktiga konkurrenskraft och för de anställdas trivsel och motivation i arbetet är detta mycket väsentliga komponenter i arbetsmarknadspolitiken.

Därefter har vi tagit nästa steg i och med utarbetandet av den proposition som inom kort ligger på riksdagens bord om de industripolitiska åtgärderna. Målsättningen för dessa åtgärder är att stärka företagens investeringsvilja och tidigarelägga de investeringar som i detta besvärliga konjunkturläge, med ansträngd likviditet i många företag, har skjutits på framtiden. Det är alltså åtgärder som är ägnade att också stärka företagens finansiella uthållighet. Det sker i form av särskilda investeringsgarantier, där staten föreslås ge 40-procentiga garantier för krediter som det ordinarie bankväsendet meddelar de reguljära bankkunderna för investeringar – även investeringar som är motiverade av strukturella

förändringar.

Det karakteristiska för detta system är att man utnyttjar de etablerade och naturliga finansieringsvägarna till företagen, även om Investeringsbanken förutsätts spela en aktiv roll i sammanhanget som refinansiär av krediterna. Från oppositionens sida har hävdats att därmed skulle bankerna få ökad makt. Jag förstår inte riktigt vad man avser med det. På vilket sätt skulle bankerna få ökad makt? Det är ju ändå så att vi bygger på företagens redan etablerade bankkontakter, och det ger garantier för att systemet i varje enskilt fall anpassas till företagens förutsättningar och önskemål. Och när man anklagar oss för att med detta paket vilja ge bankerna ökad makt, så vore jag intresserad av att veta hur oppositionen tänker finansiera de investeringar som är nödvändiga i den process som näringslivet nu befinner sig i. Tänker man inte anlita externa finansieringskällor? Vilka alternativ är det egentligen man vill anvisa i sammanhaget?

Nej, det är en vrånbild man här har tecknat, och det vittnar om att man är ganska främmande för den aktuella situationen i många svenska företag.

Det finns också andra viktiga inslag i detta industripolitiska paket. Det är en höjning av ramarna för industrigarantilånen, dvs. den form av garantilånggivning som är specialdestinerad till de mindre företagen och där samhället tar en 100-procentig risk. Det är också förslag om ökad kapacitet för företagarföreningarna när det gäller att ge stöd till nyetablering av företag och utveckling av företag, vilket motiveras speciellt av nödvändigheten av särskilda insatser i orter där företagen av en eller annan anledning har problem att hålla sysselsättningen uppe och där det därför är särskilt angeläget att skaffa alternativa sysselsättningstillfällen. Som bekant är det i dag ganska många orter som har dylika problem.

Vi har också i paketet tagit med det tidigare aviserade förslaget om möjlighet att vidga användningen av de lokaliseringpolitiska medlen på ett sätt som påminner om vad som sker i de grå zonerna, områdena närmast det allmänna stödområdet. Nu skall det bli möjligt för kommuner även utanför detta område att på särskild ansökan bli delaktiga av den regionalpolitiska instrumentarsenalen. Jag tror att det kommer att vara av stor betydelse för orter som har drabbats speciellt av företags akuta problem.

Det som nu närmast återstår i denna offensiv från regeringens sida för att säkra sysselsättningen och näringslivets utveckling är att avstämna åtgärderna mot den ekonomiska politiken. Det får riksdagen anledning att återvända till i ett senare sammanhang. De näringspolitiska åtgärderna får inte ses isolerade eller föregripa de grundläggande ekonomisk-politiska åtgärderna. Det är viktigt att man har ett levande samspel mellan näringspolitiken och den ekonomiska politiken, och det är vad regeringen nu utvecklar i fas efter fas i det här arbetet. Det är kanske svårt för oppositionen att inse detta. Jag ser att herr Sträng har lämnat

kammaren, men jag förstår att han känner sig litet främmande. Även om han tydligen upplever sin oppositionsroll som idyllisk, har han svårt att riktigt förstå den nya regeringens attityd till dessa problem. Han var väl invand med den, höll jag på att säga, förtorkade och passiva näringspolitik som sköttes med vänsterhanden i det gamla finansdepartementet. Men så kan man självfallet inte fortsätta att bedriva näringspolitik utan risker för sysselsättnings- och näringslivsutvecklingen.

Vad som återstår är också en rad branschprogram, och det är naturligtvis en central uppgift för näringspolitiken att göra det möjligt för företagen och för näringslivet att genomföra angelägna strukturförändringar, men de skall då genomföras i former som är acceptabla för de anställda och som inte skapar nya problem på arbetsmarknaden. Det är det mål som vi har lagt till grund för det ambitiösa branschprogram som vi nu utvecklar och som kammaren fortlöpande kommer att få ta ställning till.

Vi har börjat med den manuella glasindustrin. Det är ett branschprogram som med hänsyn till den industrins starka lokalisering till ett par Smålandslän i hög grad har karaktären av ett regionalt stödprogram. Men i grunden ligger tanken att hjälpa företagen att utveckla sin teknik, sin marknadsorganisation och sina exportmöjligheter för att därmed också trygga sysselsättningen.

Det är samma principer som utgör underlag för den proposition om ett stöd till tekoindustrin som riksdagen inom kort får ta del av. Målet är att bromsa den snabba nedgång i sysselsättningen inom tekoindustrin som har varit ett karakteristiskt drag i utvecklingen för den industrin under de senaste tio åren. Jag utesluter inte möjligheten att tekobranschen även fortsättningsvis kommer att bantas ned till en lägre nivå än dagens, men vi vill med de åtgärder vi nu föreslår riksdagen försäkra oss om att den nedbantningen inte sker snabbare än att den är acceptabel för de människor som är engagerade i produktionen som arbetare, tjänstemän och företagare. Det är vår förhoppning att det med de åtgärder som nu sätts in skall vara möjligt att nå det målet.

På likartat sätt kommer vi att hantera frågan om varvsindustrins framtid. Under april månad kommer kammaren att få ta del av en proposition med förslag till ny organisation av de varvsindustrier där staten har ett ägarengagemang. Vi kommer också att förelägga riksdagen förslag om hur den produktion som måste upprätthållas vid varven skall ske och finansieras under de närmaste åren. Även här blir det fråga om en betydande nedbantning, en anpassning till den internationella marknaden, men målet skall vara att försöka klara den nedbantningen i för arbetsmarknaden acceptabla former.

Specialstålsindustrin är en annan stor svensk bransch med strukturproblem, som har varit föremål för en specialutredning, tillsatt av regeringen i november. Denna utredning är inom kort klar. Vi skönjer där perspektivet med en ganska radikalt strukturrationaliserad specialstålsindustri. Men även där måste samhällets ansträngningar inriktas på att skaffa det rådrum som behövs för att omvandlingen skall ske så

att de lokala arbetsmarknaderna inte får större problem än vad som är fallet f. n. Det kommer att ställas stora fördringar både på de anställdas organisationer och på företagen när det gäller att klara denna struktur-omvandling, och vi är i regeringen beredda och har redan börjat arbetet för att låta detta ske i former som gör att branschen går stärkt ur den utdragna lågkonjunkturen.

På handelsstålsområdet kommer också så småningom riksdagen att få ta del av de överväganden som regeringen skall göra på grundval av den sittande handelsstålsutredningens förslag. Det är för tidigt att i dag närmare gå in på vad detta kommer att innebära. Jag vill dock klart deklarerat att inte heller inom den branschen tänker den nya regeringen spara någon möda för att stärka de strävanden som finns från fackföreningsrörelse och från företag att skapa en företagsstruktur som för framtiden innebär en förbättrad konkurrenskraft och överlevnad för de företag det gäller.

Vi har också inom synhåll överväganden beträffande strukturen i den svenska datorindustrin, där vi har etablerat förhandlingskontakter med inom branschen verksamma företag för att tillsammans överväga var en ändamålsenlig struktur i den kanske inte omsättningsmässigt så stora men innovationsmässigt och för den tekniska utvecklingen i landet betydelsefulla branschen.

Parallellt, herr talman, med dessa målmedvetna insatser för att säkra utvecklingen i utsatta branscher och företag pågår arbetet med mera långsiktiga regional- och näringspolitiska handlingslinjer. Ett särskilt program för småföretagen kommer att presenteras i höst. Så småningom kommer vidare näringspolitiska program för t. ex. skogsindustrin och sannolikt också för byggnadsindustrin. De kooperativa företagen kommer att bli föremål för en specialutredning, och det blir också anledning att ta upp frågan om statens direkta engagemang i näringslivet till analys och prövning.

Den nya regeringens näringspolitik är alltså i hög grad offensiv. Insatsernas art och mångfald kan knappast sägas vittna om att vi skulle vara beredda att sitta och avvakta några s. k. självläkande krafter. I ett modernt samhälle måste sysselsättning och ekonomisk utveckling garanteras genom ett intimt samspel mellan näringsliv och samhälle. Detta samspel aktualiserar naturligtvis också frågan om skilda intressegruppers ansvar när det gäller att säkra en från allmän synpunkt önskvärd utveckling.

Det är i det sammanhanget som man i den politiska debatten talat om två skilda doktriner. Den socialdemokratiska skulle då innebära, utifrån socialistiska värderingar, att samhället har ansvar för sysselsättningen även i företagens reguljära verksamhet. Enligt denna uppfattning bör staten på ett mycket tidigt stadium gå in i företagen och styra planeringen.

Regeringen arbetar enligt den handlingslinjen att statsmakterna skall dra upp de allmänna riktlinjerna för näringspolitiken och skapa förutsättningar för näringslivet att säkra en trygg sysselsättning för de anställda

och en positiv ekonomisk utveckling. Detta bör ske utan att samhället går in i företagen med detaljregleringar. Den socialdemokratiska doktrinen ställer från denna synpunkt inte några speciella anspråk på företagen, eftersom samhället förutsätts gå in i företagen direkt och ta ansvar för sysselsättningen. Den handlingslinje jag hävdar förutsätter att samhället inte går in i företagen med detaljregleringar utan i stället har bestämda krav på företagen att dessa skall klara sitt sociala ansvar, dvs. spela med på de villkor samhället uppställt.

Det är naturligtvis två ideologier som möts i dessa skilda synsätt. Den socialistiska ideologin och dess tro på central styrning i minsta detalj utgör den ena. Det är naivt att tro att denna styrning skulle kunna ske genom att regeringen "slår näven i bordet", som det sagts. Vad som i så fall krävs är helt enkelt att blandedekonomin avskaffas.

Den interna socialdemokratiska debatten efter Olof Palmes berömda "slå näven i bordet" har också varit mera medvetet socialistisk än tidigare. En fråga som vi ställer oss även i den här debatten är: Står ni tomhänta, utan alternativa näringspolitiska linjer? När frågor om alternativ aktualiseras, åberopar ni då – vilket skett i debatter under vintern – att botemedlet skall vara statliga företagsövertaganden och att staten skall engagera sig i näringslivet med direkt ägande? Då kan man fråga sig om inte en socialdemokratisk omprövning håller på att ske, en omprövning som i så fall är mycket intressant eftersom den vittnar om att man upplever den brist på näringspolitik som hittills rått som misslyckad.

Jag anser att företagen är bäst skickade att – på av samhället angivna villkor – svara för sysselsättningen. I det skede vi nu befinner oss har skillnaderna mellan dessa två uppfattningar kommit klart till uttryck. Det är då givet att man frågar sig hur oppositionen ser på trygghetslagen och medbestämmandelagen och deras roll i arbetet på näringslivets förnyelse. Dessa lagstiftningskomplex understryker företagets ansvar för sysselsättningen. När de anställda får ett ökat ansvar för beslut på arbetsplatsen – vilket, som jag ser det, är en mycket positiv faktor för näringslivets och företagsamhetens utveckling – är det också en logisk konsekvens att företagen i första hand är ansvariga för att det finns arbete. Om förändring skall ske måste besluten fattas gemensamt av företag och anställda. Men samhället får självfallet inte tveka att i sista hand garantera människors trygghet. Det är ju den som skall vara det övergripande och allt avgörande målet för en näringspolitik.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åsling försökte spela upp ett litet indignationsnummer genom att säga att han tyckte sig ha funnit en cynism i socialdemokratins inställning till sysselsättningen, nya värderingar av sysselsättningspolitiken. Till den slutsatsen kom han därför att han tyckte sig ha funnit att vi inte omedelbart accepterade alla de förslag som kom från herr Åslings departement.

Jag måste säga att det är en ganska halsbrytande argumentering. Det

kan ju vara så, herr Åsling, att de förslag ni lägger fram inte är helt kloka och genomtänkta. De kan t. o. m. vara helt felaktiga – fel åtgärder vid fel tidpunkt. Det är inte fel att göra något för sysselsättningen, men frågan är om det inte är ganska enkelt att göra fel saker.

Det vi i dag har att invända när det gäller herr Åslings del av fögderiet är två saker.

Det första är att industridepartementet tänker sig att ösa ut hundratals miljoner kronor över företagen utan att några som helst garantier skapas för att detta verkligen leder till nya jobb eller tryggar redan existerande.

Vad det egentligen är fråga om här, som jag har börjat tolka det, är en allmän inflationspolitik. Man hoppas på att bara man skapar ett tillräckligt inflatoriskt klimat så klarar sig även de sämsta företagen, och sedan späder man på med subventioner för att fylla igen de hål som återstår.

Det där tror vi är en farlig politik, eftersom den bara skjuter upp problemen. Den dag när företagen ställs inför det ofrånkomliga, nämligen att vi måste slopa subventionerna och stoppa inflationspolitiken, avslöjas alla svagheter. Konservativa regeringar i andra länder har försökt sig på den politiken, men de har ramlat ner i en avgrund, herr Åsling. Betänk detta!

Det andra vi har att invända emot är framför allt det förslag herr Åsling redovisade i går. Man överlåter åt affärsbankerna att driva statlig strukturpolitik med skattepengar, dvs. att med statliga kreditgarantier bakom sig avgöra vilka investeringar som leder till en vettig strukturutveckling. Det kan vi inte acceptera därför att det lämnar samhället och löntagarna helt utan inflytande.

Vår huvudlinje borde herr Åsling känna till. Vi stöder stora delar av den sysselsättningspolitik som tidigare har genomförts, men vi säger att det behövs mera av samhällsplanering, inflytande och direkt engagemang för samhället och löntagarna. Vi vill ha 500 milj. kr. till Investeringsbanken i aktiekapital för att banken skall kunna öka sitt risktagande och sin utlåning. Vi vill ha en strukturfond med resurser på 750 milj. kr. och med löntagarmajoritet i styrelsen för att kunna göra de insatser på strukturområdet som blir nödvändiga. Detta känner herr Åsling till.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag behöver inte spela upp något indignationsnummer. Jag tycker att herr Feldts yttrande om att vi arbetar i skräck för arbetslöshet får stå för honom själv. Det är ett ganska anmärkningsvärt yttrande av ett tidigare socialdemokratiskt statsråd, och det tyder på att herr Feldt inte är beredd att värdera arbetslösheten som något ont i ett modernt samhälle, som man inte kan spara några resurser för att bekämpa. Det tyder på att herr Feldt i sin oppositionsroll har avlägsnat sig betänkligt från det stämmningsläge som vi har ute på arbetsplatserna i dag, där människor är oroad för sin sysselsättning. Jag finner detta vara ett synnerligen intressant inlägg i den här debatten därför att det tyder på en

attitydförändring, som jag beklagar. Jag föreställer mig att även de svenska löntagarna, som är lyhörda för nyanserna i den här debatten, måste djupt beklaga herr Feldts attitydförändring.

Jag vill också säga att herr Feldt är något vårdslös när han talar om att vi öser ut hundratals miljoner samtidigt som herr Feldt kritiserar vår giv med investeringsgarantier. Det är ju inte fråga om att ösa ut miljoner, utan om att staten tecknar borgen som en garanti för vissa prestationer som företagen gör i form av vissa tidigarelagda och målbestämda investeringar. Det är alltså en upptrappning av konjunkturpolitiken, och den ger möjlighet till ökad selektering av kreditpolitiken – det måste herr Feldt vara medveten om. Det innebär således detsamma som att höja ambitionsnivån i det här sammanhanget. Att här tala om inflationspolitik vittnar om att herr Feldt inte närmare har övervägt vad detta är avsett att vara.

När herr Feldt talar om att bankerna får ett för stort inflytande vill jag påpeka att bankernas roll i sammanhanget är att göra kreditvärderingen av projekten och att övervaka att det rör sig om lönsamma projekt. Jag vill fråga herr Feldt om han är beredd att ge avkall på lönsamhetskravet när det gäller investeringarna i näringslivet. Även de strukturmotiverade investeringarna måste ju på längre sikt vara lönsamma, eftersom lönsamheten är bestämmande för investeringarnas möjlighet att bidra till företagens överlevnad och löntagarnas trygghet i arbetet.

Det här måste herr Feldt klara ut. Det resonemang som herr Feldt förde nyss tyder nämligen på att han inte riktigt har förstått finessen med detta industripolitiska paket.

Herr FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår helt enkelt inte vad herr Åsling talar om. Jag sade att det är bra om regeringen känner sig pressad att hela tiden undvika att bli ertappad med en ökad arbetslöshet, alltså att jag som oppositionspolitiker anser att sysselsättningen måste vara vad regeringen skall prioritera högst.

Men i denna skräck för att bli ertappad med ökad arbetslöshet tycker jag att regeringen gör illa genomtänka utspel och föreslår åtgärder som inte är effektiva nog och som vi anser borde ersättas med andra. Det måste vi ju i rimlighetens namn kunna diskutera utan att herr Åsling talar om ändrade attityder hos det socialdemokratiska arbetarpartiet.

Herr Åsling skall nog inte föreställa sig alltför mycket om löntagarnas upplevelser av trygghet och otrygghet. Vad är det han erbjuder dem? Jo, han säger själv att det är fråga om ett rådrum. Under åtta nio månader är han beredd att betala ut hundratals miljoner för att folk skall ha kvar sina jobb. Men vad händer den 1 januari 1978? Då är det ju slut med allt detta. Då har subventionerna upphört enligt den plan som redovisades i går. Och är ni inte inställda på att driva en alldeles våldsamt inflationspolitik under den närmaste tiden, kommer också det skydds nätet under en del dåliga företag att falla undan.

Då var vår fråga – och den kvarstår: Vem skall ta ansvaret för planeringen av den strukturomvandling som måste komma inom vissa industribranscher? Beklädnadsindustrin, järn- och stålindustrin har vi dragit fram som de viktigaste exemplen

Det enda besked vi får i dag är att det är väldigt fint att affärsbankerna sköter denna politik, för de håller reda på lönsamhetskravet. Men det kan väl för det första göras på annat sätt. För det andra finns det ju ett samhällsekonomiskt lönsamhetskrav som också måste in i bilden. Ingenting av detta är bankerna kompetenta att bedöma. Frågan blir: Är det alltså meningen att bankerna skall sköta allt i herr Åslings näringspolitik? Skall man överlåta åt dem som har åstadkommit en stor del av strukturproblemen att sköta planeringen för hur dessa problem skall lösas? Har herr Åsling inga egna idéer? Har hans departement ingen känsla för att det är ett ansvar att ta? Är det bara att vräka ut skattebetalarnas pengar och sedan hoppas på att bankerna och storföretagen tillsammans skall komma till resultat?

Där ligger vår principiella invändning, och den är av ideologisk natur, herr Åsling. Det är kanske därför herr Åsling inte fattar vad vi talar om.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag förstår mycket väl vad herr Feldt menar i detta sammanhang. Han menar att samhället skall ta ansvaret för strukturförändringarna i näringslivet. Men därvidlag har jag principiellt en annan uppfattning. Det är företagen som har ansvaret för sin anpassning till de marknadsförutsättningar som skall styra produktionen. Det är därför – för att få en riktig balans i företagets värderingar av sin situation – som vi har stärkt löntagarinflytandet i företagets styrelser. De anställda måste ha sitt att säga i detta sammanhang. Det skall inte bara vara kapitalägarna som skall bestämma hur strukturförändringarna skall ske. De anställda skall också vara engagerade i den förändring som sker i företagen.

Men det är, herr Feldt, någonting helt annat än att staten dirigerar företagen och säger att den strukturplan som ni skall arbeta efter fastställer vi i kanslihuset. Här finns det en klyfta mellan oss, och det beklagar jag. Det är också, herr Feldt, att ifrågasätta idén och tanken bakom medinflytandet för de anställda i företagen.

Bankernas roll i sammanhanget är att göra den företagsekonomiska värdering av ett projekt som en bankförbindelse alltid måste göra, och det bör ske på bankmässiga grunder, så att man har garantier för att samhälleliga åtgärder av den här arten får en tillpassning till vad som är möjligt från företagsekonomisk synpunkt att prestera. Bankerna bör här spela den roll man spelar som reguljär kreditgivare, även fast det här är frågan om ett investeringsgarantisystem som har till ändamål att flytta fram redan planerade investeringar.

Herr Feldt frågar mig vad som sker när det här regelsystemet upphör

att verka. Finessen med konjunkturpolitiska åtgärder av den här karaktären är självfallet att man har en avgränsad giltighetstid och att man sedan är beredd, av hänsyn till konjunkturutvecklingen och de allmänna ekonomiska förutsättningarna, att omvärdera situationen och vidta nya åtgärder som kan vara påkallade.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Herr Åsling behöver inte gå för jag har en direkt fråga att ställa till honom om några minuter.

Regeringens ekonomiska politik är ett fiasko. Liksom vid alla kriser söker man efter en syndabock. Regeringen har hittat sin syndabock: de svenska lönarbetarna. Det är stegringen av lönekostnaderna som nu påstås hota export och sysselsättning. Och lönestegringarna görs nu till en stötpelare i den borgerliga majoritetens finanspolitiska resonemang.

Regeringens och utskottsmajoritetens påståenden saknar all grund. Det är här inte fråga om ekonomiska bedömningar, utan det är fråga om cynisk politisk propaganda.

Hela perioden 1960–1972 steg lönekostnaderna betydligt mindre i Sverige än i alla andra länder, USA undantaget. Sveriges försprång var då avsevärt även i förhållande till Västtyskland. Genom att de svenska lönerna hölls tillbaka tillskansade sig kapitalet stora fördelar. Denna bakgrund tigs det om. Finansutskottet har över huvud taget i sin redogörelse inget perspektiv före 1970.

Men också åren 1970–1975 låg Sverige lågt. Dess relation till Västtyskland var densamma 1975 som 1970. Tillsammans med Västtyskland och USA framstår i själva verket Sverige som ett av de mest effektiva lönedepressningsländerna.

Finansutskottets och regeringens påståenden om lönekostnadernas stegring hänför sig helt till 1976. Men också här saknar påståendet grund. Utskottet kan inte presentera något annat material än en prognos från Svenska Handelsbanken. Det finns inga faktiska siffror framräknade för 1976 ännu. Det finns heller inget underlag för påståendet om farliga lönestegringar under 1976.

Ingenting tyder heller på att lönekostnaderna över huvud skulle spela någon nämnvärd roll för ett lands exportsituation. Japan har haft den i särklass största stegringen av lönekostnaderna per producerad varuenhet under hela perioden efter 1960, men det hindrar inte den japanska exporten att rulla fram som en ångvält över världens marknader.

Jag frågar industriminister Åsling, som nu förpassat sig själv till andra jaktmarker: På vilken grund framställer ni i regeringen de svenska lönerna som en fara? Vad har ni för verkligt underlag? Kan ni inte redovisat ert underlag tycker jag att ni skall be Sveriges löntagare offentligt om ursäkt.

Denna uppriggade propaganda om lönerna är inte grundad på ekonomiska fakta. Den är uttryck för ett politiskt behov: kapitalets behov att angripa de lönearbetande och trycka tillbaka deras positioner. Det

krävs en motaktion från arbetarrörelsen. Det krävs en radikal politik som angriper den verkliga orsaken till krisen och arbetslösheten. Det krävs en radikal politik som kan vara riktmärke för den rörelse som nu finns bland de arbetande.

En sådan radikal politik borde fackföreningsrörelsen och arbetarrörelsens två politiska partier föra fram. Men i den socialdemokratiska reservationen finns knappast några spår av en sådan politik. Det är som om socialdemokratiens talesmän har bestämt sig för att resonera utifrån en kapitalistisk ståndpunkt och använda borgerliga ekonomers språk. Mot herr Bohmans stora upplåning sätter man en mer balanserad budget – ett gammalt konservativt krav, som USA:s republikaner redan har slitit ut. Mot allmänna stimulanser sätter man s. k. selektiva arbetsmarknadsåtgärder – ett klassiskt argument från den gamla AK-politiken. Man talar om stark ekonomi och ekonomisk balans. Stark för vem? Stark i vems intresse? Balans i vad? Balans för vilket ändamål?

Det är ju inte så att det finns någon sorts allmän styrka eller allmän balans i ekonomin, lika önskvärd för alla – tvärtom. Styrka för storfinansen betyder svaghet och reträtt för de arbetande. Balans i storfinsansens konton betyder utslagning och rovdrift för de arbetande.

Regeringens perspektivlösa politik borde ha uppkallat arbetarrörelsen till något annat: till att ställa avgörande frågor, till att lägga fram ett långsiktigt program – ett program värdigt de arbetande människornas krav och förhoppningar och värdigt en arbetarrörelse, vars historiska mission ändå är att bryta kapitalets makt och bygga en annan sorts samhälle.

Nu är det tid för ett sådant program. Det är tid att ställa de raka, avgörande frågorna.

Varför blir det arbetslöshet? Därför att ekonomin styrs av privat profit. Därför att profiten kräver att arbetare slås ut.

Varför blir det rovdrift och miljöförstöring? Därför att man kan utvinna kortsiktiga profiter genom att låta naturen och människornas hälsa betala.

Varför flyttar kapitalisterna produktion utomlands? Därför att profit-hungern tvingar dem.

Varför vacklar exporten? Därför att storfinansen i alltför hög grad har bundit landet vid produktion av gamla, klassiska råvaror och halvfabrikat. Därför att dessa halvfabrikat slås hårt av lågkonjunkturen. Därför att de hindrar nya, framtidsbetonade produkters utveckling.

Varför vill storfinansen pressa Fälldin till att acceptera kärnkraften? Därför att rovdrift och halvfabrikat kräver stora mängder elkraft och olja.

Varför är kärnkraften farlig för sysselsättningen? Därför att den till övervägande del hamnar just i de rovdriftspräglade branscher, där utslagningen av arbetare är störst och koncentrationen av företag hårdast.

Varför är det en farlig politik att hålla tillbaka lönerna? Därför att det minskar den nationella marknaden. Därför att detta i sin tur hämmar möjligheterna att utveckla längre serier i produktionen. Därför att det återverkar negativt på exporten och dess sammansättning.

Låt oss också inom arbetarrörelsen ställa de positiva frågorna om framtiden. Vad är det som behövs? Vilka är behoven och kraven för en ekonomi i folkflertalets intresse?

Det behövs trygghet mot utslagning. Det behövs skydd mot att få se sin hemorts enda arbetsplats läggas ner. Det behövs skydd mot att räknas till något B-lag eller C-lag på arbetsmarknaden. Det behövs en plan för all produktion. Man måste sluta producera på slump, för spekulation eller för meningslös förbrukning. Det behövs hundratusentals nya daghemplatser, tiotusentals nya vårdplatser.

Det behövs en ny produktionsteknik. En teknik som inte förstör miljön och de arbetande människorna. En teknik som kräver stora investeringar men som ger tillbaka sjufalt på sikt.

Det behövs en planmässig höjning av ekonomins förädlingsgrad. Det behövs mer genomtänkta, förfinade produkter i stället för kalhuggning, rovdrift, kärnkraft och slit-och-släng.

Det behövs en produktion som byggs på de arbetandes kunnande, på kvalitet och på användbarhet snarare än på slukande av allt större mängder materiel och allt större mängder energi.

Det behövs ett nytt sätt att bygga städer och tätorter. Det behövs andra lösningar på boendet, på trafiken, på människornas kollektiva liv.

Det behövs en stor expansion inom undervisnings- och kultursektorn. Det behövs väldiga insatser för dem som aldrig fick utbildning och för de ungdomar som i dag slås ut ur skolan. Det behövs ett tillvaratagande av begåvningen hos de barn som nu lämnas vind för våg åt ett ytligt och mekaniskt kunskapsinhämtande och en social disciplinering som trycker ner deras utveckling.

Det behövs mer och bättre dagligvaror. Det behövs mindre rustningar och färre skrytprodukter.

Och mitt bland dessa samhälleliga behov, mitt bland dessa väldiga uppgifter som väntar, står en reservarmé. En armé av deltidsarbetare, arbetslösa, utslagna, kvinnor som stått i kö i årtal för att få ett riktigt arbete, ungdomar som inget bättre begär än en mening med sin tillvaro och sin utbildning. Detta är ett slöseri med människoliv, en misshushållning med ett helt samhälles resurser. Men sådan är kapitalismen.

Inför ett sådant perspektiv, inför sådana uppgifter, kan inte arbetarrörelsens talesmän bara ägna sig åt en akademisk diskussion om detaljer i borgarnas finanspolitik.

Arbetarrörelsens folk är kanske inte alltid medvetna socialister. Men de är för den skull inga borgare. Därför skall inte arbetarrörelsens partier här i dag tala borgarnas språk. Vi skall inte tala om stark ekonomi, balanserad budget, sund finanspolitik, starka företag, stram politik, Jimmy Carters stimulansprogram, återhållsamhet i avtalsrörelsen osv. – allt detta är ju borgerlig fraseologi.

Vi skall tala om hur man kan skapa ett nytt samhälle. Ett samhälle där profit och rovdrift är avskaffade. Där angelägna mänskliga behov styr produktionen. Där de arbetande i Sverige kan bestämma landets

utveckling utan att vara beroende av Jimmy Carters stimulanspaket. Där meningen med liv och arbete inte är att glädjas åt det egna checkhäftet, att jubla över konkurrenters misslyckande, att svartsjukt vaka över den egna lilla villans värdestegring och att sedan stå likgiltig inför medmänniskor som slås ut och skogar som skövlas.

Kampen för ett nytt samhälle slår i dag mer och mer rot i människors medvetande. Händelserna i det kapitalistiska samhället driver på den. Detta medvetande hos folk behöver ett politiskt program.

Vänsterpartiet kommunisterna vill söka driva debatten om ett sådant program. Vpk säger: Vänta inte på privatföretagens goda vilja. Det behövs ett statligt industriprogram för utbyggnad av industrin. För att skapa nya industrier, som kan kraftigt höja förädlingsgraden i ekonomin. Industrier som kan kompensera bortfallet av sysselsättning som följer i halvfabrikatindustriernas, stål- och massaindustrins nedläggningsspår. Industrier som kan utveckla en ny produktionsteknik. Som kan förbättra den yttre och inre miljön. Som kan sänka åtgången av material och energi per producerad enhet. Som kan utveckla nya, förfinade produkter och system.

Vpk säger: Bygg upp nya trafiklösningar. Effektivisera järnvägsväsendet. Konstruera nya trafiksystem i de större städerna, som gör dem oberoende av den svällande privatbilismen.

Vpk säger: Lägg upp ett program för att systematiskt bygga bort de sociala bristerna – daghemmen, vården, undervisningen, kulturen.

Vpk säger: Stoppa kapitalexporten och utflyttningen av värdefulla förädlingsindustrier till andra länder.

Vpk säger: Minska arbetsdagens längd men bibehåll lönen.

Vpk säger: Förstatliga de privata affärsbankerna, så att kapital kan styras till angelägna sektorer och inte nyttjas för kortsiktig spekulation och kortsiktig profit.

Det är ett program som skulle ge arbete åt byggnads- och anläggningsarbetare. Åt industriarbetare och tekniker. Åt vårdarbetare och kulturarbetare. Åt de diskriminerade kvinnorna i arbetsmarknadens utkant. Åt de unga, som hotar att passiviseras i meningslös väntan eller mekanisk tristess.

Det skulle ge expansion under kontroll. Det skulle ge planmässighet i stället för kaos och anarki. Det skulle ge utveckling utan prisspekulation och inflation.

Det skulle ge industriella framsteg utan rovdrift. Det skulle ge ökad social nytta utan slöseri och förstöring.

Det skulle ge en social omfördelning till förmån för de breda folklagrens behov. Det skulle stärka de breda folklagrens köpkraft. Det skulle därmed skapa en vidgad inre marknad.

Det skulle skapa säkrare export, byggd på de arbetandes kunskaper och på en teknologi med en ny och annorlunda målsättning.

Detta program ger en konkret bild av det nya samhälle om vars nödvändighet allt fler arbetande människor blir medvetna och övertygade.

Det är ett program som i sina första steg skulle kunna genomföras nu. Men det är också ett program, vars fullgörande kräver ett fullständigt avskaffande av storfinansens makt.

Och det är ju så det skall vara. Den socialistiska idén skall vara närvarande i dagens kamp. Och dagens kamp skall bäras upp av den socialistiska idén om ett kvalitativt annorlunda samhälle.

Kampen mot borgarregering, storfinans och reaktion måste byggas på en sådan idé. Annars är den bara opportunistisk. Ju klarare och konkretare vi inom arbetarrörelsen kan framställa idén, desto kortare blir den tid som förflyter innan kapitalismen går till historien.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! I den ekonomiska politiken spelar skatterna en stor roll. Det gäller att uppnå bästa möjliga effektivitet i de åtgärder som sätts in i förhållande till vad man vill uppnå med den allmänna ekonomiska politiken, men man kan heller inte vid uttaget av skatter bortse från rättvisesynpunkter. En ekonomisk politik som syftar till full sysselsättning även i besvärliga tider måste betalas av alla, inte bara av vissa grupper.

Skatternas primära uppgift i gångna tider har ju varit att tillförsäkra samhället de inkomster som behövs för att betala samhällets utgifter. I modern tid har skattesystemet börjat användas till så mycket annat för att styra utvecklingen i en eller annan riktning. Detta är naturligtvis riktigt, men jag tycker ändå att det kan vara på sin plats med en varning för att helt bortse från skatternas ursprungliga ändamål. Jag har på senare år många gånger varnat för de stora underskotten i statens budget. Jag kan inte dela många ekonomers uppfattning att en stor statlig upplåning är intresselös. Ekonomiministern var f. ö. i dag inne på samma linje, alltså att inhemsk upplåning inte spelar så stor roll. Då man från borgerligt håll, framför allt från moderaterna, har hävdad att också fonderingen i de sociala fonderna måste räknas in – trots att dessa fonder till varje krona är placerade och trots att den framtida avkastningen är in-tecknad – som en motpol till den starkt ökade statliga upplåningen, då tror jag att man är ute på farliga vägar. Den ekonomiska föreningen Sverige mår inte väl av att dess tillgångar i praktiken har förvandlats till skulder till delägarna.

Vad jag med detta har velat komma fram till är att man inte kan bortse från skatternas roll i den gamla bemärkelsen, alltså som betalare av samhällets utgifter.

I en nation där man har för avsikt att betala sina skulder, både till inhemska och utländska fordringsägare, kan man inte hålla på med att bara låna pengar år ut och år in. Det går inte att försvara det med att vi befinner oss i en evig konjunktursvacka. Det beror inte bara på viljan om det finns plats för skattesänkningar, något som moderaterna velat göra gällande. Det finns en skattepolitisk verklighet också.

Samhällets ökade utgifter på olika områden har lett fram till att de

samlade skatte- och socialförsäkringsavgifterna har ökat. Detta – jämte människors ökade inkomster – har lett till att det progressiva skattesystemet inte enbart har kunnat användas för att klara samhällets utgifter, utan en övergång har fått ske till indirekta skatter i allt större utsträckning. Vi har ju sedan länge haft konsumtionsskatter, och på senare år har den allmänna mervärdeskatten blivit den allimer dominerande inkomstkällan.

Men konsumtionsskatterna har inte räckt till. De har på senare år kompletterats med produktionsskatter av olika slag. Om man kallar dessa för arbetsgivaravgifter, socialförsäkringsavgifter eller något annat saknar egentligen betydelse. Dessa avgifter utgör en belastning på produktionen. De senaste årens kraftiga ökningar på produktionsfaktorsskatternas område har skett samtidigt med lättnader i den direkta beskattningen, och människor har sluppit att betala avgifter till folkpensioneringen och sjukförsäkringen. De flesta ekonomer av facket menar att dessa produktionsfaktorsskatter inkräktar på löneutrymmet och således efter en kort övergångstid i sin helhet får bäras av löntagarna. Det finns dock de som menar att avgifterna skjuts framåt och till största delen får bäras av konsumenterna genom prishöjningar som annars inte skulle ha inträffat. Hur som helst kan man nog konstatera att den del av bördan som bärs genom minskade företagsvinster säkert är mycket liten.

Jag har, herr talman, velat göra den här lilla analysen av vårt skattesystem för att bättre kunna belysa hur felaktiga angreppen på vårt skattesystem från vissa företagarehåll är och hur den nuvarande riksdagsmajoriteten håller på att förändra skatteneutraliteten mellan olika företag beroende på företagsstruktur, storlek och t. o. m. geografiskt läge.

Låt mig börja med det lilla. I förra veckan beslöt vi att undanta en viss form av naturaförmån för vissa skogsägare från beskattning. Jag skall i dag inte vidare diskutera sakfrågan. Det rör sig här bara om några miljoner kronor. Men det är tendensen till ändringar av skattereglerna som är det intressanta.

I höstas beslöt man att ge plats för godtyckliga uppdelningar av familjeinkomster i gemensamt drivna företag liksom för en försvåring av kontrollmöjligheterna. Man har genomdrivit att företag i vissa delar av landet skall få en lägre skattebörda, och man har genomdrivit att egenföretagare inte skall delta i produktionsskatterna på samma sätt som de som har anställda. Man har presenterat förslag om en förlängning för hela 1977 av investeringsbidragen och investeringsavdragen, trots att deras investeringsfrämjande effekt nu torde vara helt borta; nu rör det sig bara om skattelättnader och bidrag till investeringar som skulle ha gjorts ändå. Vi återkommer senare till en diskussion i den frågan.

Krav på ytterligare lättnader har rests eller aviserats, men vad kommande propositioner kommer att innebära för småföretagare kan jag givetvis inte yttra mig om. Däremot fick vi i går kväll klart för oss vilket jättestöd de stora företagen får på olika områden.

I den allmänna debatten har kritik riktats mot att produktionsfak-

torsskatterna – för att återgå till dessa – ensidigt inriktats på en avgift som varit baserad på lönesummorna och att därför arbetsintensiva företag drabbats hårdare än de kapitalintensiva. Jag kan förstå en del av den kritiken, även om en utebliven omläggning från direkta skatter till arbetsgivaravgifter skulle ha drabbat de arbetsintensiva företagen lika hårt. Om en omläggning inte skett, hade i stället lönerna stigit så mycket kraftigare, och ur företagets synpunkt måste det vara likgiltigt om pengarna läggs i ett lönekuvert eller skickas till skattemyndigheten eller riks-försäkringsverket.

När jag ändå säger mig förstå en del av kritiken mot lönebaserade skatter beror det på att jag inte anser att ökade skattebördor ensidigt skall läggas på arbetskraften, utan de bör också drabba kapitalet i företagen. I annat fall blir det för lönsamt att byta ut mänsklig arbetskraft mot maskiner. Den här frågan ligger dock under företagsskatteberedningens prövning, och den närmaste debatten om hur framtidens produktionsfaktorsskattesystem skall se ut får föras när utredningens förslag föreligger.

F. n. har vi alltså att rätta oss efter det system som i dag gäller. Har vi skatt på produktionen måste naturligtvis alla som deltar i den produktion det är fråga om också vara med och betala skatterna. På riksdagens bord ligger i dag skatteutskottets betänkande nr 23, i vilket utskottsmajoriteten slår vakt om två skatteorättvisor med anknytning till produktionsfaktorsskatterna. En annan representant för reservanterna kommer att behandla detta betänkande, varför jag endast mera principiellt kommer att ta upp frågan.

I den allmänna vulgärpropagandan, som också många borgerliga riksdagsmän deltagit i, har arbetsgivaravgiften och socialförsäkringsavgifterna framställts som en särskild pålaga just på de företagare som haft att erlagga egenavgift.

Som ett exempel härpå vill jag nämna att i senaste numret av tidningen Företagaren, som är organ för en organisation i vilken hela rader av riksdagsmän är medlemmar och bland vilka också somliga är styrelseledamöter, finns ett stort uppslag om en blomsterhandlare som på en inkomst av 42 000 kr. betalade 28 000 kr. i skatt och bara fick 14 000 kr. kvar att leva på. I tidningen står att kommentarer är överflödiga. Jag är medveten om att inga medlemmar i en organisation eller ens styrelsemedlemmar är ansvariga för vad deras tidningsorgan skriver, men det skulle vara intressant att veta om man tycker att siffrorna ändå inte kunde vara värda en kommentar.

Till skatteutskottets majoritet skulle jag faktiskt vilja ställa frågan om man anser att en produktionsfaktorsskatt skall betalas av alla som producerar något, eller om egenföretagarna skall åka snålskjuts på dem som har anställda. Egenföretagarna kan då antingen stoppa de sparade skatterna och socialförsäkringsavgifterna i egen ficka eller sälja sin produkt billigare än konkurrenterna, som både får betala sina anställdas såväl som egenföretagarens socialförsäkringsskydd och en del av dennes skatter.

Ännu intressantare blir min fråga till utskottsmajoriteten om dess inställning till det som jag tror först var folkpartiets förslag men som även flera anslutit sig till, nämligen att de första fem anställdas löner skall gå fria från arbetsgivaravgifter och kanske också socialavgifter. Skulle ett sådant förslag bli verklighet – och jag fruktar att det kan bli verklighet i den kommande propositionen – har man kommit bra långt från skatteutskottets enhälliga uttalande om konkurrensneutralitet i beskattningen. Är det meningen att stora företag skall slås sönder i mindre för att de skall komma undan skatterna?

Vi fick ett konkret exempel på detta från en representant för Kooperativa förbundet. Han menade, att om man befriade småhandlaren, den som har högst fem anställda eller arbetar ensam, från alla dessa avgifter, skulle han komma i ett betydligt bättre konkurrensläge än KF, som har sina butiker i en stor enhet och således inte får motsvarande befrielse.

Den nuvarande regeringens representant lämnade ett för KF lugnande svar. Han sade att varje butik naturligtvis skall räknas för sig. För andra och för dem som sysslar med skatter var detta svar mindre lugnande. Landets näringsliv består ju inte bara av butiker. Är det meningen att näringslivet skall slås sönder i mindre företag så att det bara består av småföretag och ingenting annat?

Låt mig, herr talman, uppehålla mig en del också vid skatteutskottets betänkande nr 24, som gäller uppdelningen av familjeinkomster från ett företag i vilket båda makarna och eventuellt även barn arbetar. Jag gör det i detta sammanhang, trots att det bara är några månader sedan vi i kammaren hade en debatt i frågan. Den är dock en viktig del av helheten när det gäller beskattningen. Jag tycker att vi mer och mer börjar få en speciell inriktning av skattereglerna, nämligen att lätta skattebördorna för vissa grupper i vårt land vilka speciellt omhuldas av den nya majoriteten.

I fråga om betänkande nr 24 vill jag börja med att citera ett uttalande som lyder: "Utskottet kan – nu liksom tidigare – konstatera att bred enighet råder om det grundläggande syftet med reformen, nämligen att den som utfört ett förvärvsarbete också skall beskattas för inkomsten härav enligt regler som i möjligaste mån ger lika resultat oavsett företagsformen eller vem som är arbetsgivare." Det citerade återfinns också i den socialdemokratiska reservationen från i höstas, men man måste ha klart för sig att då avsågs båda makarna och inte bara en av dem.

Man kan av utskottsmajoritetens skrivning lätt få det intrycket att det görs ett försök att upprätthålla något slags anställningsförhållande, där den företagsledande maken är arbetsgivare och den medhjälpande maken är anställd. Så är ju ingalunda fallet, och utskottsmajoriteten har heller inte velat upprätthålla den principen längre än som är förmånligt för företagsägaren med familj.

Makar har nu rätt att dela upp inkomsten mellan sig på lämpligt sätt inom ramen för s. k. marknadsmässigt vederlag till den medhjälpande

maken. Man behöver inte ta någon hänsyn till hur stor del av insatsen som gjorts i det gemensamma företaget. Helt godtyckligt kan den samlade inkomsten delas mellan makarna så att det gynnsammaste resultatet uppnås från skatte- och socialförsäkringssynpunkt. Också inkomster utanför rörelsen kan på detta sätt delas, och skatterna på exempelvis kapitalinkomster kan göras betydligt lägre än för andra människor.

Budgetministern påstod på förmiddagen att man har skapat rättvisa. Det är alltså inte så utan precis tvärtom. Man har skapat en skatteorättvisa. Min fråga är: Vilken möjlighet har en vanlig löntagare att helt godtyckligt dela sin inkomst med maken om beloppen bara ligger inom ramen för marknadsmässig lön? För andra skattebetalare måste det te sig synnerligen märkligt och stötande att man på detta sätt ger en grupp skattskyldiga helt laglig möjlighet att med olika godtyckliga uppdelningsåtgärder pressa ned sin skatt högst avsevärt. Ett par tusenlappar i vinst är det normala vid en vanlig gemensam familjeinkomst.

Skattelättnaderna uppkommer dels därigenom att lindrigaste progressionseffekt uppnås genom uppdelningen, dels därigenom att våra liberala avskrivnings- och nedskrivningsregler möjliggör att vinstresultat kan plöjas ned. Förtjänsten blir ännu större om hänsyn tas till att många sociala förmåner är knutna till den taxerade inkomsten.

Detta är alltså de rent legala möjligheter som föreligger att minska beskattningen. Därtill skall läggas att några kontrollmöjligheter knappast heller föreligger. Vilken taxeringsmyndighet kan hävda att mer än marknadsmässigt vederlag tillförts medhjälpare make eller barn? Vilken taxeringsmyndighet kan bevisa att medhjälpare make ej varit verksam det stipulerade timantalet? Vilken taxeringsmyndighet kan bestrida ett påstående att en 16-åring har jobbat några lördagar och söndagar eller en kväll i föräldrarnas rörelse? Det kan naturligtvis ingen.

I utskottsmajoritetens skrivning påstås att vi motionärer inte har protesterat mot att speciellt kvinnan diskrimineras och mot de orimliga konsekvenser som skulle uppstå om 1976 års vårbeslut skulle kvarstå. Det har vi visst gjort. Logiken kräver att om vi önskar återinföra samma regler så måste vi vara nöjda med de reglerna. Då kan vi naturligtvis inte vara med om att tillstyrka orimliga konsekvenser. Vi har protesterat mot sådana påståenden. Det blir inga orimliga konsekvenser, vad vi vet, om bestämmelserna enligt 1976 års vårbeslut kommer tillbaka.

I propositionen fanns ett exempel som låg till grund för höstbeslutet och som påstods vara orimligt. Jag är inte säker på att det exemplet står sig i en skattedomstol. Om någonting speciellt skulle uppmärksammas så finns det ju möjligheter att ändra lagtexten i den delen, men jag tror inte att det finns något exempel på att det har blivit orimliga konsekvenser av det beslut som riksdagen fattade förra våren. Påståendet får stå helt för utskottsmajoritetens räkning.

Motionärerna och reservanterna har inte, som det också påstås, bara anfört kontrollproblem som skäl för sina förslag. I ännu högre grad har anförts det förhållandet att majoritetens ställningstagande innebär att

reglerna helt legalt medger en avsevärd skatteflykt, och därtill skall läggas kontrollproblemen.

Utskottsmajoriteten vill göra gällande att kontrollproblemen i det här fallet inte är artskilda från vad som gäller på övriga områden inom beskattningen. Reservanterna hävdar motsatsen. Vi anser att de är artskilda. Här föreligger nämligen inget tvåpartsförhållande, vilket är det vanliga i andra fall. Här har båda parter samma intresse, nämligen att få ner den gemensamma skatten. Detta gäller såväl makar som barn. I ett normalt arbetstagarförhållande mellan två parter utgår – det kan vi vara ganska övertygande om – också en normal ersättning. Där föreligger inget gemensamt intresse. Kan man, vilket det här är fråga om, på ett papper dela upp inkomsten mellan olika familjemedlemmar, som därefter kan dela upp den samlade inkomsten mellan sig på vilket sätt som helst, då är det ett annat förhållande. Nog är väl det ett alldeles särskilt kontrollproblem – det tycker verkligen reservanterna.

Jag tror fortfarande på samma sätt som jag gjorde i höstas: det enda sättet att få en någorlunda rättvis uppdelning av familjinkomsten är att ha en till insatsen relaterad uppdelning av företagets samlade resultat. Jag är inte främmande för en annan relation än tredjedelsregeln, men så länge ingen har kunnat bevisa att den är felaktig nöjer jag mig med att yrka bifall till densamma. Den är samtidigt en kontrollåtgärd, som dock bör kompletteras med en tidsgräns för makar och ytterligare kontrollåtgärder mot att överföra inkomst till barn.

Herr talman! Andra representanter för mitt parti kommer att ägna sig åt betänkande nr 22 om indirekta skatter och nr 25 om skogsvårdsavgift, men jag ber ändå att få yrka bifall till de reservationer som är fogade till skatteutskottets betänkanden nr 22, 23, 24 och 25.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! I anslutning till finansutskottets betänkande nr 1 behandlas ett flertal betänkanden från skatteutskottet. Som framhålls i betänkandet från finansutskottet är det nödvändigt att vidta vissa skattehöjningar för att begränsa den privata konsumtionen och det statliga upplåningsbehovet. Finansutskottet har också understrukt angelägenheten av att de finanspolitiska åtgärderna inte avsevärt försämrar kostnadsutvecklingen för näringslivet. Skatteutskottet delar denna uppfattning och finner de i propositionen förordade beskattningsåtgärderna väl ägnade att tillgodose dessa syften.

Som framhölls redan i höstas i propositionen om ändringar i den statliga inkomstbeskattningen för 1977 skulle förslag framläggas om vissa höjningar av den indirekta beskattningen, bl. a. på energin.

I propositionen föreslås nu en höjning av elskatten från 2 till 3 öre per kilowattimme för all elkraftförbrukning upp till 40 000 kilowattimmar per år. Vid förbrukning inom industriell verksamhet som ligger över denna gräns skall den nuvarande skattesatsen på 2 öre fortfarande gälla. Höjningen av elskatten beräknas medföra en intäktsökning per år räknat

på 300 milj. kr.

Riksdagen beslöt 1975, på förslag av den dåvarande regeringen, att den allmänna energiskatten skulle läggas om från värdeskatt – 10 % på priset – till en styckeskatt, utgående med 2 öre per kWh. Förändringen var störst för storförbrukarna dels på grund av att dessa i regel hade ett lägre pris, dels på grund av att det då också fanns möjligheter till nedsättning av beskattningen. För att övergången skulle bli så mjuk som möjligt fick regeringen rätt att i vissa fall sätta ned avgiften till 1 % av varans tillverkningsvärde. Regeringen har nu meddelat att den höjt denna gräns till 1,3 % av tillverkningsvärdet.

Jag har velat säga detta för att något belysa bakgrunden till regeringens förslag. I den socialdemokratiska motionen föreslås att avgiften vid all förbrukning av elkraft och för industrin skall höjas till 3 öre. Av vad jag sagt framgår att man ännu inte på långt när i sin helhet kunnat tillämpa 1975 års beslut, och då framstår förslaget om en höjning till 3 öre för all industriell verksamhet närmast som en papperskonstruktion utan möjlighet att i praktiken kunna tillämpas. Socialdemokraterna har också i sitt budgetförslag fört fram en inkomstökning på 100 miljoner. Ser vi på hur man handlade vid beslutets tillämpning när socialdemokraterna satt i regeringen 1975 finner vi att inkomstökningen inte blir särskilt stor.

Beträffande tobaksskatten föreslås en höjning med 15 %, vilket beräknas medföra en intäktsökning på 350 milj. kr. per år. Förslaget har inte mött några erinringar vare sig i motioner eller vid utskottsbehandlingen.

Beträffande den i propositionen föreslagna höjningen av fordonsskatten, så tillstyrker utskottet det framlagda förslaget. Socialdemokraterna har i motion krävt en annan utformning av fordonsskattehöjningen och dessutom föreslagit en höjning av bensinpriset med 5 öre.

Socialdemokraterna motiverar sitt förslag med att höjningar skall drabba den privata konsumtionen lika väl som näringslivet. Såsom framgår redan av finansutskottets uttalande, som jag omnämnde i början av mitt anförande, är det vid eventuella förändringar i skatteuttaget angeläget att inte onödigtvis öka kostnadsnivån inom näringslivet och därmed försämra det svenska näringslivets konkurrenskraft, både vid export och på den inhemska marknaden.

Sedan är vi ju alla väl medvetna om att en ökad skattebelastning på näringslivet medför en nära nog automatisk höjning av den inhemska prisnivån, och därmed drabbar också en sådan utformning av skattehöjningen ändå till sist de enskilda konsumenterna. Därtill kan en dylik skattebelastning i ett så bekymmersamt läge som det nuvarande ytterligare minska det svenska näringslivets exportmöjligheter och konkurrenskraft.

Totalt sett inbringar regeringens och socialdemokraternas förslag beträffande fordonsskattehöjningen samma belopp till statskassan, 650 milj. kr. per år. Härtill kommer i socialdemokraternas förslag 5 öre per

Onsdagen den
9 mars 1977

Finansdebatt

liter för bensinen, vilket beräknas inbringa ytterligare 230 milj. kr.

Ännu ett par ärenden behandlas i skatteutskottets betänkande nr 22: dels frågan om skattebefrielse för importerade dentaltekniska arbeten, dels frågan om huruvida mervärdeskatt skall utgå när det gäller utländska bilar som utför transportuppdrag i Sverige och repareras här.

Vad beträffar den förstnämnda frågan om skattebefrielse för dentaltekniska arbeten föreslår skatteutskottet att frågan hänskjuts till mervärdeskatteutredningen för fortsatt prövning. Beträffande mervärdeskatt på reparationsarbeten på utländska bilar som utför transportuppdrag i Sverige föreslår utskottet i likhet med departementschefen i propositionen att sådana tjänster skall undantas från beskattning. Förslaget skall ses som ett led i en internationell samordning av mervärdeskatten från trafikpolitisk synpunkt.

I det paket av utskottsbetänkanden som nu behandlas ingår också en motion om den allmänna arbetsgivaravgiften. Här yrkas från socialdemokratiskt håll på en höjning av arbetsgivaravgiften med nära 3,5 miljarder kronor. Att i ett läge då det svenska näringslivet har ett kostnadsläge som ligger högre än konkurrentländernas ytterligare försvåra konkurrensmöjligheterna ter sig mycket märkligt. Nu finns det olika tolkningar om huruvida arbetsgivaravgifterna har en prishöjande effekt eller ej, vilket också debatterats tidigare i dag. Denna fråga kommer att ytterligare beröras såväl av herr Olsson i Järvsö som av herr Carlsson i Vikmanshyttan, och därför skall jag inte gå närmare in på den.

Jag vill emellertid i all korthet besvara ett par frågor som herr Wårnberg ställde i detta sammanhang. Det gällde om produktionsskatten skall betalas såväl av företagare som av löntagare. Diskussionen har ju gått ut på att man borde skapa likvärdiga förhållanden för företagare och löntagare vid beräkning av arbetsgivaravgiften, och enligt min mening har man nått ganska långt på detta område under den senaste tiden.

Frågan om huruvida det skall utgå arbetsgivaravgift för de fem först anställda har diskuterats en del under det senaste året. Vi har i riksdagen beslutat om en allsidig utredning om arbetsgivaravgiften, och jag för min del vill avvakta det resultat man kommer fram till. Jag förmodar att både fördelar och nackdelar kommer att kunna påvisas. Senare får vi väl se vad vi kan göra på det här området.

I skatteutskottets betänkande 24 berörs frågan om beskattningen av egenföretagare. Det var med stor förvåning som jag lyssnade på vår ärade ordförande i skatteutskottet, och med lika stor förvåning läste jag den vid utskottsbetänkandet fogade socialdemokratiska reservationen. Jag återkommer till den litet senare.

Spörsmålet om slopande av sambeskattningen för makar som båda arbetar i ett gemensamt företag har debatterats alltsedan särbeskattningsbeslutades 1970. För centern, liksom också för folkpartiet och moderata samlingspartiet, har det framstått som en klar orättvisa att ha kvar denna form av sambeskattningsregler. Enligt den uppfattning vi hävdar skall beskattningsreglerna vara likvärdiga oberoende av företagsform och om möjligt

också oberoende av om man är företagare eller löntagare.

Efter sex års intensiv debatt beslöt riksdagen äntligen förra året att delvis avskaffa sambeskattningen för egenföretagare. Det första beslutet för ungefär ett år sedan innebar att man med lottens hjälp på alla punkter utom en antog den dåvarande regeringens förslag, vilket resulterade i vissa ganska hårda begränsningsregler. Det sattes som villkor för uppdelning dels en lägsta insats på 600 arbetstimmar, dels införandet av en tredjedelsregel som innebar att den medhjälpande makens del fick uppgå till högst en tredjedel av makarnas gemensamma inkomst av rörelsen. Dessutom införde man mycket hårda restriktioner beträffande rätten till avdrag för barns arbetsinsats i föräldrarnas företag.

I höstas beslöt riksdagen på förslag från den nya regeringen en ändring av reglerna i enlighet med dessa partiers förra våren i reservationer framförda förslag, i korthet innebärande 400 arbetstimmar som lägsta gräns för uppdelning. Man slopade tredjedelsregeln och fastställde i stort sett likvärdiga regler beträffande beskattningen av barns arbetsinkomst.

Socialdemokraterna har nu, som herr Wärnberg anförde, krävt en återgång till de skärpta regler som den socialdemokratiska regeringen föreslog förra våren. Jag återkommer här till den som jag tycker mycket märkliga reservationen från de socialdemokratiska ledamöterna i skatteutskottet. Först skriver man, vilket citerades av herr Wärnberg, att inkomster från gemensamt familjeföretag bör delas på ett sätt som motiveras av de arbetsinsatser resp. familjemedlemmar gjort.

På den punkten, som jag tycker egentligen är den väsentliga, är vi helt överens. Men sedan fortsätter utskottets reserveranter på följande sätt: "Så behöver icke ske efter de regler som riksdagens majoritet genomförde hösten 1976. Dessa regler medför rätt till godtycklig uppdelning av det gemensamma företagets vinstresultat inom ramen för s. k. marknadsmässigt vederlag åt den ene av makarna. Reglerna konstruerades också om så att alla tänkbara uppdelningar kan ske i syfte att skaffa gynnsammare förhållanden för familjemedlemmar i såväl skatte- som socialförsäkringshänseende än som motsvaras av den faktiska arbetsinsatsen. Denna favorisering av en viss grupp skattskyldiga framstår för många som djupt orättvis."

Vad som här anförts är enligt min uppfattning inte överensstämmande med verkligheten. Vad riksdagen beslöt i höstas var vissa ändringar för att förverkliga den målsättning som jag nyss återgav och som såvitt jag förstår alla är överens om. För att vi skulle kunna förverkliga den var det nödvändigt att göra dessa förändringar. Avgörande för uppdelningen är fortfarande – och det slogs fast såväl i propositionen som i utskotts- betänkandet i höstas – arbetsinsatsens storlek och att ersättningen för den gjorda arbetsinsatsen högst får utgöra marknadsmässig lön. Skall denna målsättning förverkligas, kan man inte ha kvar en regel som begränsar den medhjälpande makens del av inkomsten till högst en tredjedel.

Man kan inte ha kvar en regel som bestämmer att den medhjälpande

maken alltid skall ha marknadsmässig lön. Alla vet att företagarens inkomster växlar år från år, och ett fasthållande vid regeln att marknadsmässig lön alltid skall utgå för gjord arbetsinsats skulle i vissa fall innebära, att den av makarna som är företagsledare skulle få mindre ersättning för sin arbetsinsats eller kanske inte någon alls.

Det var ju för att möjliggöra en rättvis uppdelning av inkomsten i förhållande till den gjorda arbetsinsatsen som vi i den borgerliga utskottsmajoriteten genom lagstiftning ville göra det möjligt att dela arbetsinkomsten efter den gjorda arbetsinsatsen och att den medhjälpandes ersättning inte fick överstiga marknadsmässig lön.

Beträffande barnen gäller samma sak. Vill man förverkliga målsättningen att den som gjort arbetsinsatsen också bör beskattas för denna, kan man inte skapa en mängd särbestämmelser som förhindrar det som man sagt sig önska förverkliga. Vad riksdagen beslöt i höstas var att sänka timgränsen till 400 timmar, slopa tredjedelsregeln, genomföra den nödvändiga följdändringen från "marknadsmässig lön" till "högst marknadsmässig lön" – av skäl som jag tidigare anfört – samt att företagarbarnen fick regler likvärdiga med dem som gäller för andra kategorier.

Talet om godtycklig uppdelning och att syftet skulle vara att skapa gynnsamma förhållanden, gynnsammare än vad som motsvaras av den faktiska arbetsinsatsen, är enligt min uppfattning helt felaktigt. Jag tycker att socialdemokraterna borde bestämma sig. Står man fast vid den inledande meningen i reservationen eller vill man införa hårdare beskattningsregler för egenföretagarna?

Talet om orättvisa, som man också nämner i reservationen, är mer berättigat om man ser på den särlagstiftning som gällt för egenföretagarna under åren 1971–1975. Förra finansministern Gunnar Sträng uppskattade i fjolårets proposition att den ändring han föreslog skulle innebära en inkomstminskning genom skattebortfall på ca 100 milj. kr. Och det säger oss att denna grupp människor under det senaste året har betalat in närmare 100 milj. kr. mer än man skulle gjort om man haft samma beskattningsregler som andra. Det tycker jag är en orättvisa, och vi har fått svart på vitt av förra finansministern Gunnar Sträng att inbetalningen uppgick till ett så högt belopp. Då tror jag man skall vara rätt försiktig med att tala om orättvisor i det nya förslaget.

En annan intressant sak som framkommer i reservationen är talet om att i rörelseinkomst i allmänhet ingår en viss del som kan anses som inkomst av kapital. Jag har i riksdagen i flera år motionerat om att vid beräkning av socialförsäkringsavgifter för egenföretagarna skulle ett visst grundavdrag medges just av de skäl som framhålls i den socialdemokratiska reservationen till skatteutskottets betänkande nr 22.

Jag har motionerat i denna fråga även i år, och jag hoppas att när frågan kommer upp i riksdagen få stöd av er reseranter på den punkten, för ni har framfört precis samma motiveringar som jag har gjort både i år och tidigare.

Som utskottet framhåller finns det inte någon anledning att nu ompröva

de i höstas beslutade reglerna. Jag vill ändå hoppas att vi alla i riksdagen som målsättning skall acceptera att likvärdiga beskattningsregler skall gälla för alla, oberoende av om vi är företagare eller löntagare. Vi behöver varandra på många sätt, vi behöver varandra alla. Vi har när det gäller skattepolitiken ett gemensamt mål, nämligen att motarbeta och förhindra skatteflykt. Men låt oss inte stämpla vissa grupper som mindre trovärdiga än andra. Riksdagen har hösten 1976 beslutat om regler för egenföretagares beskattning som skall ge dem med andra grupper i samhället likvärdiga förhållanden. Jag anser det vara en hederssak för oss i riksdagen att stå eniga om att den principen skall vara gällande.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkandena 22, 23, 24 och 25.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30.

§ 7 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Undertecknad anhåller härmed om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 14 mars–den 14 april 1977 för fullgörande av fackliga uppdrag.

Stockholm den 4 mars 1977

Karl Hallgren

Kammaren biföll denna ansökan

Herr andre vice talmannen anmälde att fröken *Johansson* (vpk) skulle inträda som ersättare för herr Hallgren under hans ledighet från riksdagsmannauppgiftet.

§ 8 Anmälades och bordlades

Propositioner

1976/77:87 om insatser för handikappades kulturella verksamhet

1976/77:92 om ändrade regler för skattetillägg enligt taxeringslagen (1956:623), m. m.

1976/77:94 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

1976/77:97 om statens maskinprovningars uppgifter och organisation m. m.

1976/77:105 om åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna

§ 9 Anmälades och bordlades

Motioner

1976/77:1418 av herr *Börjesson* i Falköping och fru *Hammarbacken*

1976/77:1419 av herr *Hörberg m. fl.*

Nr 82

Onsdagen den
9 mars 1977

*Anmälan av
interpellationer*

med anledning av propositionen 1976/77:64 om statligt personskadeskydd m. m.

1976/77:1420 av herr *Komstedt*

1976/77:1421 av herr *Pålme m. fl.*

1976/77:1422 av herr *Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:73 om förlängd tid för särskilt investeringsavdrag och statligt investeringsbidrag

§ 10 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 8 mars

1976/77:112 av herr *Fågelsbo* (c) till herr utbildningsministern om bi-behållande av Östaskolan i Heby:

Sedan 1963 har vid Östaskolan i Heby kommun bedrivits anpassningskurser för multihandikappade ungdomar. Skolan erbjuder utsökta möjligheter till återanpassning i en lugn och vacker miljö för rörelsehindrade och handikappade ungdomar. Skolan har genom sina goda resultat kunnat nå ett gott rykte över hela landet. Antalet sökande till skolan är större än tillgången på elevplatser.

Skolöverstyrelsen har nu tagit initiativ till en nedläggning av Östaskolan. Man menar att omställnings- och träningskursen bör flyttas till Hedemora och ansluta till AMU-centret där. Som huvudsakligt skäl har anförts vissa brister i skolans utrustning och möjligheter att uppfylla kursplanen.

Faktum är att skolan kan erbjuda en fantastisk miljö och att den dessutom har den lilla skolans alla fördelar vad gäller trygghet och samhörighet mellan elever och lärare. Detta är grunden för de goda resultat som uppnås, vilka också vitsordas av länsarbetsnämnden i Västmanlands län. Också från kommunalt håll vitsordas skolans stora sociala betydelse.

Den sociala träning, som är en viktig del i skolans verksamhet, klaras dels genom att man regelbundet genom bussresor besöker tätorterna i närheten, dels genom ett visst samarbete med andra skolor i omgivningen.

Enligt min mening utgör en liten skola som Östaskolan den allra bästa modellen för träning och anpassning av handikappade ungdomar. Det vore därför tragiskt om skolan skulle läggas ned i enlighet med SÖ:s intentioner.

Med anledning härav vill jag till herr utbildningsministern ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till att Östaskolan bevaras med nuvarande verksamhet för anpassning och träning av rörelschindrade och handikappade ungdomar?

den 9 mars

Nr 82

Onsdagen den
9 mars 1977

Anmälan av
interpellationer

1976/77:113 av herr *Wennerfors* (m) till herr justitieministern om rätts-säkerheten på byggnadslagstiftningens område:

Under senare år har ett antal lagar stiftats som ådragit sig en utbredd kritik för att inte i tillräcklig utsträckning tillgodose kravet på rättssäkerhet för den enskilde. Tolkningssvårigheter har ibland uppstått genom lagarnas allmänna utformning, och ibland har reglerna inte harmonierat med viktiga principer för lagstiftning på andra områden. Exempel på nya lagar som kritiserats från rättssäkerhetssynpunkt är bevissäkringslagen, sop-hämtningslagen och reglerna om skattetillägg.

En förklaring till att flera av de senaste årens lagar blivit utsatta för kritik är säkert bristande samordning i lagstiftningsarbetet. Önskan att tillgodose samhällsintresset i en enskild sakfråga har kommit att över-skugga viktiga principer för lagstiftningen, vilka har syftat till att ga-ranterera medborgarnas rättssäkerhet.

Ett område där kritiken för bristande rättssäkerhet ofta varit särskilt stor är bygglagområdet. Genom en oklar lagstiftning, vars tillämpning till stora delar kommit att bygga på praxis, har enskilda människors in-tressen många gånger kommit i andra hand i takt med att samhällets krav på bebyggelseplanering ökat. Samhällets under senare år alltmer restriktiva syn på den enskildes rätt i mark- och planfrågor har resulterat i att kommunerna i viss utsträckning handlat på ett sätt gentemot den enskilde som endast med stor tveksamhet kan anses styrkt i gällande lag. Att ensidigt se till samhällsintresset har ofta präglat kommunernas markpolitik, och den enskildes ställning har därmed försämrats.

Utvecklingen går nu mycket snabbt. Det är helt klart att den grund-inställning om en opartisk intresseavvägning mellan den enskilde och det allmänna som präglat byggnadslagstiftningen har luckrats upp på-tagligt på senare år. En viktig orsak är uppenbarligen att kommunerna redan nu börjat agera i enlighet med statsmakternas tidigare intentioner såsom dessa under hand framkommit i arbetet med den nya bygglagen.

Byggnadsnämnden i Vaxholms kommun har således föreslagit bygg-nadsförbud för så gott som samtliga områden i kommunen som planerats för fritidsbebyggelse. Byggnadsnämnden föreslår att våningsytan i de bo-städer som berörs begränsas till 60 m². Byggnadsnämnden säger i sitt yttrande att "förbudet föreslås gälla i avvaktan på planändring i syfte att reducera byggrätten på tidigare nämnt sätt".

Byggnadsnämndens målsättning med byggnadsförbudet är att förhind-ra permanentbosättning i områden som i dag är fritidsområden. Nämnden

Onsdagen den
9 mars 1977

---

*Anmälan av
interpellationer*

konstaterar att "byggrätten reduceras i vissa äldre byggplaner i sådan grad att permanentbosättning ej kan bli sannolik". Motivet anges vara: "En sådan oreglerad omvandling kan medföra stora kommunal- och samhällsekonomiska problem."

Kommunerna har inte rätt att med kommunalekonomiska motiv som bakgrund införa byggförbud om dessa inte är kortvariga. JO ingav den 30 juni 1966 en framställning till Kungl. Maj:t där frågan om provisoriska byggförbud behandlades. JO anförde då följande: "Om man icke med avseende å dylika fall skapar skydd för fastighetsägare mot skadeverkningar av långvariga förbud, innebär detta att man – för att förbilliga plangenomförandet för kommunerna – låter någon eller några fastighetsägare ensamma bära skadeverkningar som huvudsakligen tillkommit i samhällets intresse och som blivit långvariga på grund av oförmåga från det allmännas sida att inom rimlig tid lösa planfrågorna. En dylik ordning är oförenlig med vad som bör gälla i en rättsstat."

Ovanstående uttalande från JO kan inte tolkas på annat sätt än att kommunalekonomiska skäl inte är motiv för en sådan åtgärd som byggnadsnämnden i Vaxholm föreslår.

Vidare är det helt klart att det inte föreligger några hinder i gällande lagstiftning att omvandla fritidshus till permanenthus, vilket byggnadsnämnden är helt medveten om. I underlaget för beslutet finns en PM från stadsarkitektkontoret där det sägs följande:

"Särskilt byggnadslov erfordras icke för ianspråktagande av fritidshus till permanentbostad. Inget hinder finns heller mot att uppföra fritidshus i en standard motsvarande byggnadsstadgans krav och Svensk Byggnorms krav på byggnad avsedd för stadigvarande bruk. Gränserna mellan fritidsbebyggelse och permanentbebyggelse är ofta ganska svävande."

Vidare heter det: "Den i planbestämmelserna fastställda byggnadsrätten medgiver uppförande av bostadshus i sådan storlek att de ur bostadsteknisk synpunkt även kan anses lämpade som permanentbostäder." "Byggnadsnämnden saknar möjlighet att styra bebyggelseutvecklingen så länge den följer byggnadsplanen och dess planbestämmelser. Det är således icke möjligt att med stöd av planen och dess bestämmelser förbjuda uppförande av byggnad i sådan standard att permanentbosättning blir attraktiv så länge byggnaden genom sin storlek och placering följer planens bestämmelser."

Eftersom det är helt klart att det redovisade agerandet står i strid med de regler som i dag gäller, kan det finnas anledning att studera de utgångspunkter nämnden har haft för att, trots detta, besluta som man gjort. Vid en närmare genomläsning av dokumenten finner man två formuleringar som klart antyder att byggnadsnämnden helt enkelt har funnit det förenligt med sina intressen att använda den nya bygglagens förväntade innehåll som ett förarbete.

I stadsarkitektkontorets PM heter det: "Bedömningarna grundas dels på definitiva författningstexter och dels på en lokal tillämpning av allmänt formulerade författningstexter." Eftersom de definitiva författningstex-

terna enligt stadsarkitektkontoret självt är entydiga, så måste den lokala tillämpningen av de s. k. "allmänt formulerade författningstexterna" vara av betydande intresse. Tyvärr finns det ingen ytterligare hänvisning till deras innehåll. En viss vägledning ges dock i byggnadsnämndens konstaterande att "förbudet föreslås gälla i avvaktan på planändring i syfte att reducera byggrätten på tidigare nämnt sätt", dvs. 60 m² maximal våningsyta. Skall JO:s utlåtande anses vara giltigt tillsammans med de lagar som i dag gäller, kan en planändring av så omfattande karaktär knappast nu genomföras. Därför har man försökt föregripa behandlingen av en ny lagstiftning och i avvaktan på denna sökt genomföra ett provisoriskt byggnadsförbud, som man senare hoppas få stöd för i den nya lagstiftningen.

Det kan inte vara rimligt att författningsutkast, okända för allmänheten, tas till utgångspunkt för inskränkningar i tidigare byggnadsrätt. En enskild medborgare har i ett sådant läge ingen som helst möjlighet att veta vilka bestämmelser som gäller. Ett sådant agerande från en kommunal myndighet måste helt uppenbart skapa en stor rättsosäkerhet, inte minst när ett författningsutkast utnyttjas till att kringgå gällande bestämmelser som är avsedda att skydda medborgarna.

Exemplet Vaxholm är belysande för en oroväckande inställning som börjar sprida sig hos vissa myndigheter och som i korthet innebär allt större hänsynstaganden till den anda som anses ha präglat lagstiftningsarbetet. Detta sker då på bekostnad av en fast rotad praxis eller klara och entydiga lagar, som inte kan utsättas för alltför vidlyftiga tolkningar.

En fortsatt utveckling i denna riktning kan knappast vara acceptabel. Att medborgarna skall känna till både lagstiftning och praxis är svårt nog. Att tvinga dem att dessutom uttolka den anda som lagstiftarna i samhället har torde vara orimligt.

Mot bakgrund av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att ställa följande fråga till statsrådet och chefen för justitiedepartementet:

Anser justitieministern det rimligt att författningsutkast, som är okända för allmänheten, sprids bland vissa myndigheter och åberopas som stöd för att föreslå långtgående restriktioner i tidigare medgiven byggnadsrätt?

1976/77:114 av fru *Dahl* (s) till herr statsrådet Ullsten om biståndet till Laos:

Laos var det land i Indokina som utsattes för de mest förödande bombningarna. Stora tätbefolkade och bördiga delar av landet som under alla tider spelat en betydande roll för hela landets försörjning, såsom t. ex. Krukslätten, blev totalt ödelagda. Kriget förde också med sig att en mycket stor del av befolkningen drevs på flykt och att svåra sociala problem på grund av arbetslöshet, prostitution och narkotikamissbruk uppstod i städerna.

*Meddelande om
frågor*

De återuppbyggnadsproblem som det befriade Laos befolkning och regering ställdes inför var därför ofantliga. De försvårades ytterligare av att landet relativt sett hör till de fattigaste och mest underutvecklade i världen. Så var t. ex. analfabetismen 85 %, bland kvinnorna så hög som 99 %. Den undervisning som över huvud taget förekom skedde på franska. När man därför som en av de första åtgärderna efter befrielsen skulle bygga upp en obligatorisk skola för alla barn och vuxenundervisning saknades läroböcker på landets språk och unika alfabet helt – liksom papper och tryckeriutrustning för läroboksproduktionen.

Landet var också helt och hållet beroende av import från utlandet – t. o. m. för en stor del av livsmedelsförsörjningen. Laos saknar kust och är för sin utrikeshandel och sina kommunikationer nästan helt beroende av Thailand. I mycket begränsad utsträckning kan förbindelserna gå via Vietnam, som ju emellertid självt är svårt krigsskadat.

När därför Thailand inledde en blockad mot Laos drabbade detta landet mycket svårt. Den omedelbara följderna blev bl. a. en svår livsmedelsbrist, som ytterligare förvärrades på grund av att Laos samtidigt drabbades av missväxt genom torka och insektsangrepp. Blockaden utgör dessutom ett svårt handikapp i ansträngningarna att förverkliga landets långsiktiga utvecklingsplaner.

Laos är därför i stort behov av bistånd utifrån. I årets budgetproposition föreslås endast en begränsad höjning från 30 till 35 milj. kr. Det är angeläget att det långsiktiga utvecklingssamarbetet mellan Laos och Sverige snarast byggs ut ytterligare. Därtill bör nu omedelbara insatser kunna göras med anledning av missväxten och den ekonomiska blockad som Laos utsätts för från Thailand. Medel för en sådan insats bör, i enlighet med vad som skett i flera fall tidigare, kunna anvisas från anslaget för katastrofbistånd.

Med anledning av vad som här anförts ber jag att till statsrådet Ullsten få ställa följande frågor:

Är regeringen beredd att genom bidrag från anslaget för katastrofbistånd göra en snabb insats för att motverka följderna av den missväxt och den ekonomiska blockad från Thailand, som drabbat Laos?

Är regeringen vidare beredd att genomföra en ytterligare utbyggnad av det långsiktiga utvecklingssamarbetet med Laos under kommande år?

§ 11 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 9 mars

1976/77:303 av herr *Lundkvist* (s) till herr jordbruksministern om ekonomiskt stöd till vissa idrotts- och nykterhetsorganisationer.

Genom att den borgerliga regeringen inte velat lämna det stöd till Riksförbundsbingo som den socialdemokratiska regeringen lovat bolaget tvingas Riksförbundsbingo nu i konkurs, vilket medför att ett antal idrottsförbund och nykterhetsrörelser förlorar ca 2 milj. kr. Med anledning därav vill jag fråga herr jordbruksministern vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att hjälpa de berörda organisationerna ur den besvärliga ekonomiska situation de genom regeringens beslut hamnat i.

1976/77:304 av fru *Andersson* i Hultsfred (m) till herr kommunikationsministern om upprustning av vägen Pelarne–Vimmerby:

Vägen Pelarne–Vimmerby, 7,1 km, del av riksväg 33, är i ett undermåligt skick. Bl. a. har körbanan en otillfredsställande bredd, flera branta backar och låg plan- och profilstandard. Vägen är en viktig genomfartsled och betjänar dessutom den lokala befolkningen. De regionala vägmynigheterna understryker angelägenheten av att denna väg blir föremål för upprustning. Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till herr kommunikationsministern:

Avser herr kommunikationsministern att vidta sådana åtgärder att vägen Pelarne–Vimmerby kan bli föremål för snar upprustning?

1976/77:305 av herr *Victorsson* (s) till herr kommunikationsministern om bilarnas avgasrening:

I ett uttalande i Västerbottens-Kuriren har kommunikationsministern sagt att de krav som skall ställas på bilarnas avgasrening måste vara rimliga i framtiden. Med anledning härav vill jag fråga: Vilka krav på avgasrening anser kommunikationsministern vara rimliga?

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 17.58.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert